

Journal of Social Sciences Innovations (JSSI)

วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์

ปีที่ 2 ฉบับที่ 5 - กันยายน - ตุลาคม 2568 Vol.2 No.5 - September - October 2025

ISSN : 3057-0948 (Online)

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการศึกษาคือเลขที่ 1 ม.12 ต.เหล่าคำ อ.โพธิ์ชัย จ.หนองคาย
DR KET Institute of Academic Development and Promotion 1 M.12, Laothangkhom Sub-district, Phonphaisal District,
Nong Khai Province, 43120, Thailand. Tel: +6656986356

วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์

Journal of Social Sciences Innovations

ปีที่ 2 ฉบับที่ 5 (กันยายน - ตุลาคม 2568)

Vol 2 No.5 (September - October 2025)

ISSN : 3057-0948 (Online)

_ ***** _

📖 วัตถุประสงค์

วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์ (Journal of Social Sciences Innovations) มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีทางวิชาการสำหรับการเผยแพร่องค์ความรู้ งานวิจัย และบทความวิชาการที่มุ่งเน้น “นวัตกรรม” ในมิติของสังคมศาสตร์ ทั้งในเชิงแนวคิด ทฤษฎี วิธีวิจัย นโยบาย และการประยุกต์ใช้ในบริบทสังคมร่วมสมัย โดยครอบคลุมประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. นวัตกรรมทางสังคม (Social Innovation) การพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม ความเหลื่อมล้ำ คุณภาพชีวิต ความยั่งยืนของชุมชน และการพัฒนาสังคมอย่างมีส่วนร่วม

2. การเมือง การปกครอง และนโยบายสาธารณะเชิงนวัตกรรม (Politics, Governance, and Innovative Public Policy) การเมืองการปกครองร่วมสมัย การกระจายอำนาจ การบริหารภาครัฐแนวใหม่ นโยบายสาธารณะ นโยบายเชิงนวัตกรรม และธรรมาภิบาล

3. การบริหารรัฐกิจและการจัดการภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม (Public Administration and Management of Public, Private, and Civil Society Sectors) การบริหารองค์กรภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management / New Public Service) และการบริหารเชิงเครือข่าย

4. เศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Economy, Society, and Sustainable Development) เศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เศรษฐกิจดิจิทัล เศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

5. การศึกษา นวัตกรรมการเรียนรู้ และการพัฒนาทุนมนุษย์ (Education, Learning Innovation, and Human Capital Development) นโยบายการศึกษา การบริหารการศึกษา นวัตกรรมการเรียนรู้ การพัฒนาครู ผู้บริหาร และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

6. กฎหมาย สังคม และความยุติธรรม (Law, Society, and Justice) กฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สิทธิมนุษยชน ความยุติธรรมทางสังคม กฎหมายกับเทคโนโลยี และการคุ้มครองสิทธิในสังคมร่วมสมัย

7. วัฒนธรรม อัตลักษณ์ และสังคมร่วมสมัย (Culture, Identity, and Contemporary Society) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ทางสังคม ความหลากหลายทางวัฒนธรรม สื่อ วาทกรรม และสังคมดิจิทัล

8. เทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ และสังคมศาสตร์ (Digital Technology, Artificial Intelligence, and Social Sciences) ผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลและ AI ต่อสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา กฎหมาย และพฤติกรรมมนุษย์

9. การวิจัยเชิงสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์ (Interdisciplinary Research in Social Sciences) งานวิจัยที่บูรณาการศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์กับศาสตร์อื่น เช่น มนุษยศาสตร์ นิติศาสตร์ การศึกษา บริหารธุรกิจ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม

10. บทความวิชาการ บทความวิจัย และบทความปริทัศน์เชิงนวัตกรรม (Academic Articles, Research Articles, and Innovative Review Articles) ครอบคลุมบทความวิจัย (Research Article) บทความวิชาการ (Academic Article) บทความปริทัศน์ (Review Article) และบทความวิเคราะห์เชิงนโยบายหรือเชิงแนวคิดที่มีคุณค่าทางวิชาการและสังคม

บทความที่ได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตีพิมพ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) เพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทักษะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทักษะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ เป็นราย 2 เดือน

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน

ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 4 เดือน กรกฎาคม - สิงหาคม

ฉบับที่ 5 เดือน กันยายน - ตุลาคม

ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน - ธันวาคม

เจ้าของ

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการดีออกเตอร์เกซ เลขที่ 1 หมู่ที่ 12 ตำบลเหล่าต่างคำ

อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย 43120 โทร 061-0186156, 042-650099

Email: socialscienceinnovation.12@gmail.com

Facebook: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=683892851318394&set=a.683893031318376>

Website: <https://iadp-institute.org/index.html>

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ดำเนิน

สมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย

E-mail: Somchai.dam@mcu.ac.th

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษฎา ผาทอง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ความเชี่ยวชาญ: รัฐศาสตร์และการเมืองการปกครอง, การบริหารรัฐกิจและการจัดการภาครัฐ, กฎหมาย สังคม และกระบวนการยุติธรรม, นวัตกรรมสังคมและการพัฒนาชุมชน, การศึกษา และการพัฒนาภาวะผู้นำ, การวิจัยทางสังคมศาสตร์และสหวิทยาการ, การพัฒนาองค์ความรู้ และการจัดการวารสารวิชาการ

E-mail: ketsada.iadp@gmail.com

กองบรรณาธิการ

บรรณาธิการส่วนนวัตกรรมทางสังคม

รองศาสตราจารย์ ดร.คิต วรुณดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความเชี่ยวชาญ: การจัดการเชิงนวัตกรรม, การพัฒนากลยุทธ์องค์กร, การจัดการแบบมีส่วนร่วม, การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการ, การจัดการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

E-mail: dr.kidvarundee@gmail.com

บรรณาธิการส่วนการเมือง การปกครอง และนโยบายสาธารณะเชิงนวัตกรรม

รองศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ความเชี่ยวชาญ: รัฐศาสตร์และการเมืองการปกครอง, นโยบายสาธารณะและการบริหารรัฐกิจ, การปกครองท้องถิ่นและการพัฒนาพื้นที่, ประชาธิปไตย การมีส่วนร่วม และภาคประชาสังคม, การวิจัยทางสังคมศาสตร์และการวิเคราะห์เชิงนโยบาย, จริยธรรมทางการเมืองและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ

E-mail: winit.phacharuen@gmail.com

บรรณาธิการส่วนการบริหารรัฐกิจและการจัดการภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ พิพัฒน์เอกสกุล

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ความเชี่ยวชาญ: การบริหารรัฐกิจและการจัดการภาครัฐ, การจัดการภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม, นโยบายสาธารณะและการพัฒนาองค์กร, การปกครองท้องถิ่นและการพัฒนาพื้นที่, การจัดการทรัพยากรมนุษย์และภาวะผู้นำองค์กร, การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ และสหวิทยาการ

E-mail: sompong.ke@rmutsb.ac.th

บรรณาธิการส่วนเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ความเชี่ยวชาญ: เศรษฐกิจและการพัฒนาอย่างยั่งยืน, เศรษฐกิจสังคมและความเป็นธรรมทางสังคม, การพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น, นโยบายสาธารณะด้านเศรษฐกิจและสังคม, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมแห่งการเรียนรู้, การวิจัยเชิงสหวิทยาการด้านเศรษฐกิจและสังคม

E-mail: kanjira9@gmail.com

บรรณาธิการส่วนการศึกษา นวัตกรรมการเรียนรู้ และการพัฒนาทุนมนุษย์

ผศ. ดร.เชวงศักดิ์ พฤกษ์เทเวศ

วิทยาลัยพิษณุพนธ์

ความเชี่ยวชาญ: การสร้างนวัตกรรมการบริหาร, การใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการศึกษา, การบริหารแบบมีส่วนร่วม, การบริหารจัดการด้วยข้อมูล, การพัฒนาคุณภาพและความยั่งยืน

E-mail: chawengsak@gmail.com

บรรณาธิการส่วนกฎหมาย สังคม และความยุติธรรม

ดร.เด่นคุณ ธรรมนิตยชัยุต

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ความเชี่ยวชาญ: กฎหมายกับสังคม, กระบวนการยุติธรรมและความยุติธรรมทางสังคม, กฎหมายมหาชนและสิทธิมนุษยชน, กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาเชิงสังคม, กฎหมายเทคโนโลยี และสังคมดิจิทัล, นโยบายกฎหมายและการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม, การวิจัยทางนิติศาสตร์และสหวิทยาการ

E-mail: denkhun.thummanitchayuth@gmail.com

บรรณาธิการส่วนวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และสังคมร่วมสมัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิภควัธจ์ ภูมิพงศ์คชศร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ความเชี่ยวชาญ: วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม, อัตลักษณ์ทางสังคมและความหลากหลายทางวัฒนธรรม, สื่อ วาทกรรม และการสื่อสารในสังคมร่วมสมัย, สังคมดิจิทัลและวัฒนธรรมออนไลน์, วัฒนธรรม ท้องถิ่น และการพัฒนาชุมชน, สังคมร่วมสมัยกับประเด็นทางสังคมใหม่, การวิจัยทางวัฒนธรรมศึกษาและสหวิทยาการ

E-mail: eitsthailand64@gmail.com

บรรณาธิการส่วนเทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ และสังคมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรคำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ความเชี่ยวชาญ: เทคโนโลยีดิจิทัลกับสังคมศาสตร์, ปัญญาประดิษฐ์ (AI) กับสังคมและนโยบายสาธารณะ, สังคมดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม, การวิเคราะห์ข้อมูลและการวิจัยเชิงดิจิทัลด้านสังคมศาสตร์, นวัตกรรมดิจิทัลเพื่อสังคมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน, จริยธรรม กฎหมาย และธรรมาภิบาลด้านเทคโนโลยีและ AI, การวิจัยเชิงสหวิทยาการด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและสังคมศาสตร์

E-mail: w.paisarn@gmail.com

บรรณาธิการส่วนการวิจัยเชิงสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ความเชี่ยวชาญ: การวิจัยเชิงสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์, ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, การวิจัยเชิงนโยบายและการพัฒนาพื้นที่, การวิจัยเชิงประยุกต์และนวัตกรรมทางสังคม, การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และการบูรณาการองค์ความรู้, จริยธรรมการวิจัยและมาตรฐานวิชาการ, การพัฒนาและบริหารจัดการงานวิจัย

E-mail: zumsa_17@hotmail.com

บรรณาธิการส่วนบทความวิชาการ บทความวิจัย และบทความปริทัศน์เชิงนวัตกรรม

รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะธิดา ปัญญา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ความเชี่ยวชาญ: การพัฒนาบทความวิชาการและบทความวิจัย, บทความปริทัศน์และการสังเคราะห์องค์ความรู้เชิงนวัตกรรม, มาตรฐานการประเมินและกระบวนการพิจารณาบทความ, ระเบียบวิธีวิจัยและการนำเสนอผลการวิจัย, จริยธรรมการวิจัยและการป้องกันการคัดลอกผลงาน, นวัตกรรมการสื่อสารทางวิชาการและการเผยแพร่ความรู้, การบริหารจัดการวารสารและการพัฒนาคุณภาพสิ่งพิมพ์วิชาการ

E-mail: dr.piyatida@gmail.com

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

อาจารย์ สุปัตรา สันติรุ่งโรจน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

E-mail: supattra.tinn@gmail.com

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

วรรณภา นุปผาโสภา

โทร.061-0186156, Line ID: Ketsada11

E-mail: ketsada.iadp@gmail.com

✎ ฝ่ายกฎหมาย

นายชัยวิทย์ ฤทธิพิชัยวัฒน์

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

✎ พิสูจน์อักษร

สมศักดิ์ พะปะเสน

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ จังหวัดหนองคาย

✎ ออกแบบปก

นายสุริยาทิศ โพธิ์ประสิทธิ์

นักวิชาการอิสระ

✎ จัดรูปเล่ม

ศุภมงคล ศรีพิกุล

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการดีออกเตอร์เกษ

✎ พิมพ์ที่

ศูนย์เรียนรู้การผลิตและจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิทัล มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

ในพระบรมราชูปถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง

จังหวัดปทุมธานี 13180 โทรศัพท์ 0 2529 0574 7, 0 2909 1633 www.vru.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารนวัตกรรมการสังคมศาสตร์ เป็นฉบับที่ 5 ประจำปีพุทธศักราช 2568 มีจำนวนบทความทั้งหมด จำนวน 4 เรื่อง เป็นบทความวิจัย จำนวน 2 เรื่อง บทความวิชาการ จำนวน 2 เรื่อง วารสารกำลังพัฒนาปรับปรุงรูปแบบและประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษาระดับทุกระดับ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารนวัตกรรมการสังคมศาสตร์ ขอขอบคุณผู้สนับสนุนบทความท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(ข)
สารบัญ	(ง)
การพัฒนาแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน	1-15
THE DEVELOPMENT OF A LEARNING MODEL BASED ON BUDDHIST PSYCHOLOGY PRINCIPLES TO ENHANCE STUDENTS' MORALITY AND ETHICS	
ภัสรา คุ่มปรี, พระมหาอำพล ธนปญโญ (ชัยสารี), พระครูโสภณภัทรวงษ์ และ พระครูสมุทรกฤติพิสิฐ กิตติธมโม (จำพันธ์)	
บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างอัตลักษณ์ของประชากรในสังคม สมัยใหม่	16-22
THE ROLE OF SOCIAL MEDIA IN SHAPING THE IDENTITY OF INDIVIDUALS IN MODERN SOCIETY	
พระมหาอำพล ธนปญโญ (ชัยสารี)	
เทศกาลดนตรีในภาคอีสาน: บทบาทด้านนันทนาการและแนวทางการพัฒนาสู่ ความยั่งยืน	23-56
MUSIC FESTIVALS IN ISAN: THE ROLE OF RECREATION AND PATHWAYS TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT	
เดชภณ ทองเต็ม	
การละเล่นพื้นบ้านไทยในยุคดิจิทัล: บทบาททางสังคม คุณค่าทางวิทยาศาสตร์ การกีฬา และแนวทางการอนุรักษ์	57-80
THAI FOLK GAMES IN THE DIGITAL ERA: SOCIAL ROLES, SPORTS SCIENCE PERSPECTIVES, AND PRESERVATION STRATEGIES	
เดชภณ ทองเต็ม	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	81-104

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้าง คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน*

THE DEVELOPMENT OF A LEARNING MODEL BASED ON BUDDHIST PSYCHOLOGY PRINCIPLES TO ENHANCE STUDENTS' MORALITY AND ETHICS

ภัสรา คุ่มปรุ¹, พระมหาอำพล ธนปณฺโญ (ชัยสารี)², พระครูโสภณภัทรวงศ์³

และ พระครูสมุห์กฤติพิสิฐ กิตติธมฺโม (จำพันธ์)⁴

Passara Khumpu¹, Phramaha Ampol Dhanapanyo (Chaisaree)², Phrakhruasokpattarawong³
and Phrakhrusamukitphisit Kittidhammo⁴

¹นักวิชาการอิสระ

¹Independent Scholar, Thailand

²⁻⁴มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

²⁻⁴Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nong Khai Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: passara_18@hotmail.com

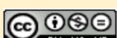
วันที่รับบทความ : 27 ตุลาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 31 ตุลาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 31 ตุลาคม 2568

Received 16 October 2025; Revised 31 October 2025; Accepted 31 October 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน 2) พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยา และ 3) ประเมินผลการใช้รูปแบบการ

Citation:

* ภัสรา คุ่มปรุ, พระมหาอำพล ธนปณฺโญ (ชัยสารี), พระครูโสภณภัทรวงศ์ และ พระครูสมุห์กฤติพิสิฐ กิตติธมฺโม (จำพันธ์). (2568). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน. วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์, 2(5), 1-15.

Passara Khumpu, Phramaha Ampol Dhanapanyo (Chaisaree), Phrakhruasokpattarawong and Phrakhrusamukitphisit Kittidhammo. (2025). The Development of a Learning Model Based on Buddhist Psychology Principles to Enhance Students' Morality and Ethics. Journal of Social Sciences Innovations, 2(5), 1-15.;

DOI: <https://doi.org/10.14456/jssi.2025.18>

Website: <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jssi>

เรียนรู้ดังกล่าวต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง 2) การสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน และ 3) การทดลองใช้รูปแบบกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 60 คน โดยใช้แบบประเมินคุณธรรมจริยธรรม แบบสอบถามความคิดเห็น และแบบสังเกตพฤติกรรมเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าที (t-test) เพื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลอง การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. เพื่อศึกษาความรู้ แนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน พบว่าหลักพุทธจิตวิทยาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพประกอบด้วย สติ สมาธิ และปัญญา โดยสติช่วยให้นักเรียนรู้เท่าทันอารมณ์และการกระทำ สมาธิช่วยให้จิตตั้งมั่นและควบคุมพฤติกรรมได้เหมาะสม ส่วนปัญญาช่วยให้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องตามหลักเหตุผลและศีลธรรม อีกทั้งแนวคิดพุทธจิตวิทยายังเน้นการพัฒนาจิตใจผ่านจิตตภาวนาเพื่อส่งเสริมการรู้จักตนเองและปรับพฤติกรรมในทางที่ดี 2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยา พบว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) หลักพุทธจิตวิทยา คือ สติ สมาธิ และปัญญา (2) กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ตระหนักรู้ พิจารณา ปฏิบัติ สะท้อนผล และพัฒนา และ (3) บทบาทของครูและผู้เรียนที่เน้นการมีส่วนร่วม ครูทำหน้าที่อำนวยความสะดวก ส่วนผู้เรียนมีบทบาทในการคิดและปฏิบัติด้วยตนเอง ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 9 ท่านพบว่ารูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุด 3. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้ดังกล่าว พบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 60 คนที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามรูปแบบนี้มีคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย และความเมตตา นักเรียนมีสมาธิ ตั้งใจเรียน และสามารถสะท้อนคิดทางศีลธรรมได้ดีขึ้น ความพึงพอใจต่อรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเห็นว่ากระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยามีความน่าสนใจ เข้าใจง่าย และช่วยส่งเสริมการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมเชิงคุณธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: พุทธจิตวิทยา, การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้, คุณธรรมจริยธรรม, นักเรียน

Abstract

The objectives of this research were: (1) to study concepts, theories, and Buddhist psychological principles related to developing a learning model for enhancing students' morality and ethics; (2) to develop a learning model based on Buddhist psychology; and (3) to evaluate the effectiveness of the developed model. This study employed a research and development (R&D) design conducted in three phases: (1) reviewing relevant concepts and empirical studies, (2) constructing and validating the model by nine experts, and (3) implementing the model with 60 lower secondary students. Research instruments included a moral and ethical assessment form, a questionnaire, and a behavioral observation form. Data analysis was performed using basic statistics including mean ($\bar{x}$), standard deviation (S.D.), and t-test to compare before and after the experiment. Qualitative analysis used content analysis.

The research results revealed that 1. To study the concepts, theories, and Buddhist psychological principles related to the development of a learning model for enhancing students' morality and ethics, it was found that the Buddhist psychological principles that can be effectively applied consist of mindfulness (*sati*), concentration (*samādhī*), and wisdom (*paññā*). Mindfulness helps students become aware of their emotions and actions, concentration enables them to maintain focus and control their behavior appropriately, while wisdom allows them to understand things correctly based on reason and morality. Moreover, Buddhist psychology emphasizes mental development through *cittabhāvanā* (mental cultivation), which encourages self-awareness and positive behavioral transformation. 2. To develop a learning model based on Buddhist psychology, the developed model comprised three main components: (1) Buddhist psychological principles—mindfulness, concentration, and wisdom; (2) a five-step learning process—awareness, contemplation, practice, reflection, and development; and (3) the roles of teachers and students that emphasize

participatory learning. Teachers act as facilitators, while students play an active role in thinking and practicing independently. Evaluation by nine experts indicated that the developed model was appropriate and consistent with Buddhist psychological principles at a high to the highest level. 3. To evaluate the effectiveness of the learning model, it was found that 60 lower secondary school students who participated in the learning activities showed a statistically significant improvement in moral and ethical behavior at the .05 level, particularly in responsibility, discipline, and kindness. Students demonstrated greater concentration, learning engagement, and moral reflection. Their satisfaction toward the learning model was at the highest level, as they found the process engaging, easy to understand, and effective in promoting moral and behavioral development. These findings indicate that integrating Buddhist psychological principles into the learning process can effectively enhance students' morality and ethics.

Keyword: Buddhist Psychology, Learning Model Development, Morality and Ethics, Students

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสื่อสารมวลชนขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เยาวชนในปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอกและบริโภคนิยมมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่ปัญหาทางพฤติกรรม คุณธรรม และจริยธรรมที่ลดลง (สุภาพร มณีรัตน์, 2565) ระบบการศึกษาไทยจึงจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ไม่เพียงมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการเท่านั้น แต่ต้องเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านความรู้ ความคิด และจิตใจ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

แนวคิดทาง พุทธจิตวิทยา (Buddhist Psychology) เป็นแนวทางสำคัญที่สามารถประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างลึกซึ้ง โดยพุทธจิตวิทยามุ่งเน้นให้บุคคลเข้าใจธรรมชาติของจิต รู้เท่าทันอารมณ์ และพัฒนา “สติ สมาธิ

และปัญญา” เพื่อการรู้แจ้งและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี (พุทธทาสภิกขุ, 2547; Rahula, 1974) กระบวนการนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงมนุษยนิยม (Humanistic Learning Theory) ที่เชื่อว่าผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ด้วยศักยภาพภายในผ่านการสะท้อนคิด และการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Rogers, 1983)

ในบริบทของการศึกษาไทย งานวิจัยจำนวนมากระบุว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาพุทธเข้ากับการเรียนรู้สามารถเสริมสร้างความรับผิดชอบ ความเมตตา และการมีสติของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ (เกรียงศักดิ์ สังข์วรรณะ, 2563; บุญช่วย พรหมประทาน, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับแนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ส่งเสริม “การศึกษาบนฐานคุณธรรม” เพื่อพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพและคุณธรรมควบคู่กัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566)

อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังคงขาดรูปแบบที่เป็นระบบ ในการนำหลักพุทธจิตวิทยามาใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง จึงเกิดความจำเป็นในการพัฒนา “รูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยา” ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของโรงเรียนไทย เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างความรู้ทางวิชาการกับการพัฒนาจิตใจ

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่ง พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โดยศึกษาพื้นฐานแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ และทดลองใช้ในสถานศึกษา เพื่อให้ได้รูปแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาที่เหมาะสมกับการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
3. เพื่อประเมินผลความเหมาะสมและประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาที่พัฒนาขึ้นต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน

“คุณธรรม” หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง ส่วน “จริยธรรม” หมายถึง การแสดงออกทางพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักคุณธรรมและบรรทัดฐานทางสังคม (เกรียงศักดิ์ สังข์วรรณะ, 2563) ในบริบทของการศึกษาไทย การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมถือเป็นพันธกิจสำคัญของสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566)

โคห์ลเบิร์ก (Kohlberg, 1981) เสนอ “ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development Theory)” ว่าการพัฒนาจริยธรรมเกิดขึ้นเป็นลำดับขั้นจากการหลีกเลี่ยงโทษไปจนถึงการตัดสินใจบนหลักสากล การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ทางศีลธรรมจะช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงขึ้น

2. หลักพุทธจิตวิทยาในกระบวนการเรียนรู้

พุทธจิตวิทยา (Buddhist Psychology) มุ่งเน้นการทำความเข้าใจ “จิต” ของมนุษย์ ทั้งในด้านโครงสร้าง กระบวนการ และการฝึกฝนเพื่อการรู้แจ้ง (พุทธทาสภิกขุ, 2547) โดยมีแก่นสำคัญคือ “สติ-สมาธิ-ปัญญา” ซึ่งเป็นเครื่องมือในการรู้เท่าทันและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปในทางกุศล (Rahula, 1974)

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต, 2558) อธิบายว่า พุทธจิตวิทยาเป็นการศึกษา “กระบวนการแห่งจิตที่สัมพันธ์กับเหตุแห่งทุกข์และการดับทุกข์” การเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาจึงเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เข้าใจตนเอง รู้เท่าทันอารมณ์ และสามารถควบคุมจิตใจให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นรากฐานของการมีคุณธรรมจริยธรรม

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงมนุษยนิยม (Humanistic Learning Theory) ของ Rogers (1983) เน้นการพัฒนาผู้เรียนโดยมองว่ามนุษย์มีศักยภาพภายในที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง หากได้รับสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสและไม่กดดัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธจิตวิทยาที่ให้ความสำคัญกับการรู้จักตนเองและการพัฒนา “ภายใน”

นอกจากนี้ ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ (Constructivism) ของ Piaget (1973) และ Vygotsky (1978) เชื่อว่าผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

กระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธที่ให้ผู้เรียนได้ “พิจารณา-ปฏิบัติ-สะท้อนผล” จึงมีลักษณะเป็น การสร้างความรู้เชิงจิตวิญญาณควบคู่ไปกับความรู้ทางปัญญา

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยของ เกรียงศักดิ์ สังข์วรรณะ (2563) พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิง พุทธที่เน้นการเจริญสติและการสะท้อนคิดช่วยเพิ่มระดับความมีวินัยและความรับผิดชอบของ นักเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่ บุญช่วย พรหมประทาน (2566) ศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมในรายวิชาสังคมศึกษา พบว่าผู้เรียนมีการพัฒนา คุณธรรม ความอดทน และความเมตตาเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ สุภาพร มณีรัตน์ (2565) ชี้ว่า การใช้แนวคิดพุทธจิตวิทยาร่วมกับการเรียนรู้แบบสะท้อนคิด (Reflective Learning) สามารถ ส่งเสริมพฤติกรรมจิตอาสาและความเห็นอกเห็นใจในหมู่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการบูรณาการหลักพุทธจิตวิทยา เข้ากับการจัดการเรียนรู้สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางจิตใจและคุณธรรมของผู้เรียนได้อย่าง เป็นระบบ แต่ยังคงขาดการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบชัดเจนและผ่านการทดสอบ ประสิทธิภาพในบริบทของโรงเรียนไทย ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนา “รูปแบบการเรียนรู้ตาม หลักพุทธจิตวิทยา” เพื่อเป็นแนวทางเชิงประยุกต์สำหรับครูและสถานศึกษาในการเสริมสร้าง คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ตาม แนวทางของ Borg และ Gall (1989) ที่มุ่งสร้างและตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบการ เรียนรู้ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. ขั้นที่ 1: การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และสภาพปัญหา (Needs Analysis and Theoretical Study)

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัย และหลักพุทธจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบ (พุทธทาสภิกขุ, 2547; Rogers, 1983; Rahula, 1974) รวมทั้งสำรวจความคิดเห็นของ ครูผู้สอนและนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 60 คน เกี่ยวกับปัญหาและความ

ต้องการในการจัดการเรียนรู้เชิงคุณธรรม โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วน 5 ระดับ (Likert Scale) เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบรูปแบบการเรียนรู้

2. ขั้นที่ 2: การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยา (Model Development)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการออกแบบรูปแบบการเรียนรู้โดยอิงหลักพุทธจิตวิทยา 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านสติ (Mindfulness)
2. ด้านสมาธิ (Concentration)
3. ด้านปัญญา (Wisdom)

ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาจิตเพื่อควบคุมพฤติกรรมและอารมณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2558)

รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

- หลักการ (Principles): ยึดหลักพุทธจิตวิทยาและทฤษฎีการเรียนรู้เชิงมนุษยนิยม
- กระบวนการ (Process): 5 ขั้นตอน ได้แก่ ตระหนักรู้ พิจารณา ปฏิบัติ สะท้อนผลพัฒนา

-ผลลัพธ์ที่คาดหวัง (Outcomes): การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน

จากนั้นนำเสนอร่างรูปแบบให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน ประกอบด้วยนักวิชาการทางพุทธจิตวิทยา นักการศึกษา และครูผู้ที่มีประสบการณ์ ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบด้วยแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยกำหนดเกณฑ์การยอมรับไว้ที่ ≥ 0.50 (Best & Kahn, 2006)

3. ขั้นที่ 3: การทดลองใช้และประเมินประสิทธิผลของรูปแบบ (Implementation and Evaluation)

รูปแบบที่ผ่านการปรับปรุงถูกนำไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน โดยดำเนินการสอนเป็นเวลา 8 สัปดาห์

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

-แบบประเมินคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน (5 ด้าน ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความเมตตา และการรู้เท่าทันอารมณ์)

-แบบสอบถามความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้

-แบบสังเกตพฤติกรรมเชิงคุณธรรมในห้องเรียน

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

-ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.), และการทดสอบค่าที (t-test) เพื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลอง

-การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแบบสัมภาษณ์และบันทึกการสังเกต

4. เกณฑ์การตัดสินคุณภาพของรูปแบบ (Model Validation Criteria)

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพของรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นพิจารณาจาก 3 ด้าน ได้แก่

4.1 ความเหมาะสมขององค์ประกอบและขั้นตอนในรูปแบบ ($IOC \geq 0.80$)

4.2 ประสิทธิภาพของรูปแบบในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน (ระดับนัยสำคัญ .05)

4.3 ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบอยู่ในระดับ “มาก” ขึ้นไป

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งพัฒนาและตรวจสอบประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ผลการวิจัยสามารถสรุปได้เป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. ผลการศึกษาหลักการ แนวคิด และความต้องการจำเป็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ผลจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการของผู้เรียนและครู พบว่า

-ครูผู้สอนร้อยละ 92.3 เห็นว่าผู้เรียนในปัจจุบันมีพฤติกรรมขาดความรับผิดชอบและไม่รู้จักควบคุมอารมณ์

-นักเรียนร้อยละ 88.5 แสดงความต้องการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงและช่วยให้เข้าใจตนเองมากขึ้น

-จากการสังเคราะห์เอกสารพบว่า หลักพุทธจิตวิทยาที่สอดคล้องกับการพัฒนาคุณธรรม ได้แก่ “สติ-สมาธิ-ปัญญา” (พุทธทาสภิกขุ, 2547; ป.อ. ปยุตฺโต, 2558) และ

กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมควรเน้น “การตระหนักรู้–การพิจารณา–การปฏิบัติ–การสะท้อนผล–การพัฒนา” (Rogers, 1983)

ผลดังกล่าวนำไปสู่การกำหนดโครงสร้างเบื้องต้นของรูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยา

2. ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยา

จากการออกแบบและตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน พบว่า

-ดัชนีความสอดคล้องขององค์ประกอบ (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.82–1.00 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับ “เหมาะสมมาก” (Best & Kahn, 2006)

-ผู้เชี่ยวชาญเสนอให้เพิ่มเติมกิจกรรมฝึกสติในชั้นเรียนและการสะท้อนคิดหลังการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความเข้าใจทางอารมณ์ของผู้เรียน

รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า “MODEL-S (Mindfulness–Observation–Development–Evaluation–Learning–Self-awareness)”

โดยมีโครงสร้างดังนี้

1. หลักการ (Principles): อิงแนวคิดพุทธจิตวิทยาและทฤษฎีมนุษยนิยม

2. วัตถุประสงค์ (Objectives): เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมผ่านการพัฒนาจิต

3. กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (Process):

ตระหนักรู้ (Awareness)

พิจารณา (Reflection)

ปฏิบัติ (Practice)

สะท้อนผล (Evaluation)

พัฒนา (Development)

4. ผลลัพธ์ที่คาดหวัง (Outcomes): นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้น และสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้อย่างเหมาะสม

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยา

ผลการทดลองใช้รูปแบบกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 60 คน (กลุ่มทดลอง 30 คน กลุ่มควบคุม 30 คน) พบว่า

3.1 คะแนนคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มทดลองหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และการรู้เท่าทันอารมณ์

3.2 เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม พบว่ากลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 ความพึงพอใจของนักเรียนต่อรูปแบบอยู่ในระดับ “มากที่สุด” ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.32) โดยเฉพาะด้านกิจกรรมฝึกสติและการสะท้อนคิดหลังการเรียนรู้

3.4 ผลการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ พบว่า นักเรียนมีความเข้าใจในตนเองมากขึ้น สามารถควบคุมอารมณ์เมื่อเกิดความขัดแย้ง และมีความตั้งใจทำความดีโดยสมัครใจ

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ เกรียงศักดิ์ สังข์วรรณะ (2563) และ บุญช่วย พรหมประทาน (2566) ที่ชี้ว่าการบูรณาการหลักพุทธจิตวิทยาในกระบวนการเรียนรู้ช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกเชิงคุณธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้ มีความเหมาะสมในเชิงเนื้อหาและเชิงปฏิบัติ สามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทโรงเรียนไทย และมีผลเชิงบวกต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนทั้งในด้านความคิด จิตใจ และพฤติกรรม

อภิปรายผล

ผลการวิจัยที่ได้พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้าน คือ หลักพุทธจิตวิทยา กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน และบทบาทของครูและผู้เรียน โดยผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ในระดับสูง (0.82–1.00) แสดงให้เห็นว่ารูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสมทั้งในเชิงแนวคิดและเชิงปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Borg และ Gall (1989) ที่ระบุว่า การวิจัยและพัฒนารูปแบบจำเป็นต้องผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือของแบบจำลองทางการศึกษา

1. การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยา

รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีแก่นสำคัญคือการใช้ “สติ-สมาธิ-ปัญญา” เป็นกระบวนการพัฒนาจิตของผู้เรียน โดยกิจกรรมการเรียนรู้เน้นการ “รู้เท่าทันอารมณ์” และ “ฝึกการสะท้อนคิด” ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ในตนเองมากขึ้น ผลนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ พุทธทาสภิกขุ (2547) ที่มองว่า “สติ” เป็นเครื่องมือในการควบคุมอารมณ์และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางจิตใจของมนุษย์ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ป.อ. ปยุตโต (2558) ที่

อธิบายว่า พุทธจิตวิทยาเป็นการฝึกฝนให้จิตพัฒนาไปสู่ความสงบและความเข้าใจในเหตุแห่งทุกข์ ซึ่งเป็นพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรม

2. ผลการใช้รูปแบบต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

ผลการทดลองใช้รูปแบบแสดงให้เห็นว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีคุณธรรมจริยธรรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และการรู้เท่าทันอารมณ์ ผลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรียงศักดิ์ สังข์วรรณะ (2563) ซึ่งระบุว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักพุทธธรรมช่วยเสริมสร้างวินัยและความรับผิดชอบต่อของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานของ บุญช่วย พรหมประทาน (2566) ที่พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมในรายวิชาสังคมศึกษาส่งผลให้ผู้เรียนมีความเมตตาและความอดทนเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ ผลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์นักเรียนแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น มีความตั้งใจในการทำมาดี และสามารถควบคุมอารมณ์เมื่อเผชิญกับความขัดแย้งได้ดีขึ้น ผลนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Rogers (1983) ที่เน้นว่าการเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดขึ้นจากการพัฒนา “ภายใน” ของผู้เรียน เมื่อผู้เรียนได้รับอิสระและความไว้วางใจในการสะท้อนคิดและปรับปรุงตนเอง จะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธจิตวิทยาและทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่

การบูรณาการหลักพุทธจิตวิทยาในรูปแบบการเรียนรู้ครั้งนี้ยังสะท้อนความสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ (Constructivism) ที่เชื่อว่าผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์และการปฏิสัมพันธ์ (Vygotsky, 1978; Piaget, 1973) โดยกิจกรรมฝึกสติและการสะท้อนคิดในรูปแบบนี้ช่วยให้ผู้เรียน “สร้างองค์ความรู้ภายในใจ” ที่เชื่อมโยงกับพฤติกรรมเชิงคุณธรรมได้จริง ซึ่งแตกต่างจากการเรียนรู้แบบท่องจำหรือเน้นผลสัมฤทธิ์เพียงอย่างเดียว

4. ผลสะท้อนต่อการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนไทย

จากผลการวิจัยพบว่า การนำพุทธจิตวิทยามาใช้ในการเรียนรู้ไม่เพียงส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียน แต่ยังส่งผลต่อบรรยากาศในห้องเรียน ครูมีบทบาทเป็น “ผู้อำนวยการเรียนรู้ทางจิต” มากกว่าผู้ถ่ายทอดความรู้ ผลนี้สนับสนุนแนวทางของ กระทรวงศึกษาธิการ (2566) ที่ส่งเสริม “การศึกษาบนฐานคุณธรรม” เพื่อสร้างสังคมแห่งสติและความรับผิดชอบต่อ

กล่าวโดยสรุป การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาในครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง มีสติในการดำเนินชีวิต และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับพฤติกรรมได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การนำรูปแบบไปใช้ในวงกว้างควรพิจารณาปรับให้เหมาะสมกับช่วงวัยและบริบทของแต่ละสถานศึกษา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแนวทางการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาจิตใจของผู้เรียนให้เกิดสติ สมาธิ และปัญญา นำไปสู่การมีคุณธรรมจริยธรรมที่มั่นคง ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยองค์ประกอบหลักสามส่วนคือ หลักการ กระบวนการ และผลลัพธ์ โดยกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วยห้าขั้นตอนคือ ตระหนักรู้ พิจารณา ปฏิบัติ สะท้อนผล และพัฒนา ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง เข้าใจตนเอง และควบคุมอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ารูปแบบมีความเหมาะสมสูง และสามารถประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาได้จริง เมื่อทดลองใช้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่านักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้นในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และการรู้เท่าทันอารมณ์ อีกทั้งนักเรียนยังมีความพึงพอใจต่อรูปแบบในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาช่วยพัฒนาคุณลักษณะภายในของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับการจัดการเรียนรู้สามารถสร้างผลเชิงบวกต่อจิตใจและพฤติกรรมของผู้เรียน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และคุณธรรม จึงควรส่งเสริมให้สถานศึกษานำรูปแบบนี้ไปปรับใช้ในรายวิชาต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีสติ มีเมตตา มีความรับผิดชอบ และมีจิตใจที่งดงามตามแนวทางแห่งพุทธจิตวิทยาอย่างยั่งยืน

ในส่วนข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ (Practical Recommendations) ได้แก่ 1. สถานศึกษาควรนำรูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยานี้ไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม สังคมศึกษา และการพัฒนาชีวิต เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง 2. ครูผู้สอนควรผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับหลักพุทธจิตวิทยาและเทคนิคการฝึกสติ เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน

การเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ 3. ควรสร้างสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งเสริมการฝึกสติ เช่น การเริ่มต้นชั้นเรียนด้วยกิจกรรมภาวนา การเจริญเมตตา หรือการสะท้อนคิดหลังการเรียนรู้ **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy Recommendations)** ได้แก่ 1. หน่วยงานทางการศึกษา เช่น กระทรวงศึกษาธิการ หรือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการหลักพุทธจิตวิทยาเข้ากับรายวิชาทั่วไป เพื่อสร้างผู้เรียนที่มีทั้งความรู้และคุณธรรมควบคู่กัน 2. ควรจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หรือเครือข่าย “โรงเรียนแห่งสติ” เพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในระดับประเทศ **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป (Recommendations for Future Research)** ได้แก่ 1. ควรศึกษาผลของการใช้รูปแบบการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาในระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน เช่น ประถมศึกษา หรืออุดมศึกษา เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์และความเหมาะสมของรูปแบบ 2. ควรขยายการวิจัยไปสู่การพัฒนาสื่อการเรียนรู้หรือหลักสูตรออนไลน์ที่บูรณาการหลักพุทธจิตวิทยา เพื่อให้เข้าถึงผู้เรียนในวงกว้าง 3. ควรศึกษาปัจจัยเชิงจิตวิทยาอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรม เช่น ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) หรือแรงจูงใจใฝ่คุณธรรม เพื่อเสริมความสมบูรณ์ของรูปแบบการพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2564–2579*. สำนักนโยบายและแผนการศึกษา.
- _____. (2566). *นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานด้านการศึกษา พ.ศ. 2566*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- เกรียงศักดิ์ สังข์วรรณ. (2563). *การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา*. วารสารพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 10(2), 45–58.
- บุญช่วย พรหมประทาน. (2566). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมของเยาวชน*. วารสารการศึกษาและพัฒนามนุษย์, 8(1), 23–36.
- ป.อ. ปยุตโต (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์). (2558). *พุทธจิตวิทยา: การศึกษาแห่งจิตและการรู้เท่าทันตนเอง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2547). *คู่มือพุทธจิตวิทยา*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

- สุภาพร มณีรัตน์. (2565). *คุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนไทยในยุคดิจิทัล*. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 45(3), 112–126.
- Best, J. W., & Kahn, J. V. (2006). *Research in Education* (10th ed.). Boston: Pearson Education.
- Borg, W. R., & Gall, M. D. (1989). *Educational Research: An Introduction* (5th ed.). New York: Longman.
- Piaget, J. (1973). *To Understand Is to Invent: The Future of Education*. New York: Grossman.
- Rahula, W. (1974). *What the Buddha Taught*. New York: Grove Press.
- Rogers, C. (1983). *Freedom to Learn for the 80s*. Columbus, OH: Merrill.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างอัตลักษณ์ของประชากร ในสังคมสมัยใหม่*

THE ROLE OF SOCIAL MEDIA IN SHAPING THE IDENTITY OF INDIVIDUALS IN MODERN SOCIETY

พระมหาอำพล ธนปณฺโญ (ชัยสารี)

Phramaha Ampol Dhanapaṇṇo (Chaisaree)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongkhai Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: tong.ampol@gmail.com

วันที่รับบทความ : 27 ตุลาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 31 ตุลาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 31 ตุลาคม 2568

Received 16 October 2025; Revised 31 October 2025; Accepted 31 October 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของประชากรในสังคมสมัยใหม่ และ 2) ปัจจัยที่ส่งผลให้สื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นพื้นที่สร้างอัตลักษณ์ใหม่ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร เก็บข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบ Triangulation เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ

ผลการศึกษาพบว่า 1) สื่อสังคมออนไลน์ทำหน้าที่เป็นพื้นที่สาธารณะรูปแบบใหม่ที่เอื้อต่อการสร้างและแสดงอัตลักษณ์ของบุคคลผ่านการสื่อสารดิจิทัล โดยแพลตฟอร์มอย่าง Facebook, Instagram, TikTok และ YouTube ช่วยให้ผู้ใช้นำเสนอตนเองในหลายรูปแบบ ขณะเดียวกันปฏิกิริยาทางสังคม เช่น ยอดไลก์ คอมเมนต์ และผู้ติดตาม ทำหน้าที่เป็น

* พระมหาอำพล ธนปณฺโญ (ชัยสารี). (2568). บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างอัตลักษณ์ของประชากรในสังคมสมัยใหม่. วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์, 2(5), 16-22.

Phramaha Ampol Dhanapaṇṇo (Chaisaree). (2025). The Role of Social Media in Shaping the Identity of Individuals in Modern Society. Journal of Social Sciences Innovations, 2(5), 16-22.;

DOI: <https://doi.org/10.14456/jssi.2025.19>

Website: <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jssi>

กลไกสะท้อนกลับที่มีอิทธิพลต่อการก่อรูปหรือปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของผู้ใช้ในสังคมสมัยใหม่ 2) มีปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้สื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นพื้นที่สร้างอัตลักษณ์ ได้แก่ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการนำเสนอตนเอง (เช่น อัลกอริทึมและเครื่องมือสร้างคอนเทนต์) ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ให้คุณค่ากับความนิยมและการยอมรับของกลุ่มเพื่อน และปัจจัยทางเศรษฐกิจในยุคเศรษฐกิจคอนเทนต์ที่ผลักดันให้การสร้างอัตลักษณ์เป็นกลไกหนึ่งของการแข่งขันในตลาดความสนใจ ส่งผลให้แพลตฟอร์มออนไลน์กลายเป็นพื้นที่สร้างอัตลักษณ์ที่มีพลวัตและมีอิทธิพลต่อผู้คนอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: สื่อสังคมออนไลน์, อัตลักษณ์, อัตลักษณ์ดิจิทัล, การนำเสนอตนเอง, สังคมสมัยใหม่

Abstract

This research article aims to examine: (1) the role of social media in the process of identity formation among individuals in modern society, and (2) the factors that contribute to social media becoming a new space for identity construction. The study employs a documentary research approach, collecting both primary and secondary data. Data were analyzed using Triangulation to verify accuracy and enhance credibility.

The findings revealed that 1) social media functions as a new form of public space that facilitates the construction and expression of individual identities through digital communication. Platforms such as Facebook, Instagram, TikTok, and YouTube enable users to present themselves in various forms, while social reactions—such as likes, comments, and follower counts—serve as feedback mechanisms that significantly influence the formation or modification of users' identities in modern society. 2) Several key factors drive social media to become a prominent space for identity construction, including technological factors that support self-presentation (e.g., algorithms and content-creation

tools), socio-cultural factors that emphasize popularity and peer acceptance, and economic factors driven by the rise of the creator economy, which makes identity construction a mechanism within the competitive attention economy. These combined factors render online platforms dynamic and influential spaces for contemporary identity formation.

Keywords: Social media, Identity, Digital identity, Self-presentation, Modern society

บทนำ

สังคมในยุคดิจิทัลมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งก่อให้เกิดพื้นที่ใหม่ทางสังคมที่ประชากรสามารถปฏิสัมพันธ์ สื่อสาร และแสดงตัวตนได้อย่างหลากหลาย (boyd, 2015) การใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้สร้าง “โลกเสมือนจริง” ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต การบริโภค การรับรู้ข้อมูล และการกำหนดอัตลักษณ์ของผู้คน โดยอัตลักษณ์ไม่ได้ถูกกำหนดจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นผ่านสื่อดิจิทัลด้วย (Goffman, 1959; Turkle, 2011)

การสร้างอัตลักษณ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นกระบวนการที่ผู้ใช้เลือกสรรเนื้อหา ภาพลักษณ์ และพฤติกรรมเพื่อการนำเสนอตนเอง ซึ่งอาจสะท้อนอัตลักษณ์จริงหรืออัตลักษณ์ที่ผู้ใช้ต้องการปรากฏในสายตาผู้อื่น (Papacharissi, 2010) ดังนั้นการศึกษาบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการสร้างอัตลักษณ์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจสังคมร่วมสมัยที่เทคโนโลยีได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์อย่างแนบแน่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างอัตลักษณ์ของประชากรในสังคมสมัยใหม่
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์
3. เพื่อเสนอรูปแบบการสร้างอัตลักษณ์เชิงบวกในยุคดิจิทัล

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์

อัตลักษณ์ (Identity) หมายถึง การรับรู้เกี่ยวกับตนเองที่ก่อรูปผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Jenkins, 2014) โดย Goffman (1959) มองว่าการนำเสนอตนเองเป็นการ “แสดงบทบาท” เพื่อให้ผู้อื่นรับรู้ตามที่ผู้แสดงต้องการ

2. อัตลักษณ์ดิจิทัล (Digital Identity)

Turkle (2011) อธิบายว่าโลกออนไลน์เปิดโอกาสให้ผู้ใช้สร้างและทดลองอัตลักษณ์ได้หลายรูปแบบและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา

3. บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์

สื่อสังคมเป็นพื้นที่แสดงออก สร้างความสัมพันธ์ และผลิตซ้ำความหมายทางสังคม (boyd, 2015; Castells, 2010) องค์ประกอบสำคัญได้แก่

- การสร้างเนื้อหา
- การนำเสนอตนเอง
- การตอบสนองผ่านยอดไลค์/แชร์
- อัลกอริทึมกำกับพฤติกรรมผู้ใช้

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยของ Herring & Kapidzic (2015) ชี้ว่าวัยรุ่นสร้างตัวตนผ่านภาพถ่ายและข้อความบนโซเชียลมีเดีย ขณะที่ Marwick & boyd (2011) พบว่าบุคคลมักสร้างตัวตนให้สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมออนไลน์

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

การวิจัยเชิงเอกสารอาศัยข้อมูลจากเอกสารทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิเป็นหลัก ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดขอบเขตและประเด็นการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ และคำถามการวิจัยอย่างชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางในการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources)

เช่น เอกสารต้นฉบับ บันทึกเหตุการณ์ รายงานทางราชการ บทสัมภาษณ์ ข้อกฎหมาย ระเบียบ ประกาศ รวมถึงเนื้อหาที่เผยแพร่บนสื่อดิจิทัล

3. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources)

ได้แก่ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ งานวิจัยวารสาร บทความวิชาการ รายงานวิจัย บทวิเคราะห์จากนักวิชาการ เป็นต้น

4. คัดเลือก วิเคราะห์ และจัดหมวดหมู่เนื้อหา

ผู้วิจัยตรวจสอบความเกี่ยวข้อง ความทันสมัย และความน่าเชื่อถือของข้อมูล จากนั้นจัดหมวดหมู่เนื้อหาตามประเด็นการวิจัย เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ

5. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีอุปนัยและตีความสาระสำคัญ

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ความคิดรวบยอด แนวโน้ม ประเด็นสำคัญ และความสัมพันธ์ของข้อมูลในเอกสารต่าง ๆ

6. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วย Triangulation

เปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหลายประเภท เช่น เอกสารปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และข้อมูลดิจิทัล เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือในการวิเคราะห์

7. สรุปผลและอภิปรายตามกรอบแนวคิดของการวิจัย

ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่กำหนด และอภิปรายผลตามทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

1. สื่อสังคมออนไลน์ทำหน้าที่เป็นเวทีสำหรับการสร้างอัตลักษณ์

ผู้ใช้เลือกนำเสนอภาพลักษณ์ตนเองผ่านภาพถ่าย วิดีโอ และข้อความ โดยมีการคัดกรองตัวตนที่ต้องการเผยแพร่ต่อสาธารณะ สอดคล้องกับแนวคิดการนำเสนอตนเองของ Goffman (1959)

2. อัลกอริทึมของแพลตฟอร์มมีผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์

ผู้ให้ข้อมูลระบุว่าเนื้อหาที่ได้รับความนิยมจะได้รับการผลักดันให้แพร่กระจาย ส่งผลให้ผู้ปรับตัวตนให้เข้ากับ “กระแสออนไลน์” (Marwick, 2013)

3. การยอมรับทางสังคมมีผลต่อการสร้างตัวตน

ยอดไลค์ คอมเมนต์ และการติดตามมีผลให้ผู้สร้างตัวตนตามแบบที่สังคมต้องการ (boyd, 2015)

4. สื่อสังคมออนไลน์เปิดโอกาสให้ประชากรสร้างอัตลักษณ์หลากหลาย

อัตลักษณ์สามารถเปลี่ยนแปลงตามกลุ่มสังคมที่เข้าร่วม เช่น อัตลักษณ์นักวิชาการ อัตลักษณ์สายท่องเที่ยว อัตลักษณ์นักกิจกรรม ฯลฯ

อภิปรายผล

ผลวิจัยชี้ว่าสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของประชากรในสังคมสมัยใหม่ โดยทำหน้าที่ทั้งเป็นพื้นที่แสดงออกและเป็นกลไกที่กำกับพฤติกรรมผ่านอัลกอริทึม ปรากฏการณ์ดังกล่าวช่วยอธิบายว่าอัตลักษณ์ในปัจจุบันไม่ได้เป็นสิ่งคงเดิม หากแต่เป็นกระบวนการที่ปรับเปลี่ยนตามบริบทออนไลน์ (Turkle, 2011) การยอมรับทางสังคมในโลกดิจิทัลยังส่งผลต่อความมั่นคงในอัตลักษณ์ของบุคคลอย่างมาก และนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ที่อาจสอดคล้องหรือแตกต่างจากตัวตนในชีวิตจริง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า สื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของประชากรในสังคมสมัยใหม่ โดยทำหน้าที่เป็นเวทีให้ผู้ใช้สามารถคัดเลือกและนำเสนอภาพลักษณ์ของตนผ่านภาพถ่าย วิดีโอ และข้อความตามที่ต้องการเผยแพร่ต่อสาธารณะ นอกจากนี้ อัลกอริทึมของแพลตฟอร์มยังส่งผลให้เนื้อหาที่ได้รับความนิยมแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้ใช้ปรับตัวตนให้สอดคล้องกับกระแสออนไลน์ ขณะเดียวกันการยอมรับทางสังคมผ่านยอดไลค์ คอมเมนต์ และจำนวนผู้ติดตามก็มีอิทธิพลต่อการสร้างตัวตนของผู้ใช้ ส่งผลให้พวกเขานำเสนอภาพลักษณ์ที่สังคมให้คุณค่าและคาดหวัง อีกทั้งสื่อสังคมออนไลน์ยังเปิดโอกาสให้ผู้คนสร้างอัตลักษณ์ได้หลากหลายตามกลุ่มสังคมที่เข้าร่วม ไม่ว่าจะเป็นอัตลักษณ์นักวิชาการ นักเดินทาง นักกิจกรรม หรือบทบาทอื่น ๆ ทำให้อัตลักษณ์มีความยืดหยุ่นและ

เปลี่ยนแปลงได้ตามบริบทของสังคมดิจิทัลในปัจจุบัน ในส่วนข้อเสนอแนะ 1. สำหรับประชาชนทั่วไป ควรสร้างอัตลักษณ์เชิงบวก มีความรับผิดชอบ และเลือกนำเสนอข้อมูลที่สะท้อนความเป็นจริง 2. สำหรับผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม ควรพัฒนาเครื่องมือส่งเสริมอัตลักษณ์ที่สร้างสรรค์และลดผลกระทบด้านลบ เช่น การกลั่นแกล้งหรือบูลลี่ออนไลน์ 3. สำหรับงานวิจัยในอนาคต ควรศึกษากลไกของอัลกอริทึมกับการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ในระดับกลุ่มประชากรใหญ่ รวมถึงการศึกษาพฤติกรรมกรรมการสร้างอัตลักษณ์ของเด็กและเยาวชน

เอกสารอ้างอิง

- Boyd, d. (2015). *It's complicated: The social lives of networked teens*. Yale University Press.
- Castells, M. (2010). *The rise of the network society*. Wiley-Blackwell.
- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Anchor Books.
- Herring, S., & Kapidzic, S. (2015). Teens, gender, and self-presentation in social media. In J. Wright (Ed.), *International encyclopedia of social and behavioral sciences* (pp. 146–152). Elsevier.
- Jenkins, R. (2014). *Social identity*. Routledge.
- Marwick, A. (2013). *Status update: Celebrity, publicity, and branding in the social media age*. Yale University Press.
- Marwick, A., & boyd, d. (2011). To see and be seen: Celebrity practice on Twitter. *Convergence*, 17(2), 139–158.
- Papacharissi, Z. (2010). *A private sphere: Democracy in a digital age*. Polity Press.
- Turkle, S. (2011). *Alone together: Why we expect more from technology and less from each other*. Basic Books.

เทศกาลดนตรีในภาคอีสาน: บทบาทด้านนันทนาการและแนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืน*

MUSIC FESTIVALS IN ISAN: THE ROLE OF RECREATION AND PATHWAYS TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT

เดชภณ ทองเต็ม

Tachapon Tongterm

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Department of Sport Science, Faculty of Liberal Arts and Sciences, Sisaket Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: spsc_network@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 21 กันยายน 2568; วันแก้ไขบทความ 31 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 31 ตุลาคม 2568

Received 21 September 2025; Revised 31 September 2025; Accepted 31 September 2025

บทคัดย่อ

เทศกาลดนตรีในภาคอีสานเป็นกิจกรรมนันทนาการที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านความบันเทิง การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการส่งเสริมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การจัดเทศกาลดนตรีในบริบทของภาคอีสานยังเผชิญกับความท้าทายในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ปัญหาสังคม หรือการจัดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เทศกาลดนตรีในฐานะกิจกรรมนันทนาการ ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของเทศกาล ประเมินผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงเสนอแนวทางการพัฒนาเทศกาลดนตรีให้มีความยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่าเทศกาลดนตรีในภาคอีสานไม่เพียงสร้างความบันเทิงและความผ่อนคลาย แต่ยังเป็นพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนทาง

Citation:

* เดชภณ ทองเต็ม. (2568). เทศกาลดนตรีในภาคอีสาน: บทบาทด้านนันทนาการและแนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืน. วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์, 2(5), 23-56.

Tachapon Tongterm. (2025). Music Festivals in Isan: The Role of Recreation and Pathways to Sustainable Development. Journal of Social Sciences Innovations, 2(5), 23-56.;

DOI: <https://doi.org/10.14456/jssi.2025.20>

Website: <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jssi>

วัฒนธรรมและการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านการท่องเที่ยวและการสร้างอาชีพ อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากขยะและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง รวมถึงปัญหาสังคม เช่น การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และสารเสพติดในงานเทศกาล ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาเทศกาลดนตรีในฐานะกิจกรรมนันทนาการที่ยั่งยืน ได้แก่ การออกแบบเทศกาลที่ตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายหลากหลาย การควบคุมปัญหาสังคมผ่านมาตรการที่มีประสิทธิภาพ การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อยกระดับเทศกาลดนตรีให้เป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมนันทนาการที่มีศักยภาพในระยะยาว

คำสำคัญ: เทศกาลดนตรี, นันทนาการ, ภาคอีสาน, ความยั่งยืน, การจัดการ

Abstract

Music festivals in the Isan region have become increasingly popular as recreational activities, playing a significant role in entertainment, social interaction, and cultural identity promotion. However, organizing music festivals in this context faces challenges in various dimensions, including environmental impacts, social issues, and a lack of sustainable management. This article aims to analyze music festivals as recreational activities, examine factors contributing to their success, assess their economic, social, cultural, and environmental impacts, and propose sustainable development strategies. The findings reveal that music festivals in Isan not only provide entertainment and relaxation but also serve as platforms for cultural exchange and economic stimulation through tourism and job creation. However, challenges remain, such as environmental issues arising from waste generation and excessive resource consumption, as well as social concerns related to alcohol and substance abuse within festival settings. Recommendations for enhancing the sustainability of music festivals as recreational activities include designing festivals that cater to diverse target groups, implementing effective measures to mitigate social issues, establishing systematic environmental management strategies, promoting community

engagement, and fostering collaboration among various sectors to elevate music festivals as integral components of a thriving and sustainable recreational industry.

Keywords: Music festivals, Recreation, Northeastern Thailand, Sustainability, Management

บทนำ

เทศกาลดนตรี (music festivals) เป็นกิจกรรมนันทนาการที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทั่วโลก ไม่เพียงแต่เป็นพื้นที่สำหรับการแสดงดนตรีสดเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของแต่ละภูมิภาค (Packer & Ballantyne, 2011) โดยในระดับสากล แนวคิด "Serious Leisure Perspective" (Stebbins, 2007) ได้อธิบายไว้ว่า การเข้าร่วมเทศกาลดนตรีเป็นการใช้เวลาว่างที่ก่อให้เกิดคุณค่าทางจิตใจและสังคม ขณะที่แนวคิด "Experience Economy" (Pine & Gilmore, 1999) ชี้ให้เห็นว่าเทศกาลดนตรีเป็นมากกว่าการแสดงสด แต่เป็นการสร้างมูลค่าผ่านประสบการณ์ที่มีเอกลักษณ์ นอกจากนี้แนวคิด "Creative Placemaking" (Markusen & Gadwa, 2010) ยังแสดงให้เห็นว่าเทศกาลดนตรีสามารถเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเมืองและชุมชนให้มีความมีชีวิตชีวาทางวัฒนธรรม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเทศกาลดนตรีมีบทบาทสำคัญต่อสุขภาวะของผู้เข้าร่วม โดยช่วยลดความเครียดและส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคม (Gibson & Connell, 2016) อีกทั้งยังเป็นแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของท้องถิ่น ซึ่งหลายประเทศใช้เป็นกลยุทธ์หลักในการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Andersson et al., 2012)

ในบริบทของประเทศไทย เทศกาลดนตรีได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (จิตสุภา เมืองแมน และสันติธร ภูริภักดี, 2566; ประกายกาวิล ศรีจินดา และคณะ, 2563) โดยเฉพาะในฐานะกิจกรรมนันทนาการที่ตอบสนองต่อไลฟ์สไตล์ของคนรุ่นใหม่ และเป็นพื้นที่สำหรับการหลีกหนีจากชีวิตที่เร่งรีบในเมือง (เมธัส มะกล่ำทอง และคณะ, 2567) โดยเทศกาลดนตรีขนาดใหญ่ เช่น Big Mountain Music Festival และ Wonderfruit Festival ได้กลายเป็นเวทีสำคัญที่เชื่อมโยงดนตรี ศิลปะ และวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ขณะที่เทศกาลดนตรีในท้องถิ่นก็มีบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (วัชรภรณ์ จุลทา, 2566) ซึ่งสะท้อนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ โดยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หรือนิยมเรียกกันว่าภาคอีสาน พบว่ามีพัฒนาการของเทศกาลดนตรีที่น่าสนใจ เนื่องจากภูมิภาคนี้มีรากฐานทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง และมีการใช้เทศกาลดนตรีเป็นเครื่องมือส่งเสริมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของท้องถิ่น ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากพื้นที่ภูมิภาคอื่น ๆ ของไทย (สิริขญา คอนกรีต, 2558) ยกตัวอย่างเทศกาลดนตรีเช่น หมอลำม่วนแลนด์มิวสิกเฟสติวัล (หมอลำม่วนแลนด์ มิวสิกเฟสติวัล, 2568) ไทบ้านแลนด์ (ไทบ้านแลนด์, 2568) และมหรรรหมอลำเฟสติวัล “ร้อยแก่นสารสินธุ์” (ทรูไอดี, 2567) ซึ่งได้รับความนิยมจากทั้งคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ เนื่องจากเป็นเวทีที่นำเสนอหมอลำและดนตรีอีสานร่วมสมัยในรูปแบบที่สามารถเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้

นอกจากมิติทางวัฒนธรรม เทศกาลดนตรียังมีบทบาทสำคัญในมิติเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในการกระตุ้นการท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชน (นพมาศ ยศเรศ และสันติธร ภูริภักดี, 2567; Borges et al., 2021) ผู้ประกอบการท้องถิ่นได้รับโอกาสจำหน่ายสินค้าและบริการ ขณะที่ธุรกิจที่พักและร้านอาหารเติบโตขึ้นตามการขยายตัวของเทศกาล แต่อย่างไรก็ตาม เทศกาลดนตรีอาจส่งผลกระทบต่อในด้านลบ เช่น ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น และการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง (Ballantyne et al., 2014) ปัญหาสังคม เช่น การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และสารเสพติดที่อาจนำไปสู่พฤติกรรมไม่เหมาะสม (Abreu-Novais & Arcodia, 2013) รวมถึงความท้าทายด้านการบริหารจัดการ เช่น การรักษาสมดุลระหว่างการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการพัฒนาตลาดดนตรีเชิงพาณิชย์ (Li & Wood, 2016)

แม้ว่าเทศกาลดนตรีในภาคอีสานจะมีบทบาทสำคัญ แต่ยังคงขาดงานวิจัยที่ศึกษามิติของเทศกาลดนตรีในฐานะกิจกรรมนันทนาการที่ยั่งยืน ดังนั้นบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์บทบาทของเทศกาลดนตรีในฐานะกิจกรรมนันทนาการ โดยพิจารณามิติของการพักผ่อน ความบันเทิง และความสัมพันธ์ทางสังคม 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเทศกาลดนตรีในบริบทของภาคอีสาน รวมถึงแนวทางการจัดการที่มีประสิทธิภาพ 3) ประเมินผลกระทบของเทศกาลดนตรีในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม และ 4) แนะนำแนวทางพัฒนาเทศกาลดนตรีให้มีความยั่งยืนทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้เขียนหวังว่าบทความนี้จะช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับเทศกาลดนตรีในภาคอีสาน และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดเทศกาลที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนในอนาคต

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลดนตรีในบริบทนันทนาการ

เทศกาลดนตรีเป็นมากกว่างานแสดงดนตรีสด เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่สร้างประสบการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่มีผลต่อผู้เข้าร่วมในหลากหลายมิติ แนวคิดทางนันทนาการและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์สามารถนำมาใช้วิเคราะห์เทศกาลดนตรีเพื่อให้เข้าใจบทบาทของเทศกาลเหล่านี้ได้ดียิ่งขึ้น การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้เข้าใจถึงกลไกการสร้างคุณค่าของเทศกาลดนตรี ไม่ว่าจะเป็นในด้านความบันเทิง การสร้างประสบการณ์ การพัฒนาเศรษฐกิจ หรือการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะในบริบทของเทศกาลดนตรีในภาคอีสานของประเทศไทย การศึกษานี้จะเน้นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลดนตรีในฐานะกิจกรรมนันทนาการ (recreational activity) และบทบาทของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (creative industries) ที่มีผลต่อเศรษฐกิจและสังคม

1. แนวคิดนันทนาการและประสบการณ์เทศกาลดนตรี

เทศกาลดนตรีถือเป็นกิจกรรมนันทนาการที่มีลักษณะเฉพาะ โดยสามารถอธิบายผ่านแนวคิด Serious Leisure Perspective (Stebbins, 2007) ซึ่งระบุว่ากิจกรรมนันทนาการสามารถแบ่งออกเป็นสามประเภท ได้แก่ serious leisure (นันทนาการเชิงลึก) casual leisure (นันทนาการทั่วไป) และ project-based leisure (นันทนาการที่เน้นโครงการ) โดยเทศกาลดนตรีมักเป็นส่วนหนึ่งของ serious leisure เนื่องจากผู้เข้าร่วมบางกลุ่มใช้เทศกาลดนตรีเป็นพื้นที่สร้างสรรค์และการพัฒนาทักษะทางดนตรี อีกทั้ง การมีส่วนร่วมในเทศกาลดนตรีเป็นโอกาสในการแสดงออกทางวัฒนธรรมและสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มคนที่มีความสนใจคล้ายกัน

แนวคิดเกี่ยวกับ ประสบการณ์นันทนาการ (Recreational Experience) ยังสามารถอธิบายเทศกาลดนตรีผ่าน Experience Economy (Pine & Gilmore, 2013) ซึ่งแบ่งประเภทของประสบการณ์ออกเป็นสี่รูปแบบ ได้แก่ Entertainment (ความบันเทิง) Education (การเรียนรู้) Esthetic (ความสุนทรีย์) และ Escapism (การหลีกหนีจากชีวิตประจำวัน) โดยเทศกาลดนตรีเป็นกิจกรรมที่มีองค์ประกอบทั้งสี่ประเภท โดยเฉพาะการเป็นพื้นที่ที่ให้ประสบการณ์ความบันเทิงและความสุนทรีย์ทางดนตรี ในขณะเดียวกัน ผู้เข้าร่วมเทศกาลยังได้เรียนรู้วัฒนธรรมทางดนตรีและมีโอกาสสัมผัสประสบการณ์ที่แตกต่างไปจากชีวิตประจำวัน

อีกแนวคิดที่เกี่ยวข้องคือ Flow Theory (Csikszentmihalyi, 1990) ซึ่งอธิบายว่าประสบการณ์ที่ดีที่สุดของมนุษย์เกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีสมาธิจดจ่อกับกิจกรรมที่ทำให้เกิดสภาวะ

"ลื่นไหล" (flow) โดยเทศกาลดนตรีที่มีการจัดการอย่างดีสามารถกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมเกิดภาวะ flow ผ่านการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่กับดนตรีและบรรยากาศของเทศกาล

2. เทศกาลดนตรีกับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และเศรษฐกิจ

เทศกาลดนตรีไม่เพียงเป็นกิจกรรมนันทนาการ แต่ยังมีบทบาทสำคัญในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (creative industries) ซึ่งเป็นภาคเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยวัฒนธรรมและนวัตกรรม ตามแนวคิดของ Creative Placemaking (Markusen & Gadwa, 2010) การจัดการเทศกาลดนตรีสามารถช่วยพัฒนาเมืองและชุมชน โดยดึงดูดนักท่องเที่ยว สร้างโอกาสทางธุรกิจ และส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น ยกตัวอย่างเช่น เทศกาล Glastonbury ในสหราชอาณาจักรที่สร้างรายได้มหาศาลให้กับภูมิภาค หรือ Fuji Rock Festival ในญี่ปุ่นที่เป็นแรงผลักดันสำคัญต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของประเทศ

แนวคิด Cultural Economy (Scott, 2000) ยังชี้ให้เห็นว่าเทศกาลดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลต่อการจ้างงาน การบริโภคสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับดนตรี และการขยายตัวของอุตสาหกรรมบันเทิง นอกจากนี้ ในบริบทของประเทศไทย เทศกาลดนตรีในภาคอีสานมีศักยภาพในการกระตุ้นเศรษฐกิจและการพัฒนาการท่องเที่ยวผ่านดนตรีพื้นเมือง เช่น หมอลำและดนตรีอีสานอินดี้ ซึ่งมีฐานผู้ชมที่กว้างขวางในยุคปัจจุบัน (สิทธิณี เกตุจินดา และคณะ, 2567)

การวิเคราะห์เชิงเศรษฐกิจยังสามารถใช้แนวคิด Multiplier Effect (Frey, 1994) เพื่ออธิบายว่าเทศกาลดนตรีก่อให้เกิดการหมุนเวียนของเงินในระบบเศรษฐกิจผ่านค่าใช้จ่ายของผู้เข้าร่วม เช่น ค่าตั๋ว ค่าอาหาร ค่าที่พัก และสินค้าที่ระลึก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เทศกาลดนตรีมีบทบาทเชิงเศรษฐกิจทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

3. เทศกาลดนตรีและผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม

เทศกาลดนตรีเป็นพื้นที่ที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่ ๆ โดยแนวคิด Social Capital (Putnam, 2000) ได้อธิบายว่าเทศกาลดนตรีช่วยเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคมระหว่างผู้เข้าร่วมและชุมชน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างศิลปิน ผู้เข้าร่วม และชุมชนในเทศกาลดนตรีสามารถนำไปสู่การพัฒนาเครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน

ส่วนในมุมมองของ Cultural Hybridization (Stokes, 2004) เทศกาลดนตรีเป็นเวทีที่ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม ยกตัวอย่างเช่น การรวมดนตรีอีสานเข้ากับแนวดนตรี

สากลในเทศกาลต่าง ๆ ทำให้เกิดแนวคิดใหม่และช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมไทยไปสู่ระดับสากล (ชาคริต รถทอง, 2561; รุ่งลติศ จตุรไพศาล และสมสุข หินวิมาน, 2567) และนอกจากนี้ ยังมีแนวคิด Glocalization (Robertson, 1995) ที่อธิบายว่าเทศกาลดนตรีสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็สามารถนำเสนอวัฒนธรรมในระดับโลกได้

จากแนวคิดและทฤษฎีที่ผู้เขียนกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าเทศกาลดนตรีไม่เพียงแต่ส่งเสริมวัฒนธรรม แต่ยังช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และเผยแพร่ วัฒนธรรมพื้นถิ่น ซึ่งมีความสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนและสร้างความยั่งยืนของ วัฒนธรรมในระยะยาว

บทบาทของเทศกาลดนตรีในฐานะกิจกรรมนันทนาการ

เทศกาลดนตรีเป็นกิจกรรมนันทนาการที่มีบทบาทสำคัญทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับนานาชาติ ไม่เพียงแต่เป็นแพลตฟอร์มที่เปิดโอกาสให้ศิลปินได้แสดงออกทางดนตรี แต่ยังเป็นพื้นที่ที่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้หลีกหนีจากความเคร่งเครียดในชีวิตประจำวัน เสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน โดยเฉพาะในภาคอีสานที่มีการจัดเทศกาลดนตรีในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งเทศกาลเหล่านี้จึงไม่เพียงแต่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม แต่ยังเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมการพักผ่อน และความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ดังนี้

1. การพักผ่อน (Relaxation)

หลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 เทศกาลดนตรีได้รับการยอมรับว่าเป็นกิจกรรมนันทนาการที่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถผ่อนคลายและฟื้นฟูสภาพจิตใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดเทศกาลดนตรีในพื้นที่ที่มีองค์ประกอบทางธรรมชาติ เช่น ทุ่งหญ้า ป่าเขา หรือบริเวณริมแม่น้ำ สามารถลดสิ่งรบกวนทางจิตใจและช่วยเสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพักผ่อน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนันทนาการบำบัดที่ชี้ให้เห็นว่าการอยู่ท่ามกลางธรรมชาติสามารถช่วยลดความเครียดและเสริมสร้างสุขภาวะทางอารมณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญ (Packer & Ballantyne, 2011; Karlsen & Brändström, 2008) สำหรับในบริบทของภาคอีสานของไทย มีการจัดเทศกาลดนตรีในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาอย่างต่อเนื่องและในหลากหลายจังหวัด โดยในช่วงปี 2567-2568 มีเทศกาลดนตรีที่เป็นที่รู้จัก อาทิ Big Mountain Music Festival, E-San Music Festival Thailand, Khao Lun Concert 2024 (เขาลัน), Khongchiam Music

Camp, Love Fest Thailand "Music on the Hill 2024", Movie on the Hill 5 รอบ กองเฟรนด์, Muuji Festival 2025, Nanglen Music Festival 2024 (นั่งเล่น 8), เฉียงเหนือ เฟส 3, ไทบ้านแลนด์ 6 ตอน จุงหมู่แลนด์, แผลด มิวสิคเฟสตีวัล, ภูผาม่าน เฟสตีวัล, ภูลังกา มิวสิค เฟสตีวัล, มหกรรมหมอลำเฟสตีวัล “ร้อยแก่นสารสินธุ์”, ริมผา มิวสิค เฟสตีวัล ครั้งที่ 12, ลุยเขา มิวสิคเฟสตีวัล, หมอลำม่วนแลนด์ มิวสิคเฟสตีวัล, ห้วยไร่อาร์น่า เฟสตีวัล 3 และอีสานใต้มิวสิคเฟส เป็นต้น

เทศกาล "ไทบ้านแลนด์ 6" ในจังหวัดศรีสะเกษ ถือเป็นตัวอย่างของเทศกาลดนตรีที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมการพักผ่อนผ่านองค์ประกอบทางธรรมชาติ โดยพื้นที่จัดงานที่เปิดโล่งและล้อมรอบด้วยป่าสร้างบรรยากาศที่เงียบสงบ แต่เดินทางไม่ไกล ผู้เข้าร่วมสามารถนั่งฟังดนตรีกลางแจ้งในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการผ่อนคลาย (ไทบ้านแลนด์, 2568) นอกจากนี้ "ภูผาม่าน เฟสตีวัล" ซึ่งจัดขึ้นในจังหวัดขอนแก่น ยังใช้ภูมิทัศน์ของภูเขาและป่าไม้เป็นจุดเด่นของเทศกาล ทำให้ผู้เข้าร่วมสามารถหลีกเลี่ยงจากความวุ่นวายในเมืองและสัมผัสกับบรรยากาศที่ผ่อนคลายได้มากยิ่งขึ้น (ภูผาม่าน เฟสตีวัล, 2568)

เทศกาลดนตรีที่ออกแบบให้มีโซนสำหรับการพักผ่อนโดยเฉพาะ เช่น พื้นที่สำหรับนั่งเล่น ฟังดนตรี หรือทำกิจกรรมเบา ๆ ร่วมกับเพื่อนและครอบครัว ยังเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยให้เทศกาลสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เข้าร่วมที่มองหาพื้นที่สำหรับการฟื้นฟูสภาพจิตใจและร่างกาย การออกแบบพื้นที่เช่นนี้ช่วยเสริมสร้างความรู้สึกร่มเย็นและลดความกดดันจากกิจวัตรประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าเทศกาลดนตรีสามารถเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจผ่านประสบการณ์ที่สมดุลระหว่างความบันเทิงและการพักผ่อน

ภาพที่ 1 ตัวอย่างภาพการจัดเทศกาลดนตรีที่เน้นกิจกรรมนันทนาการเพื่อการพักผ่อน

2. ความบันเทิง (Entertainment)

เทศกาลดนตรีเป็นศูนย์กลางของความบันเทิงที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้รับประสบการณ์ทางดนตรีที่หลากหลาย เทศกาลเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงเวทีสำหรับการแสดงดนตรีสด แต่ยังเป็นพื้นที่ที่ช่วยให้ผู้ชมสามารถสำรวจแนวเพลงใหม่ ๆ และสัมผัสกับวัฒนธรรมทางดนตรีที่แตกต่างไปจากสิ่งที่คุ้นเคย เทศกาลที่ออกแบบให้มีความหลากหลายของแนวดนตรีสามารถดึงดูดกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น และสร้างบรรยากาศที่เต็มไปด้วยพลังของดนตรีและการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วม (ธรรมยุทธ์ จันทรทิพย์ และพรพรหม ชมงาม, 2565; Brennan et al., 2019)

เทศกาล "อีสานใต้มิวสิกเฟส" เป็นตัวอย่างของงานดนตรีที่เน้นการสร้างความบันเทิงผ่านการผสมผสานแนวดนตรีที่หลากหลาย โดยรวมเอาดนตรีอีสานอินดี้ หมอลำร่วมสมัย และ EDM เข้าไว้ด้วยกัน ทำให้ผู้เข้าร่วมสามารถเลือกสัมผัสประสบการณ์ดนตรีตามความชอบของตนเอง เทศกาลนี้ยังเปิดโอกาสให้ศิลปินหน้าใหม่ได้มีเวทีแสดงผลงาน ซึ่งช่วยสร้างความแปลกใหม่ให้กับผู้ชม นอกจากนี้ "Big Mountain Music Festival" เป็นอีกเทศกาลหนึ่งที่มีความนิยม เนื่องจากมีการรวบรวมแนวดนตรีที่หลากหลาย ตั้งแต่ดนตรีพื้นบ้าน ดนตรีร็อก ไปจนถึงดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถเพลิดเพลินกับแนวดนตรีที่แตกต่างกันภายในงานเดียวกัน (ประกายกาวิล ศรีจินดา และคณะ, 2563; วัชรภรณ์ จุลทา, 2566)

นอกจากการแสดงดนตรี เทศกาลดนตรีบางแห่งยังมีการออกแบบเวทีที่สร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่ให้กับผู้เข้าร่วม เช่น การใช้พลุ เทคนิคแสง สี เสียง และโปรเจกชันแบบอินเตอร์แอคทีฟ เพื่อเพิ่มอรรถรสในการชมคอนเสิร์ต และสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำให้กับผู้เข้าร่วม (ชาคริต รถทอง, 2561) เทศกาลเหล่านี้ไม่เพียงแต่ให้ความบันเทิง แต่ยังเป็นแพลตฟอร์มที่ช่วยกระตุ้นอารมณ์และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสดงออกทางศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของเทศกาลดนตรีในการส่งเสริมทั้งความสุขและพลังสร้างสรรค์ในสังคม

ภาพที่ 2 ตัวอย่างภาพการจัดเทศกาลดนตรีที่เน้นเทคนิคแสง สี เสียง และโปรเจกชันแบบอินเทอร์แอคทีฟ เพื่อเพิ่มอรรถรสในการชมคอนเสิร์ต

3. การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction)

เทศกาลดนตรีเป็นพื้นที่ที่เอื้อต่อการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม โดยช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถพบปะ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสานสัมพันธ์กับบุคคลที่มีความสนใจร่วมกัน ลักษณะของเทศกาลที่ไม่เป็นทางการและเปิดกว้างทำให้ผู้เข้าร่วมสามารถสร้างเครือข่ายใหม่ ๆ ได้โดยอาศัยดนตรีเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยง (Wilks, 2011) การศึกษาพบว่าเทศกาลดนตรีที่มืองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมจากชุมชนสามารถเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างกลุ่มผู้ชม ศิลปิน และผู้จัดงาน ซึ่งช่วยให้เกิดบรรยากาศของการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนทางดนตรี (Laing & Mair, 2015)

เทศกาล "ไทบ้านแลนด์" ซึ่งจัดขึ้นที่จังหวัดศรีสะเกษ เป็นตัวอย่างของงานดนตรีที่สามารถส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การออกแบบเทศกาลให้มีบรรยากาศเป็นกันเอง ด้วยการใช้พื้นที่กลางแจ้งที่เปิดโล่งและเน้นแนวดนตรีอีสานอินดี้และหมอลำร่วมสมัย ทำให้ผู้เข้าร่วมสามารถสนทนาและมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่มีรสนิยมทางดนตรีคล้ายกัน (ไทบ้านแลนด์, 2568) นอกจากนี้ เทศกาล "Khongchiam Music Camp" ซึ่งจัดขึ้นในจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีการผสมผสานกิจกรรมทางดนตรีกับการตั้งแคมป์ริมแม่น้ำโขง ยังช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถทำกิจกรรมร่วมกันในลักษณะที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งมากกว่าการเข้าชมคอนเสิร์ตทั่วไป (โขงเจียม มิวสิค แคมป์, 2568)

การที่เทศกาลดนตรีเปิดโอกาสให้เกิดปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมที่มีความหมายและการสื่อสารที่เป็นธรรมชาติ ช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถขยายเครือข่ายสังคมและเชื่อมโยงกับกลุ่มผู้ที่มี

ความสนใจร่วมกัน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของกิจกรรมนันทนาการที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในระยะยาว

4. การสร้างความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)

เทศกาลดนตรีมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ของผู้เข้าร่วม ผ่านการสัมผัสประสบการณ์ทางดนตรีที่หลากหลาย รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและการแสดงออก เทศกาลที่ส่งเสริมการคิดเชิงสร้างสรรค์มักเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้ทดลองแนวคิดใหม่ ๆ ผ่านเวิร์กช็อป การมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสรรค์ และการเรียนรู้จากศิลปินที่มีความสามารถ (Abreu-Novais & Arcodia, 2013)

เทศกาล "Big Mountain Music Festival" เป็นตัวอย่างของงานดนตรีที่สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ผ่านการจัดกิจกรรมศิลปะร่วมกับดนตรี โดยเปิดพื้นที่ให้ศิลปินและผู้เข้าร่วมได้ทดลองแนวทางใหม่ ๆ ในการแสดงออก เช่น การใช้ Street Art และการแสดงดนตรีทดลองที่ผสมผสานแนวเพลงต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ในขณะที่เทศกาล "ภูผาม่าน เฟสติวล" ซึ่งจัดขึ้นในจังหวัดขอนแก่น เน้นการออกแบบเวทีและบรรยากาศที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ พร้อมทั้งจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ เช่น เวิร์กช็อปการทำเครื่องดนตรีจากวัสดุรีไซเคิล ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาทักษะเชิงสร้างสรรค์และการคิดนอกกรอบ (ภูผาม่าน เฟสติวล, 2568)

การมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมในเทศกาลดนตรีที่เปิดโอกาสให้พวกเขาได้สร้างสรรค์ผลงานของตนเอง นับเป็นแนวทางที่ช่วยส่งเสริมให้เทศกาลดนตรีเป็นพื้นที่แห่งนวัตกรรมและการพัฒนาองค์ความรู้ทางศิลปะ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่ากิจกรรมนันทนาการสามารถกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และส่งเสริมการแสดงออกของผู้เข้าร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การเสริมสร้างทักษะทางสังคม (Social Skills Development)

เทศกาลดนตรีเป็นเวทีสำคัญในการพัฒนาทักษะทางสังคมผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนจากหลากหลายพื้นเพ การเข้าร่วมงานดนตรีเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้ฝึกฝนทักษะการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการปรับตัวในสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ทางสังคมในบริบทนันทนาการ (Borges et al., 2021) งานศึกษาพบว่ากิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมในเทศกาลดนตรีสามารถช่วยให้ผู้เข้าร่วมพัฒนาทักษะด้านการสร้างความสัมพันธ์ การทำงานเป็นทีม และการจัดการความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Li & Wood, 2016)

ตัวอย่างของเทศกาลที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางสังคม ได้แก่ "ห้วยไร่โออาร์น่า เฟสทิวัล 3" ซึ่งจัดขึ้นในจังหวัดสกลนคร เทศกาลนี้ใช้พื้นที่กลางแจ้งที่เปิดโล่งเพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าร่วม ผู้คนจากหลากหลายภูมิหลังสามารถพบปะ พูดคุย และแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับดนตรีและวิถีชีวิตของตนเองได้โดยธรรมชาติ นอกจากนี้ เทศกาลยังมีโซนที่ส่งเสริมการสื่อสารระหว่างศิลปินและผู้ชม ทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดที่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถฝึกฝนทักษะการสนทนาและการฟังความคิดเห็นจากบุคคลที่มีแนวคิดหลากหลาย (ห้วยไร่ โออาร์น่า Festival, 2568)

เทศกาลดนตรีที่ออกแบบให้มีโครงสร้างที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์เชิงบวกสามารถช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่าทางสังคม อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่ช่วยให้พวกเขาได้ฝึกฝนการสร้างเครือข่าย และเรียนรู้การทำงานร่วมกันในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างจากชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านมนุษยสัมพันธ์ในระยะยาว

6. การส่งเสริมความรู้และการเรียนรู้ (Education and Learning)

เทศกาลดนตรีเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ โดยนอกจากจะให้ความบันเทิงแล้ว ยังเป็นพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางดนตรี ศิลปะ และวัฒนธรรม การที่เทศกาลมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ เช่น เวิร์กช็อปทางดนตรี การอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับเทคโนโลยีเสียง และนิทรรศการทางศิลปะ ช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้และพัฒนาทักษะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในอนาคต (Abreu-Novais & Arcodia, 2013)

ตัวอย่างของเทศกาลที่เน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ "อีสานใต้มิวสิกเฟส" ซึ่งจัดขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย นอกจากการแสดงดนตรีแล้ว เทศกาลนี้ยังมีการจัดเวิร์กช็อปเกี่ยวกับการผลิตดนตรี ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้กระบวนการสร้างเพลง ตั้งแต่การแต่งเพลง การบันทึกเสียง ไปจนถึงการออกแบบเวทีแสดงสด นอกจากนี้ เทศกาลยังมีการจัดนิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับศิลปะพื้นบ้านและการสร้างสรรค์งานศิลปะจากวัสดุเหลือใช้ ซึ่งช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้เข้าใจมิติของศิลปะและดนตรีในแง่มุมที่กว้างขึ้น (Barbarian, 2568)

การมีส่วนร่วมในเทศกาลดนตรีที่ส่งเสริมการเรียนรู้สามารถช่วยให้ผู้เข้าร่วมพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ทั้งในด้านดนตรี การสื่อสาร และความคิดสร้างสรรค์ เทศกาลดนตรีจึงไม่ได้เป็นเพียงพื้นที่สำหรับการฟังเพลง แต่ยังเป็นสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในรูปแบบที่สนุกสนานและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่ากิจกรรมนันทนาการสามารถเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการศึกษาในบริบทที่ไม่เป็นทางการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเทศกาลดนตรี

เทศกาลดนตรีที่ประสบความสำเร็จไม่ได้ขึ้นอยู่กับการจัดแสดงดนตรีเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงปัจจัยด้านการจัดการที่มีประสิทธิภาพ การเลือกสถานที่และช่วงเวลาที่เหมาะสม ตลอดจนกลยุทธ์ด้านการตลาดและการมีส่วนร่วมของผู้สนับสนุน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมงานและเพิ่มผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชนท้องถิ่น

1. การจัดการที่มีประสิทธิภาพ

การจัดการเทศกาลดนตรีที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการวางแผนที่รอบคอบทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานและมาตรการรองรับจำนวนผู้เข้าร่วม เพื่อให้เทศกาลสามารถดำเนินไปอย่างราบรื่นและสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับผู้เข้าร่วมงาน การกำหนดโซนต่าง ๆ เช่น โซนเวทีหลัก โซนอาหาร พื้นที่สำหรับการพักผ่อน และโซนที่พิกแคมป์เป็นแนวทางสำคัญในการลดความแออัดและช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถเข้าถึงบริการได้สะดวก (Bowen & Daniels, 2005) นอกจากนี้ การวางแผนการจราจรในบริเวณงาน รวมถึงจุดเข้าออกที่เหมาะสมยังช่วยลดปัญหาความแออัดของการสัญจรในช่วงที่มีผู้เข้าร่วมจำนวนมาก ทั้งนี้ เทศกาลที่จัดขึ้นในพื้นที่เปิดโล่ง เช่น "ริมผา มิวสิค เฟสติวล" ในจังหวัดเลย ได้นำหลักการจัดการพื้นที่มาใช้โดยแบ่งโซนแคมป์ ปังออกจากเวทีหลักอย่างชัดเจน ทำให้ผู้ที่ต้องการพักผ่อนสามารถหลีกเลี่ยงเสียงรบกวนจากเวทีคอนเสิร์ตได้ (Rimpha Music Festival, 2568) ในขณะที่ "Khongchiam Music Camp" ที่จัดขึ้นริมแม่น้ำโขง ได้มีการออกแบบพื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรมนันทนาการ เช่น การตั้งแคมป์ และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ทำให้เทศกาลสามารถมอบประสบการณ์ที่แตกต่างจากเทศกาลดนตรีในเขตเมือง (โขงเจียม มิวสิค แคมป์, 2568) นอกจากนี้ การจัดการด้านความปลอดภัยก็เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเทศกาล ควรมีการตรวจสอบบัตรเข้างาน มาตรการป้องกันอุบัติเหตุ และการควบคุมปริมาณแอลกอฮอล์ รวมถึงการเตรียมทีมแพทย์ฉุกเฉินและเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้พร้อมปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้เทศกาลสามารถสร้างความมั่นใจและความปลอดภัยให้กับผู้เข้าร่วมได้มากขึ้น (Frey, 1994)

2. สถานที่และฤดูกาล

การเลือกสถานที่และช่วงเวลาที่เหมาะสมเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเทศกาลดนตรี สถานที่ที่มีภูมิทัศน์สวยงาม เช่น บริเวณริมแม่น้ำหรือภูเขา สามารถสร้างประสบการณ์ทางดนตรีที่มีเอกลักษณ์และช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถดื่มด่ำกับบรรยากาศของงาน

ได้มากขึ้น (Andersson et al., 2012) การเลือกสถานที่ที่เหมาะสมยังต้องคำนึงถึงความสะดวกในการเดินทาง ระบบสาธารณูปโภค และความสามารถในการรองรับจำนวนผู้เข้าร่วมงาน ตัวอย่างเช่น "ภูมาม่าน เฟสติวล" ในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเลือกใช้พื้นที่กลางหุบเขาเป็นสถานที่จัดงาน ทำให้ผู้เข้าร่วมสามารถเพลิดเพลินกับดนตรีท่ามกลางธรรมชาติได้อย่างเต็มที่ (ภูมาม่าน เฟสติวล, 2568) ในขณะที่ "Movie on the Hill 5 รอบกองเฟรนด์" ซึ่งจัดขึ้นในบริเวณเขาใหญ่ ใช้ประโยชน์จากภูมิประเทศที่มีความสูงเพื่อสร้างบรรยากาศที่ผสมผสานระหว่างดนตรีและการฉายภาพยนตร์กลางแจ้ง ซึ่งทำให้เทศกาลมีจุดเด่นที่แตกต่างจากเทศกาลอื่น ๆ (แนวหน้า, 2567) นอกจากนี้ การเลือกช่วงเวลาที่เหมาะสมยังเป็นสิ่งสำคัญ ฤดูหนาวถือเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการจัดเทศกาลดนตรี เนื่องจากอุณหภูมิที่เย็นสบายช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถอยู่ในพื้นที่กลางแจ้งได้เป็นเวลานานโดยไม่รู้สึกอึดอัด การจัดเทศกาลในช่วงที่อากาศร้อนอาจลดความสะดวกสบายของผู้เข้าร่วมและทำให้ต้องใช้มาตรการรองรับเพิ่มเติม เช่น การติดตั้งพื้นที่ร่มเงาหรือจุดแจกน้ำดื่ม ซึ่งอาจเพิ่มต้นทุนในการจัดงาน ดังนั้น การเลือกสถานที่และฤดูกาลที่เหมาะสมจึงเป็นปัจจัยที่ช่วยให้เทศกาลสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับผู้เข้าร่วม (Brennan et al., 2019)

3. ราคาบัตรเข้าชม

การกำหนดราคาบัตรเข้าชมเทศกาลดนตรีมีผลโดยตรงต่อจำนวนผู้เข้าร่วมงาน และเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเทศกาล (ธรรมยุทธิ์ จันทรทิพย์ และพรพรหม ชมงาม, 2565; นพมาศ ยศเรศ และสันติธร ฐิริภักดี, 2567) การตั้งราคาบัตรที่หลากหลาย เช่น บัตรวันเดียว บัตรหลายวัน และบัตร VIP ช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถเลือกประเภทของบัตรที่เหมาะสมกับงบประมาณและความต้องการของตนเอง (Abreu-Novais & Arcodia, 2013) เทศกาลที่สามารถดึงดูดผู้เข้าร่วมจากกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันมักใช้กลยุทธ์การตั้งราคาที่มีความยืดหยุ่น เช่น การให้ส่วนลดสำหรับการจองล่วงหน้า หรือโปรโมชั่นพิเศษสำหรับกลุ่มนักศึกษา ซึ่งช่วยกระตุ้นการขายบัตรและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงของกลุ่มเป้าหมายที่มีงบประมาณจำกัด ตัวอย่างเช่น "Big Mountain Music Festival" ใช้กลยุทธ์ Early Bird Ticket หรือบัตรราคาพิเศษที่จำหน่ายก่อนวันงานในจำนวนจำกัด เพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมตัดสินใจซื้อบัตรล่วงหน้า (Big Mountain Music Festival, 2568) ในขณะที่เทศกาล "แฟลต มิวสิคเฟสติวล" มีตัวเลือกบัตรหลายระดับ เช่น บัตรทั่วไป และบัตร VIP ซึ่งให้สิทธิพิเศษเพิ่มเติม เช่น โชนรับชมพิเศษ และสิทธิเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษภายในงาน (แฟลต มิวสิคเฟสติวล, 2568) การตั้งราคาที่เหมาะสมช่วยให้เทศกาลสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้เข้าร่วมได้กว้างขึ้น ในขณะเดียวกันยังสามารถเพิ่มรายได้

ให้กับงานโดยไม่กระทบต่อประสบการณ์ของผู้เข้าร่วม การออกแบบโครงสร้างราคาที่มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยให้เทศกาลสามารถดำเนินไปได้อย่างประสบความสำเร็จ

ภาพที่ 3 ตัวอย่างโปสเตอร์กำหนดราคางานเทศกาลดนตรีต่าง ๆ

4. ผู้สนับสนุนงาน (Sponsors)

การสนับสนุนจากภาคธุรกิจและองค์กรต่าง ๆ มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับเทศกาลดนตรี ทั้งในแง่ของการเพิ่มงบประมาณ ลดต้นทุนการดำเนินงาน และขยายโอกาสทางการตลาด ผู้สนับสนุนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในหลายรูปแบบ เช่น การให้การสนับสนุนทางการเงิน การจัดสรรทรัพยากร เช่น อุปกรณ์แสงสีเสียง หรือการใช้แพลตฟอร์มประชาสัมพันธ์ขององค์กรในการช่วยโปรโมตเทศกาล การเลือกผู้สนับสนุนที่มีภาพลักษณ์สอดคล้องกับแนวทางของงานยังช่วยเสริมสร้างความน่าสนใจและเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วม เช่น เทศกาล Love Fest Thailand "Music on the Hill 2024" ที่ได้รับการสนับสนุนจากธุรกิจเครื่องดื่มชั้นนำและแบรนด์ท่องเที่ยว ทำให้สามารถเพิ่มโซนพิเศษสำหรับผู้เข้าร่วมที่ต้องการประสบการณ์ที่เหนือระดับ (ไรท์ของสมบูรณ์คลับ, 2567) นอกจากนี้ "Movie on the Hill 5 รอบกองไฟ" เป็นอีกหนึ่งเทศกาลที่ประสบความสำเร็จจากการได้รับการสนับสนุนจากอุตสาหกรรมภาพยนตร์ ซึ่งช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ที่แตกต่างด้วยการบูรณาการดนตรีและภาพยนตร์เข้าด้วยกัน (แนวหน้า, 2567) การสนับสนุนจากภาคเอกชนยังช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของเทศกาล และส่งเสริมโอกาสในการเติบโตของอุตสาหกรรมดนตรีและนันทนาการในประเทศไทย ในขณะเดียวกัน ผู้สนับสนุนเองยังได้รับประโยชน์จากการประชาสัมพันธ์ผ่านเทศกาลดนตรี ซึ่งสามารถเข้าถึงผู้บริโภคเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวางแผนและสร้างความร่วมมือที่เหมาะสมระหว่างเทศกาลดนตรีกับภาคธุรกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความยั่งยืนของเทศกาลและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ (Leenders et al., 2005; Ballantyne et al., 2014)

ภาพที่ 4 ตัวอย่างแบรนด์สินค้าของผู้สนับสนุนงานเทศกาลดนตรีในภาคอีสาน

5. การตลาดและการประชาสัมพันธ์

กลยุทธ์ทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เทศกาลดนตรีสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและสร้างกระแสความนิยมในวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลที่สื่อออนไลน์มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นความสนใจของผู้บริโภค การใช้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, Instagram, TikTok และ YouTube สามารถช่วยให้เทศกาลดนตรีสร้างการรับรู้และกระตุ้นการเข้าร่วมของผู้ชมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นพมาศ ยศเรศ และสันติธร ภูริภักดี, 2567) โดยกลยุทธ์ที่ได้รับความนิยม ได้แก่ การใช้คอนเทนต์วิดีโอโปรโมต การจัดกิจกรรมร่วมสนุกผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และการใช้ศิลปินชื่อดังเป็นพรีเซ็นเตอร์เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ เทศกาล "นั่งเล่น 8 (Nanglen Music Festival 2024)" เป็นตัวอย่างของงานที่สามารถสร้างกระแสในโลกออนไลน์ได้ดีผ่านการใช้แคมเปญประชาสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกับไลฟ์สไตล์ของกลุ่มเป้าหมาย เช่น การเผยแพร่ตัวอย่างการแสดงของศิลปินที่จะขึ้นเวทีและการสร้างแฮชแท็กเฉพาะของเทศกาลที่ช่วยให้เกิดการแชร์ข้อมูลในวงกว้าง (Nanglen Music Festival, 2568) นอกจากนี้ "แฟด มิวสิคเฟสติวล" ยังเป็นตัวอย่างของเทศกาลที่ใช้กลยุทธ์การตลาดผ่านอินฟลูเอนเซอร์ในวงการดนตรี ทำให้สามารถดึงดูดกลุ่มผู้เข้าร่วมที่สนใจดนตรีอินดี้และดนตรีแนวใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (แฟด มิวสิคเฟสติวล, 2568) กลยุทธ์ด้านการตลาดที่ดีไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มยอดขายบัตรเข้าชมงาน แต่ยังช่วยสร้างฐานแฟนคลับของเทศกาล

ในระยะยาว โดยการออกแบบเนื้อหาทางการตลาดที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของเทศกาล การสร้างทีมงานที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และการบูรณาการเทคนิคการเล่าเรื่องที่ดึงดูดความสนใจเป็นแนวทางที่ช่วยให้เทศกาลสามารถเติบโตและสร้างความผูกพันกับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมั่นคง (Laing & Mair, 2015; Brown & Sharpley, 2019)

6. กลุ่มอายุของผู้เข้าร่วม

การเข้าใจกลุ่มอายุของผู้เข้าร่วมเป็นปัจจัยสำคัญในการออกแบบเทศกาลให้ตอบโจทย์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยกลุ่มอายุที่แตกต่างกันมักมีพฤติกรรมและความคาดหวังที่แตกต่างกันเกี่ยวกับเทศกาลดนตรี การออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มช่วยให้เทศกาลสามารถดึงดูดผู้เข้าร่วมที่หลากหลายได้มากขึ้น ดังนี้

1) **กลุ่มวัยรุ่นและคนรุ่นใหม่:** มักให้ความสนใจกับแนวดนตรีที่มีจังหวะสนุกสนาน เช่น EDM, ฮิปฮอป และอีसानอินดี้ เทศกาลที่ตอบโจทย์กลุ่มนี้มักต้องมีองค์ประกอบที่สร้างความตื่นเต้น เช่น เวทีที่ออกแบบอย่างมีเอกลักษณ์ แสงสีเสียงที่ดึงดูด และกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม เช่น การแข่งขันเต้น หรือการพบปะศิลปิน เทศกาล "Khao Lun Concert 2024 (เขาลั่น)" เป็นตัวอย่างของงานที่สามารถดึงดูดกลุ่มวัยรุ่นได้ดี เนื่องจากมีการผสมผสานดนตรีแนวสมัยใหม่เข้ากับบรรยากาศการเฉลิมฉลองที่เป็นเอกลักษณ์ (Megatix, 2567)

2) **กลุ่มวัยทำงาน:** มักให้ความสำคัญกับประสบการณ์ที่ผ่อนคลายมากกว่าความตื่นเต้น เทศกาลที่ตอบโจทย์กลุ่มนี้มักเป็นงานที่จัดในบรรยากาศธรรมชาติและมีการออกแบบพื้นที่ที่เอื้อต่อการพักผ่อน เทศกาล "ภูผาม่าน เฟสติวล" เป็นตัวอย่างของงานที่ได้รับความนิยมในกลุ่มวัยทำงาน เนื่องจากมีแนวเพลงที่เหมาะสมกับการผ่อนคลาย และมีโซนที่นั่งชมการแสดงที่ออกแบบให้เป็นกันเองและสะดวกสบาย (ภูผาม่าน เฟสติวล, 2568)

3) **กลุ่มครอบครัว:** ผู้เข้าร่วมในกลุ่มนี้มักมองหาเทศกาลที่สามารถเข้าร่วมได้ทั้งเด็กและผู้สูงอายุ เทศกาลที่ตอบโจทย์กลุ่มนี้มักต้องมีโซนกิจกรรมสำหรับเด็ก การแสดงที่เป็นมิตรกับทุกวัย และพื้นที่ที่สามารถใช้เวลาร่วมกันได้ เทศกาล "มหกรรมหมอลำเฟสติวล ‘ร้อยแก่นสารสินธุ์’" เป็นตัวอย่างของงานที่สามารถดึงดูดกลุ่มครอบครัวได้ดี เนื่องจากเน้นการอนุรักษ์ดนตรีหมอลำร่วมสมัยและมีบรรยากาศที่เป็นมิตรกับทุกวัย (ทรูไอดี, 2567)

ผลกระทบของเทศกาลดนตรี

เทศกาลดนตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่ได้เป็นเพียงแค่กิจกรรมนันทนาการ แต่ยังมีบทบาทสำคัญในเชิงเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม การจัดเทศกาลที่ได้รับการออกแบบและบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกที่ยั่งยืนให้กับพื้นที่และชุมชนท้องถิ่น ในขณะเดียวกัน ผลกระทบบางด้านที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดงานเทศกาลก็ต้องได้รับการบริหารจัดการอย่างรอบคอบ เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการพัฒนากับการลดผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้น

1. ผลกระทบเชิงบวก

เทศกาลดนตรีสามารถส่งเสริมการพัฒนาในหลายมิติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การอนุรักษ์ วัฒนธรรม และการเสริมสร้างสังคม โดยเทศกาลที่มีแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นจะสามารถส่งเสริมผลกระทบเชิงบวกในระยะยาว

1) **ด้านเศรษฐกิจ:** เทศกาลดนตรีมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่อาจมีข้อจำกัดด้านแหล่งรายได้ การดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่ที่สามารถสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับธุรกิจในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นโรงแรม ร้านอาหาร การคมนาคม หรือสินค้าหัตถกรรม นอกจากนี้ เทศกาลยังช่วยกระตุ้นการจ้างงานในภาคบริการ เช่น การจัดการสถานที่ เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และผู้ประกอบการอิสระที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมดนตรี ซึ่งช่วยให้เกิดการกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น (Andersson et al., 2012)

2) **ด้านวัฒนธรรม:** ในเชิงวัฒนธรรม เทศกาลดนตรีเป็นช่องทางสำคัญในการอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกทางดนตรีของท้องถิ่น โดยเฉพาะดนตรีพื้นบ้านที่อาจถูกลดบทบาทลงในสังคมเมือง การบรรจุหมอลำร่วมสมัยและแนวดนตรีอีสานอินดี้ในเทศกาลทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำเสนอดนตรีพื้นบ้านในรูปแบบที่ร่วมสมัยทำให้เกิดการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมและส่งเสริมความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น นอกจากนี้ การผสมผสานระหว่างดนตรีพื้นเมืองกับดนตรีแนวใหม่ยังช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและสร้างสรรค์รูปแบบดนตรีที่หลากหลายมากขึ้น (สิริขญา คอนกรีต, 2558; Pitts, 2005)

3) **ด้านสังคม:** เทศกาลดนตรียังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้เข้าร่วม การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนที่มีความสนใจร่วมกันในสภาพแวดล้อมที่

เป็นมิตรช่วยส่งเสริมความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน นอกจากนี้ การจัดเทศกาลที่มีโซนสำหรับครอบครัวและพื้นที่สำหรับผู้เข้าร่วมที่มีความต้องการแตกต่างกัน ช่วยให้เทศกาลสามารถรองรับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายและลดช่องว่างระหว่างวัยในสังคม อีกทั้ง เทศกาลดนตรียังสามารถเป็นเวทีที่ช่วยกระตุ้นจิตสำนึกต่อประเด็นทางสังคม เช่น การลดขยะในงานเทศกาล การสนับสนุนศิลปินท้องถิ่น และการสร้างสรรค์กิจกรรมที่เอื้อต่อความยั่งยืนในระดับชุมชน (Laing & Mair, 2015; Brennan et al., 2019)

2. ผลกระทบเชิงลบ

แม้เทศกาลดนตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะสร้างประโยชน์ในหลายมิติ แต่ก็อาจปฏิเสธได้ว่าการจัดงานลักษณะนี้ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบในด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อลดความเสียหายในระยะยาว การพิจารณาและแก้ไขปัญหาล่าช้าอย่างเป็นระบบจะช่วยให้เทศกาลสามารถเติบโตอย่างยั่งยืน และยังคงเป็นกิจกรรมที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนโดยไม่ก่อให้เกิดภาระเกินควร

1) ด้านสิ่งแวดล้อม

การจัดเทศกาลดนตรีในพื้นที่ธรรมชาติส่งผลโดยตรงต่อสภาพแวดล้อม ทั้งในแง่ของขยะ การใช้ทรัพยากร และมลพิษทางเสียง การสะสมของขยะจากบรรจุภัณฑ์อาหาร ขวดเครื่องดื่ม และวัสดุที่ถูกทิ้งอย่างไม่เป็นระเบียบเป็นปัญหาสำคัญที่พบได้ในแทบทุกเทศกาล แม้ว่าผู้จัดงานจะมีมาตรการจัดการขยะ เช่น การใช้ถังขยะแยกประเภท หรือรณรงค์การลดใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว แต่ปัญหานี้ยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะเมื่อมีผู้ร่วมงานจำนวนมากและไม่มีการควบคุมที่เข้มงวด (Brennan et al., 2019) และนอกจากนี้ การจัดเทศกาลในพื้นที่ธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติ หุบเขา หรือริมแม่น้ำโขง อาจทำให้เกิดแรงกดดันต่อระบบนิเวศ เช่น การเสื่อมสภาพของดินจากการเหยียบย่ำ การทำลายพืชพรรณ และการรบกวนสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ การใช้พลังงานไฟฟ้าในปริมาณสูงเพื่อรองรับเวทีแสดงสดและระบบเสียงยังเป็นอีกปัจจัยที่อาจเพิ่มภาระต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในกรณีที่ใช้เครื่องปั่นไฟหรือพลังงานที่ไม่ยั่งยืน (Andriolo & Gonçalves, 2023) นอกจากนี้ มลพิษทางเสียงที่เกิดจากระดับเสียงของดนตรีและความคึกคักของผู้เข้าร่วมอาจส่งผลกระทบต่อชุมชนโดยรอบและสัตว์ป่าในพื้นที่ธรรมชาติ หากไม่มีมาตรการควบคุมระดับเสียงและการกำหนดเวลาแสดงที่เหมาะสม อาจเกิดปัญหาการรบกวนในระยะยาว (Hudson et al., 2015)

2) ด้านสังคม

เทศกาลดนตรีเป็นกิจกรรมที่รวมผู้คนจำนวนมากไว้ในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาด้านสังคมหลายประการ โดยเฉพาะในเรื่องพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การใช้สารเสพติดและการบริโภคแอลกอฮอล์เกินพอดี แม้เทศกาลหลายแห่งจะมีมาตรการป้องกัน เช่น การตั้งจุดตรวจวัดอุณหภูมิร่างกายและการควบคุมอายุของผู้ซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ แต่การลักลอบนำสารเสพติดเข้าสู่งานเทศกาลยังคงเป็นปัญหาที่พบได้ในระดับสากล (Olsen et al., 2022) นอกจากนี้ การดื่มแอลกอฮอล์อย่างหนักอาจนำไปสู่พฤติกรรมก้าวร้าว ความรุนแรง และอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกพื้นที่จัดงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของผู้ที่ขับขียานพาหนะหลังจากการบริโภคแอลกอฮอล์ ส่วนอีกปัญหาที่สำคัญคือประเด็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศที่ไม่ปลอดภัย โดยพบว่าการจัดเทศกาลดนตรีในหลายพื้นที่มีการเฝ้าระวังการล่วงละเมิดทางเพศที่เกิดขึ้นในบริเวณที่มีความแออัด หรือในพื้นที่ที่ไม่มีการควบคุมดูแลอย่างทั่วถึง (Fileborn et al., 2020) ปัจจัยเสี่ยง เช่น การดื่มแอลกอฮอล์มากเกินไปและการอยู่ในพื้นที่ที่มีการควบคุมความปลอดภัยต่ำ อาจนำไปสู่พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น การคุกคามทางเพศ หรือพฤติกรรมทางเพศโดยไม่ได้รับความยินยอม นอกจากนี้ การเข้าร่วมงานเทศกาลยังอาจเป็นช่องทางให้เยาวชนเข้าถึงแอลกอฮอล์และพฤติกรรมเสี่ยงอื่น ๆ ได้ง่ายขึ้น ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อพฤติกรรมในระยะยาวหากไม่มีมาตรการป้องกันที่เหมาะสม

แนวทางการจัดการเทศกาลดนตรีอย่างยั่งยืน

เทศกาลดนตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสามารถพัฒนาให้เป็นกิจกรรมที่ยั่งยืนได้ โดยเน้นการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การควบคุมปัญหาทางสังคม การสนับสนุนชุมชน และการออกแบบกิจกรรมที่ตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมาย แนวทางเหล่านี้ไม่เพียงช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ยังสร้างคุณค่าให้กับเทศกาลในระยะยาว

1. การลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

การจัดเทศกาลดนตรีให้อยู่ในแนวทางที่ยั่งยืนจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการขยะ การใช้พลังงานสะอาด และการรักษาสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ การดำเนินมาตรการอย่างรอบคอบและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนจะช่วยให้เทศกาลสามารถลดผลกระทบด้านลบและเพิ่มความยั่งยืนให้กับกิจกรรมเหล่านี้ได้

1) **การจัดการขยะและส่งเสริมการรีไซเคิล:** เทศกาลดนตรีมักสร้างขยะจำนวนมากจากบรรจุภัณฑ์อาหาร ขวดเครื่องดื่ม และวัสดุเหลือใช้จากกิจกรรมภายในงาน แม้จะมีการติดตั้งถังขยะแยกประเภทในหลายเทศกาล แต่ขยะที่ถูกทิ้งอย่างไม่เป็นระเบียบและไม่ได้รับการคัดแยกยังคงเป็นปัญหาสำคัญ การตั้งจุดคัดแยกขยะที่เข้าถึงได้ง่ายและมีป้ายสื่อสารที่ชัดเจนจะช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถแยกขยะได้ถูกต้อง นอกจากนี้ กลยุทธ์การให้แรงจูงใจ เช่น การคืนเงินมัดจำเมื่อส่งคืนขวดพลาสติก หรือการให้ส่วนลดค่าเครื่องดื่มสำหรับผู้ที่น่ามาขณะมาใช้ซ้ำ สามารถช่วยกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Brennan et al., 2019)

2) **การลดการใช้พลาสติกแบบครั้งเดียว:** พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว เช่น หลอดพลาสติก ถ้วยพลาสติก และภาชนะบรรจุอาหาร เป็นหนึ่งในปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมในเทศกาลดนตรี การกำหนดนโยบายห้ามใช้พลาสติกแบบครั้งเดียว และสนับสนุนให้ใช้วัสดุทางเลือกที่สามารถย่อยสลายได้ เช่น ภาชนะที่ทำจากขานอ้อยหรือไบโอสถาปสามารถช่วยลดปริมาณขยะพลาสติกที่ไม่สามารถย่อยสลายได้ในระยะยาว นอกจากนี้ การส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมพกภาชนะและกระบอกน้ำมาเองก็เป็นแนวทางที่ช่วยลดการใช้พลาสติกอย่างมีประสิทธิภาพ (Andriolo & Gonçalves, 2023)

3) **การใช้พลังงานสะอาดและระบบประหยัดพลังงาน:** งานเทศกาลดนตรีจำเป็นต้องใช้พลังงานจำนวนมากในการให้แสงสว่าง ระบบเสียง และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้เกิดการใช้พลังงานเกินจำเป็นและเพิ่มการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การเปลี่ยนไปใช้พลังงานสะอาด เช่น การติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์ หรือการใช้เครื่องปั่นไฟที่ประหยัดพลังงานสามารถช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การใช้หลอดไฟ LED บนเวทีและจุดบริการต่าง ๆ ยังช่วยลดการใช้พลังงานไฟฟ้าและต้นทุนในระยะยาว (Hudson et al., 2015)

4) **การจัดการน้ำและลดมลพิษทางน้ำ:** งานเทศกาลดนตรีที่จัดใกล้แหล่งน้ำ เช่น แม่น้ำหรือทะเล อาจสร้างปัญหาน้ำเสียและขยะที่ไหลลงสู่ระบบน้ำหากไม่มีมาตรการจัดการที่เหมาะสม การติดตั้งระบบกรองน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพ การใช้ผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการรณรงค์ให้ผู้เข้าร่วมระมัดระวังการทิ้งขยะลงแหล่งน้ำเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ นอกจากนี้ การแจกคู่มือการอนุรักษ์น้ำและการตั้งป้ายเตือนเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดของแหล่งน้ำภายในงาน สามารถช่วยเสริมสร้างความตระหนักรู้ให้กับผู้เข้าร่วม (Laing & Mair, 2015)

5) การรณรงค์สร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม: การสร้างจิตสำนึกให้กับผู้เข้าร่วมเทศกาลเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพมากขึ้น การให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของขยะและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ภายในงาน เช่น ป้ายข้อมูล เวิร์กช็อปเกี่ยวกับการรีไซเคิล หรือกิจกรรมสร้างสรรค์จากวัสดุเหลือใช้ สามารถช่วยให้ผู้เข้าร่วมตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลสิ่งแวดล้อมและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างเป็นรูปธรรม การส่งเสริมให้เทศกาลดนตรีกลายเป็นพื้นที่ที่สนับสนุนแนวคิด "Zero Waste" โดยลดขยะที่เกิดขึ้นให้น้อยที่สุด จะช่วยให้เทศกาลเป็นกิจกรรมที่ยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว (Borges et al., 2021)

2. การควบคุมปัญหาสังคม

การควบคุมปัญหาสังคมในเทศกาลดนตรีเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยและมีความสุขสำหรับผู้เข้าร่วมงาน ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันเพื่อป้องกันและลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เช่น การใช้สารเสพติด การบริโภคแอลกอฮอล์เกินพอดี และพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ การจัดการที่มีประสิทธิภาพในด้านเหล่านี้จะช่วยลดผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์และทำให้เทศกาลดนตรีเป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับผู้เข้าร่วมทุกกลุ่ม

1) การสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับครอบครัวและผู้ที่ไม่ดื่มแอลกอฮอล์: เทศกาลดนตรีที่ออกแบบให้มีพื้นที่เฉพาะสำหรับครอบครัวและกลุ่มผู้ที่ไม่ต้องการสัมผัสกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สามารถช่วยลดปัญหาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคแอลกอฮอล์ในงาน เช่น การทะเลาะวิวาทหรือพฤติกรรมไม่เหมาะสม การจัดโซนพิเศษที่ปลอดจากแอลกอฮอล์ โดยกำหนดให้เป็นพื้นที่ที่ไม่อนุญาตให้จำหน่ายหรือบริโภคแอลกอฮอล์ จะช่วยให้ผู้ที่ต้องการสัมผัสประสบการณ์ดนตรีในบรรยากาศที่สงบสามารถเข้าร่วมงานได้อย่างสบายใจ นอกจากนี้ การส่งเสริมแนวทาง "ดนตรีปลอดภัย" โดยให้ทางเลือกสำหรับผู้ที่ไม่ดื่มแอลกอฮอล์ เช่น การจัดจำหน่ายเครื่องดื่มทางเลือกที่ไม่มีแอลกอฮอล์ภายในงาน ยังเป็นอีกแนวทางที่ช่วยลดการพึ่งพาแอลกอฮอล์และส่งเสริมบรรยากาศที่เป็นมิตรต่อทุกกลุ่มวัย (Packer & Ballantyne, 2011)

2) การตรวจสอบการใช้สารเสพติดและการรณรงค์ให้ความรู้: การตั้งจุดตรวจสอบสารเสพติดและระบบรักษาความปลอดภัยที่เข้มงวดสามารถช่วยลดปัญหาสุขภาพในเทศกาล การตรวจสอบอุปกรณ์และสัมภาระของผู้เข้าร่วมก่อนเข้างาน และการติดตั้งกล้องวงจรปิดในจุดเสี่ยง ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการลักลอบนำสารเสพติดเข้าสู่พื้นที่จัดงาน นอกจากนี้ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของสารเสพติดผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น โปสเตอร์ การบรรยาย หรือแคมเปญออนไลน์ จะช่วยให้ผู้เข้าร่วมเกิดความตระหนักรู้เกี่ยวกับอันตรายของ

สารเสพติดและการบริโภคแอลกอฮอล์ที่มากเกินไป การจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือทางการแพทย์ภายในงานที่สามารถให้คำปรึกษาด้านสุขภาพและความปลอดภัยก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยลดความเสี่ยงของปัญหานี้ได้ (Hudson et al., 2015)

3) **การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์และลดพฤติกรรมเสี่ยง:** การเพิ่มกิจกรรมสร้างสรรค์ในเทศกาลดนตรีสามารถช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้รับประสบการณ์ที่สนุกสนานโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการบริโภคแอลกอฮอล์หรือสารเสพติด กิจกรรมเวิร์กช็อปทางดนตรี การสร้างงานศิลปะ หรือการแสดงดนตรีแนวทดลองที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมในการแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ จะช่วยทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในรูปแบบที่สร้างสรรค์มากขึ้น นอกจากนี้ การจัดโซนนั่งนอนทานอาหารที่สนับสนุนกิจกรรมกลางแจ้ง เช่น โซนโยคะ การเต้นรำ หรือกิจกรรมกีฬากลางแจ้ง จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมใช้พลังงานในทางที่เป็นประโยชน์ และลดโอกาสของพฤติกรรมเสี่ยงในงานเทศกาล (Borges et al., 2021)

3. การสนับสนุนชุมชนท้องถิ่น

เทศกาลดนตรีที่ยั่งยืนต้องเป็นมากกว่างานดนตรี แต่ควรเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นและสามารถใช้เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวได้ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในเทศกาลดนตรีสามารถช่วยสร้างประโยชน์ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม และส่งเสริมการพัฒนาในระยะยาว

1) **การส่งเสริมสินค้าและบริการในท้องถิ่น:** หนึ่งในวิธีที่สำคัญที่สุดในการสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นคือการให้โอกาสแก่ผู้ประกอบการในพื้นที่ในการนำเสนอสินค้าและบริการในเทศกาล ผู้จัดงานสามารถจัดพื้นที่ตลาดภายในงานเพื่อให้ผู้ผลิตในท้องถิ่นสามารถจำหน่ายสินค้าและบริการ เช่น อาหารพื้นเมือง หัตถกรรม และผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยสร้างรายได้ให้กับธุรกิจขนาดเล็กและเสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของท้องถิ่น นอกจากนี้ การใช้วัตถุดิบจากผู้ผลิตในท้องถิ่นสำหรับบริการด้านอาหารและเครื่องดื่มภายในงาน ยังช่วยสนับสนุนเกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อยให้มีช่องทางจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น (Frey, 1994)

2) **การสร้างรายได้หมุนเวียนให้กับชุมชน:** เทศกาลดนตรีสามารถเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญสำหรับชุมชนโดยตรงและทางอ้อม รายได้จากการจัดงานสามารถหมุนเวียนกลับไปสู่

ชุมชนผ่านการให้บริการที่พัก ร้านอาหาร และการขนส่งในท้องถิ่น นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมเทศกาลที่เดินทางมาจากพื้นที่อื่นมักต้องการบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การเข้าพักในโฮมสเตย์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งสามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี การจัดเทศกาลในพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เช่น ริมแม่น้ำโขง หรืออุทยานแห่งชาติ ยังสามารถช่วยให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในการพัฒนาเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน (Laing & Mair, 2015)

3) การสร้างความร่วมมือในชุมชน: เทศกาลดนตรีที่มีความยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ในชุมชน ตั้งแต่ผู้จัดงาน หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ การออกแบบเทศกาลให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรม เช่น การแสดงดนตรีพื้นบ้าน หรือการมีส่วนร่วมของศิลปินท้องถิ่นในเวทีหลัก จะช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและเสริมสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนี้ การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เช่น การใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นในการสร้างเวทีหรือการตกแต่งพื้นที่จัดงาน ยังสามารถช่วยลดต้นทุนและเพิ่มความยั่งยืนในการจัดงานได้ การส่งเสริมความร่วมมือในชุมชนจึงเป็นแนวทางสำคัญในการทำให้เทศกาลดนตรีเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจในระยะยาว (Andersson et al., 2012)

4. การออกแบบกิจกรรมที่ตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย

การออกแบบกิจกรรมที่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายถือเป็นหนึ่งในกลยุทธ์สำคัญในการจัดเทศกาลดนตรีให้มีความยั่งยืนและครอบคลุมทุกกลุ่มผู้เข้าร่วม การทำให้ทุกกลุ่มสามารถเข้าร่วมและมีประสบการณ์ที่ดี จะช่วยให้เทศกาลดนตรีเป็นกิจกรรมที่เปิดกว้างสำหรับทุกคนโดยไม่จำกัดเฉพาะบางกลุ่มอายุหรือรสนิยมทางดนตรี การออกแบบกิจกรรมจึงต้องคำนึงถึงความหลากหลายของผู้เข้าร่วม ซึ่งครอบคลุมทั้งวัยรุ่น วัยทำงาน ครอบครัว และผู้สูงอายุ แนวทางหลักที่สามารถนำไปใช้ได้มีดังนี้

1) การจัดเวิร์กช็อปดนตรีพื้นบ้าน: การจัดเวิร์กช็อปเกี่ยวกับดนตรีพื้นบ้านเป็นหนึ่งในวิธีที่สามารถดึงดูดผู้เข้าร่วมจากทุกกลุ่มอายุ โดยเฉพาะในกลุ่มที่สนใจวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ดนตรีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การให้โอกาสแก่ผู้เข้าร่วมได้สัมผัสและเรียนรู้เกี่ยวกับดนตรีพื้นบ้าน เช่น การฝึกเล่นเครื่องดนตรีดั้งเดิมอย่างแคนหรือพิณ การร้องเพลงหมอลำ หรือการปรับเปลี่ยนบทเพลงดั้งเดิมให้เข้ากับดนตรีสมัยใหม่ จะช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้รับประสบการณ์ที่ลึกซึ้งและสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของมรดกทางดนตรีท้องถิ่น นอกจากนี้ การเปิดโอกาสให้ศิลปินพื้นบ้านหรือครูดนตรีจากชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสอน

และแลกเปลี่ยนความรู้ ยังช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง

2) การออกแบบกิจกรรมสำหรับกลุ่มวัยรุ่น ครอบครัว และผู้สูงอายุ: การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมที่มีความต้องการที่แตกต่างกันเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้เทศกาลดนตรีเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างและเข้าถึงได้สำหรับทุกวัย กลุ่มวัยรุ่นที่มักชื่นชอบดนตรีแนวร่วมสมัย เช่น EDM หรืออีसानอินดี้ สามารถดึงดูดให้เข้าร่วมงานได้โดยการนำเสนอการแสดงของศิลปินที่ได้รับความนิยม และการจัดกิจกรรมที่มีพลังงานสูง เช่น การแสดงแสงสีเสียง หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีแบบอินเทอร์แอคทีฟ สำหรับกลุ่มวัยทำงานและครอบครัว เทศกาลดนตรีควรมีโซนที่สงบ เช่น โซนดนตรีอะคูสติคหรือดนตรีเพื่อชีวิต ที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสามารถเพลิดเพลินกับดนตรีในบรรยากาศที่ผ่อนคลายมากขึ้น นอกจากนี้ การจัดพื้นที่สำหรับเด็กและผู้สูงอายุ เช่น โซนกิจกรรมที่มีกิจกรรมนันทนาการ หรือการจัดแสดงดนตรีพื้นบ้านในบรรยากาศที่เป็นกันเอง ยังช่วยทำให้เทศกาลสามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น

3) การผสมผสานแนวดนตรีหลากหลาย: การนำเสนอแนวดนตรีที่หลากหลายเป็นแนวทางที่ช่วยให้เทศกาลสามารถดึงดูดผู้เข้าร่วมที่มีความชอบแตกต่างกัน การผสมผสานดนตรีพื้นบ้าน เช่น หมอลำและลูกทุ่ง เข้ากับดนตรีร่วมสมัย เช่น อีसानอินดี้ ร็อก หรือดนตรีสากล ทำให้เทศกาลมีความหลากหลายและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เข้าร่วมได้ดีขึ้น การมีเวทีดนตรีที่นำเสนอแนวดนตรีต่าง ๆ พร้อมกัน ช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถเลือกชมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สอดคล้องกับรสนิยมของตน นอกจากนี้ การเปิดโอกาสให้ศิลปินจากแนวเพลงต่าง ๆ ได้ร่วมกันสร้างสรรค์การแสดง เช่น การนำหมอลำมาผสมผสานกับดนตรีแจ๊ส หรือการใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านในแนวเพลงร่วมสมัย ยังช่วยให้เทศกาลดนตรีมีเอกลักษณ์และน่าสนใจมากขึ้น แนวทางเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างประสบการณ์ที่หลากหลายแก่ผู้เข้าร่วม แต่ยังส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมผ่านดนตรี ทำให้เทศกาลกลายเป็นเวทีที่เปิดกว้างและมีความหมายมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาเทศกาลดนตรีในฐานะกิจกรรมนันทนาการที่ยั่งยืน

เทศกาลดนตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการส่งเสริมมิติต่าง ๆ ของนันทนาการ ทั้งด้านการ

พักผ่อน การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการมีส่วนร่วมของชุมชน อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของเทศบาลจำเป็นต้องพัฒนาไปสู่แนวทางที่ยั่งยืน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เข้าร่วมงาน ชุมชน และสิ่งแวดล้อม แนวทางการพัฒนาเทศบาลนครให้เป็นกิจกรรมนันทนาการที่ยั่งยืนควรให้ความสำคัญกับการจัดการที่มีประสิทธิภาพ การลดผลกระทบเชิงลบ และการส่งเสริมความมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ดังนี้

1. การพัฒนาการจัดการเทศบาลนครในมิตินันทนาการอย่างยั่งยืน

การจัดการเทศบาลนครให้สอดคล้องกับแนวคิดนันทนาการต้องคำนึงถึงประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมงานเป็นหลัก โดยเทศบาลที่ประสบความสำเร็จควรมีการออกแบบพื้นที่ให้ตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน เช่น การจัดโซนสำหรับผู้ที่ต้องการพักผ่อน โซนสำหรับกิจกรรมที่มีความคึกคัก และโซนสำหรับครอบครัว ซึ่งช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถเลือกประสบการณ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การนำพลังงานหมุนเวียนมาใช้ การลดการใช้วัสดุแบบใช้ครั้งเดียว และการส่งเสริมการใช้ระบบขนส่งที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จะช่วยลดผลกระทบจากการจัดงาน ในขณะเดียวกัน การเสริมสร้างกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้รับประสบการณ์นันทนาการที่มีความหมาย เช่น การผสมผสานดนตรีกับศิลปะชุมชนหรือกิจกรรมที่กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ จะทำให้เทศบาลนครมีมิติที่ลึกซึ้งกว่าการเป็นเพียงงานแสดงดนตรีทั่วไป

2. การควบคุมและป้องกันปัญหาสังคมในบริบทของนันทนาการ

เทศบาลนครที่ดีควรเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัยสำหรับทุกคน ดังนั้น การควบคุมและป้องกันปัญหาสังคมที่อาจเกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติด การบริโภคแอลกอฮอล์เกินขนาด และพฤติกรรมเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในบริเวณจัดงาน การออกแบบมาตรการที่ชัดเจน เช่น การกำหนดโซนปลอดแอลกอฮอล์ในบางพื้นที่ การตั้งจุดตรวจสอบความปลอดภัย และการให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ จะช่วยลดปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้ การพัฒนากิจกรรมนันทนาการที่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมสามารถเพลิดเพลินกับเทศกาลโดยไม่ต้องพึ่งพาการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือสารกระตุ้น เช่น การเพิ่มกิจกรรมศิลปะ หรือการจัดพื้นที่สำหรับการพูดคุยและแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม จะช่วยให้เทศบาลนครเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างและปลอดภัยสำหรับทุกคน

3. การสนับสนุนและส่งเสริมชุมชนในฐานะหุ้นส่วนนันทนาการ

เทศบาลนครที่ยั่งยืนควรเป็นงานที่สร้างความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งรายได้ แต่ยังเป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นผ่านดนตรีและ

กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง การเปิดโอกาสให้ศิลปินพื้นบ้านหรือกลุ่มเยาวชนในชุมชนได้มีเวทีในการแสดงออก จะช่วยให้เทศกาลกลายเป็นพื้นที่ที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น นอกจากนี้ การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนผ่านการจัดโซนจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น หรือการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ เช่น ที่พัก ร้านอาหาร และการเดินทางในท้องถิ่น จะช่วยให้รายได้หมุนเวียนอยู่ในชุมชน ทำให้เทศกาลดนตรีไม่ได้เป็นเพียงงานบันเทิง แต่เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับท้องถิ่น

4. การออกแบบเทศกาลดนตรีที่ตอบโจทย์มิตินันทนาการสำหรับทุกกลุ่มเป้าหมาย

เทศกาลดนตรีที่มีความยั่งยืนต้องสามารถรองรับความต้องการที่หลากหลายของผู้เข้าร่วมงาน การออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับมิตินันทนาการของแต่ละกลุ่มเป้าหมายจึงเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กและครอบครัวในช่วงกลางวัน และกิจกรรมดนตรีที่มีบรรยากาศผ่อนคลายในช่วงเย็น จะช่วยให้เทศกาลเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมทุกช่วงวัย การผสมผสานแนวดนตรีที่หลากหลาย เช่น หมอลำ ดนตรีสากล และดนตรีอินดี้ จะช่วยให้เทศกาลมีความน่าสนใจสำหรับกลุ่มคนที่มีรสนิยมทางดนตรีที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ การเพิ่มพื้นที่สำหรับกิจกรรมนันทนาการที่ไม่เกี่ยวข้องกับดนตรีโดยตรง เช่น โชนศิลปะ การทำงานฝีมือ หรือกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพและการผ่อนคลาย จะช่วยให้เทศกาลดนตรีเป็นกิจกรรมที่มีความครอบคลุมและเป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้และพัฒนาตัวเองไปพร้อมกับความบันเทิง

5. การสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อพัฒนากิจกรรมนันทนาการ

เทศกาลดนตรีที่ยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้การจัดงานสามารถตอบสนองต่อเป้าหมายของทุกฝ่ายได้อย่างสมดุล ภาครัฐสามารถสนับสนุนในด้านนโยบายและมาตรการที่เอื้อต่อการพัฒนาเทศกาลให้เป็นกิจกรรมนันทนาการที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน ขณะที่ภาคเอกชนสามารถมีบทบาทในการให้ทุนสนับสนุนและส่งเสริมการตลาดเพื่อเพิ่มศักยภาพของงานเทศกาล ในขณะที่ภาคประชาสังคมและชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมและดูแลให้เทศกาลมีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ การบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนจะช่วยให้เทศกาลดนตรีสามารถพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

6. การวิจัยและพัฒนามิตินันทนาการในเทศกาลดนตรี

เทศกาลดนตรีควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมงาน แนวโน้มของอุตสาหกรรมดนตรี และแนวทางในการลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น การศึกษาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละเทศกาลจะช่วยให้ผู้จัดสามารถออกแบบกิจกรรมได้ตรงกับความต้องการของผู้เข้าร่วมมากขึ้น นอกจากนี้ การประเมินผลกระทบของเทศกาลดนตรีในระยะยาว เช่น ผลกระทบต่อชุมชน เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม จะช่วยให้สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาเทศกาลดนตรีให้สอดคล้องกับแนวคิดนันทนาการที่ยั่งยืน การวิจัยที่ครอบคลุมในมิติเหล่านี้จะช่วยให้เทศกาลดนตรีกลายเป็นกิจกรรมที่สามารถเติบโตได้อย่างมั่นคง และเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับภูมิภาค

สรุป

เทศกาลดนตรีเป็นกิจกรรมนันทนาการที่มีบทบาทสำคัญทั้งในเชิงสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ โดยเป็นพื้นที่สำหรับการพักผ่อน การสร้างประสบการณ์ร่วม และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงผู้คนจากหลากหลายกลุ่มเข้าด้วยกัน โดยเทศกาลดนตรีสามารถตอบสนองต่อความต้องการด้านนันทนาการของผู้เข้าร่วม ทั้งในมิติของการผ่อนคลายจากชีวิตประจำวัน การแสดงออกทางอารมณ์ และการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม นอกจากนี้ เทศกาลดนตรีในภาคอีสาน ได้แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานดนตรีพื้นถิ่นเข้ากับดนตรีร่วมสมัย ซึ่งช่วยสร้างอัตลักษณ์เฉพาะของเทศกาลและสามารถดึงดูดผู้เข้าร่วมได้หลากหลาย อย่างไรก็ตาม เทศกาลดนตรียังคงเผชิญความท้าทายในด้านการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการรักษาสมดุลระหว่างมูลค่าทางเศรษฐกิจและความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ซึ่งสภาพปัจจุบันเทศกาลดนตรีในภาคอีสานมุ่งเน้นไปที่รายได้จากการขายบัตรและจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่าง ๆ เป็นหลักมากกว่าจะเป็นแหล่งนันทนาการเพื่อการพักผ่อนที่แท้จริง ซึ่งอาจจะปัญหาสังคมที่อาจเกิดขึ้นในระยะยาวได้ ดังนั้น การพัฒนาเทศกาลดนตรีให้สอดคล้องกับหลักการของนันทนาการที่ยั่งยืนจึงเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพของเทศกาลดนตรีในฐานะกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- โจงเจียม มิวสิค แคมป์. (2568). โจงเจียม มิวสิค แคมป์ (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 268 จาก <https://web.facebook.com/profile.php?id=61553725435609>
- จิตสุภาเมืองแมน และสันติธร ภูริภักดี. (2566). อิทธิพลขององค์ประกอบภูมิทัศน์เทศกาลต่อประสบการณ์ที่น่าจดจำของผู้เข้าร่วม: กรณีศึกษา เทศกาลดนตรีเคทเอ็กซ์โป. *สัปดาห์ : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 29(2), 111-126.
- ชาคริต รถทอง. (2561). ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเข้าชมงานเทศกาลดนตรี EDM. ใน *สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต*. วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทฐไธดี. (2567). "เต๋า ภูศิลป์" ระดมหมอลำชุดใหญ่ ม่วนจอยส่งท้ายปี "มกรรมหมอลำเฟสติวัล ร้อยแก่นสารสินธุ์"(อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 268 จาก https://music.trueid.net/th-th/detail/N4bv1ZZ1EK64#google_vignette
- ไทบ้านแลนด์. (2568). ไทบ้านแลนด์ (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 268 จาก https://web.facebook.com/TaibaanLand/?locale=th_TH&_rdc=1&_rdr#
- ธรรมยุทธิ จันทรทิพย์ และพรพรหม ชมงาม. (2565). กระบวนการตัดสินใจซื้อที่มีผลต่อความเชื่อมั่นในการเข้าชมเทศกาลดนตรีของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 36(3), 24-42.
- นพมาศ ยศเรศ และสันติธร ภูริภักดี. (2567). ประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมงานที่ส่งผลต่อความผูกพันในการเข้าชมงานเทศกาลดนตรีในประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์*, 6(4), 129-138.
- แนวหน้า. (2567). 'Movie On The Hillครั้งที่ 5' ตอน...รอบ กอง FRIEND กาง เต็น นอน (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 268 จาก https://www.naewna.com/entertain/833375#google_vignette
- ประกายกาวิล ศรีจินดา ภูวพงษ์ ภูมราพันธุ์ เจตรินทร์ ยะแสง และสนธิ์คพร จันนงเยาว์ และนภาภักดี จักขุบท. (2563). กลยุทธ์การสื่อสารตราสินค้าของเทศกาลดนตรีบิกแมนเท่น มิวสิคเฟสติวัล. *วารสารเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มทร.พระนคร*, 5(1), 37-46
- แฝด มิวสิคเฟสติวัล. (2568). แฝด มิวสิคเฟสติวัล (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 268 จาก <https://web.facebook.com/faadmusicfestival>

- ภูผาม่าน เฟสติวล. (2568). *ภูผาม่าน เฟสติวล (อินเทอร์เน็ต)*. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 268 จาก <https://web.facebook.com/profile.php?id=61556525021425>
- เมธัส มะกล้าทอง มนต์ธัช มะกล้าทอง และเกริดา โคตรชาลี. (2567). การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของเมืองผ่านเทศกาลศิลปะ อาหาร และดนตรี. *วารสารคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร*, 3(1), 42–57.
- รุ่งลติศ จตุรไพศาล และสมสุข หินวิมาน. (2567). รถม้า: สื่อการแสดงพื้นบ้านในการสืบทอดประเพณีประติมากรรมของกลุ่มวัยรุ่นอีสาน. *มนุษยศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 25(1), 104-133.
- ไร่ทองสมบูรณ์คลับ. (2567). *Love Fest Thailand "Music on the Hill 2024" (อินเทอร์เน็ต)*. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 268 จาก <https://web.facebook.com/tsc28>
- วัชรารณ จุลทา. (2566). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงดนตรีของประเทศไทย กรณีศึกษา: เทศกาลดนตรีที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 16(1), 1–14.
- สิทธิณี เกตุจินดา นริศรา ต่อกุญ พรทิพย์ สาตรา และพีระพงษ์ สอนทวิ. (2567). รถม้าอีสาน: การปรับตัวและการให้ความหมายของอัตลักษณ์อีสาน. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งเกษตรศาสตร์*, 2(2), 116-165.
- สิริขญา คอนกรีต. (2558). ดนตรี เทศกาล และอาชีพในเพลงลูกทุ่ง: อัตลักษณ์และการต่อรองของคนอีสาน. *วารสารอักษรศาสตร์*, 44(2), 71–102.
- หมอลำม่วนแลนด์ มิวสิคเฟสติวล. (2568). *หมอลำม่วนแลนด์ มิวสิคเฟสติวล (อินเทอร์เน็ต)*. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 268 จาก https://web.facebook.com/morlammuanland.musicfestival/?locale=th_TH&_rdc=1&_rdr#

ห้วยไร่ อีหลีน่า Festival. (2568). ห้วยไร่ อีหลีน่า Festival (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 268 จาก

https://web.facebook.com/p/%E0%B8%AB%E0%B9%89%E0%B8%A7%E0%B8%A2%E0%B9%84%E0%B8%A3%E0%B9%88-%E0%B8%AD%E0%B8%B5%E0%B8%AB%E0%B8%A5%E0%B8%B5%E0%B8%99%E0%B9%88%E0%B8%B2-Festival-61555865727286/?locale=th_TH&_rdc=1&_rdr#

Abreu-Novais, M., & Arcodia, C. (2013). Music festival motivators for attendance: Developing an agenda for research. *International Journal of Event Management Research*, 8(1), 34-48.

Andersson, T. D., Armbrecht, J., & Lundberg, E. (2012). Estimating use and non-use values of a music festival. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 12(3), 215-231.

Andriolo, U., & Gonçalves, G. (2023). Impacts of a massive beach music festival on a coastal ecosystem—A showcase in Portugal. *Science of the Total Environment*, 861, 160733.

Ballantyne, J., Ballantyne, R., & Packer, J. (2014). Designing and managing music festival experiences to enhance attendees' psychological and social benefits. *Musicae scientiae*, 18(1), 65-83.

Barbarian. (2568). อีสานใต้มีวลิตเฟส (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 268 จาก

https://web.facebook.com/Barbarian.LandMusicFestival/?_rdc=1&_rdr#

Big Mountain Music Festival. (2568). *Big Mountain Music Festival* (อินเทอร์เน็ต).

เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 268 จาก https://web.facebook.com/bigmountainmusicfestival/?_rdc=1&_rdr#

Borges, A. P., Cunha, C., & Lopes, J. (2021). The main factors that determine the intention to revisit a music festival. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 13(3), 314-335.

- Bowen, H. E., & Daniels, M. J. (2005). Does the music matter? Motivations for attending a music festival. *Event Management*, 9(3), 155-164.
- Brennan, M., Scott, J. C., Connelly, A., & Lawrence, G. (2019). Do music festival communities address environmental sustainability and how? A Scottish case study. *Popular music*, 38(2), 252-275.
- Brown, A. E., & Sharpley, R. (2019). Understanding festival-goers and their experience at UK music festivals. *Event Management*, 23(4-5), 699-720.
- Czikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: The psychology of optimal experience*. New York: Harper & Row.
- Fileborn, B., Wadds, P., & Tomsen, S. (2020). Sexual harassment and violence at Australian music festivals: Reporting practices and experiences of festival attendees. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 53(2), 194-212.
- Frey, B. S. (1994). The economics of music festivals. *Journal of cultural Economics*, 18, 29-39.
- Gibson, C., & Connell, J. (2016). *Music festivals and regional development in Australia*. Routledge.
- Hudson, S., Roth, M. S., Madden, T. J., & Hudson, R. (2015). The effects of social media on emotions, brand relationship quality, and word of mouth: An empirical study of music festival attendees. *Tourism management*, 47, 68-76.
- Karlsen, S., & Brändström, S. (2008). Exploring the music festival as a music educational project. *International Journal of Music Education*, 26(4), 363-373.
- Laing, J., & Mair, J. (2015). Music festivals and social inclusion—the festival organizers' perspective. *Leisure Sciences*, 37(3), 252-268.
- Leenders, M. A., van Telgen, J., Gemser, G., & Van der Wurff, R. (2005). Success in the Dutch music festival market: The role of format and content. *International Journal on Media Management*, 7(3-4), 148-157.

- Li, Y. N., & Wood, E. H. (2016). Music festival motivation in China: Free the mind. *Leisure Studies*, 35(3), 332-351.
- Markusen, A., & Gadwa, A. (2010). *Creative placemaking. National endowment for the Arts*. White paper for The Mayor's Institute on City Design, Washington, DC.
- Megatix. (2567). คอนเสิร์ต เขาลั่น Khao Lun Concert 2024 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 268 จาก <https://megatix.in.th/events/khao-lun-concert-2024>
- Nanglen Music Festival. (2568). Nanglen Music Festival 2024 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 268 จาก https://web.facebook.com/nanglenmusicfestival/?_rdc=1&_rdr#
- Olsen, A., Wong, G., & McDonald, D. (2022). Music festival drug checking: evaluation of an Australian pilot program. *Harm Reduction Journal*, 19(1), 127.
- Packer, J., & Ballantyne, J. (2011). The impact of music festival attendance on young people's psychological and social well-being. *Psychology of Music*, 39(2), 164-181.
- Pieterse, J. N. (2019). Globalisation as hybridisation. In *Postmodern Management Theory*. Routledge.
- Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (2013). The experience economy: past, present and future. In *Handbook on the experience economy*. Edward Elgar Publishing.
- Pitts, S. E. (2005). What makes an audience? Investigating the roles and experiences of listeners at a chamber music festival. *Music and letters*, 86(2), 257-269.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon Schuster.

Rimpha Music Festival. (2568). รีมฟามิวสิคเฟสติวล (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 268 จาก

https://web.facebook.com/RIMPHAMUSICFESTIVAL/?locale=th_TH&_rdc=1&_rdr#

Robertson, R. (1995). *Glocalization: Time-space and homogeneity-heterogeneity*. Global Modernities/Sage.

Scott, A. J. (2000). *The cultural economy of cities: Essays on the geography of image-producing industries*. Sage.

Stebbins, R. A. (2007). *Serious leisure: A perspective for our time*. Transaction Publishers.

Stokes, M. (2004). Music and the global order. *Annual Review of Anthropology*, 33(1), 47-72.

Wilks, L. (2011). Bridging and bonding: Social capital at music festivals. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 3(3), 281-297.

การละเล่นพื้นบ้านไทยในยุคดิจิทัล: บทบาททางสังคม คุณค่าทาง วิทยาศาสตร์การกีฬา และแนวทางการอนุรักษ์*

THAI FOLK GAMES IN THE DIGITAL ERA: SOCIAL ROLES, SPORTS SCIENCE PERSPECTIVES, AND PRESERVATION STRATEGIES

เดชภณ ทองเดิม

Tachapon Tongterm

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Department of Sport Science, Faculty of Liberal Arts and Sciences, Sisaket Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: spsc_network@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 16 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 31 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 31 ตุลาคม 2568

Received 16 October 2025; Revised 31 October 2025; Accepted 31 October 2025

บทคัดย่อ

ในบริบทที่โครงสร้างสังคมไทยกำลังเปลี่ยนผ่านจากความเป็นชนบทสู่ความเป็นเมือง การละเล่นพื้นบ้านไทยซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันในอดีตได้ถูกลดทอนความสำคัญลง และเสี่ยงที่จะเหลือเพียงการแสดงเชิงสัญลักษณ์ในงานวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การละเล่นพื้นบ้านยังคงมีคุณูปการเชิงลึกทั้งในมิติทางสังคม วัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์การกีฬา บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์บทบาทของการละเล่นพื้นบ้านไทยในฐานะทุนทางวัฒนธรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนและการถ่ายทอดคุณค่าระหว่างรุ่น 2) ประเมินคุณค่าทางวิทยาศาสตร์การกีฬาในการพัฒนาสมรรถภาพทางกาย สุขภาพจิต และพฤติกรรมทางสังคม และ 3) เสนอแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูที่เหมาะสมกับบริบทสังคมปัจจุบัน โดยใช้การสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยและกรอบ

Citation:

* เดชภณ ทองเดิม. (2568). การละเล่นพื้นบ้านไทยในยุคดิจิทัล: บทบาททางสังคม คุณค่าทางวิทยาศาสตร์การกีฬา และแนวทางการอนุรักษ์. วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์, 2(5), 57-80.

Tachapon Tongterm. (2025). Thai Folk Games in the Digital Era: Social Roles, Sports Science Perspectives, and Preservation Strategies. Journal of Social Sciences Innovations, 2(5), 57-80.;

DOI: <https://doi.org/10.14456/jssi.2025.21>

Website: <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jssi>

แนวคิดร่วมสมัย ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า การละเล่นพื้นบ้านทำหน้าที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่เสริมสร้างความสามัคคี ความไว้วางใจ และสายสัมพันธ์ระหว่างรุ่น อีกทั้งยังเป็น “สนามฝึกตามธรรมชาติ” ที่ช่วยพัฒนาสมรรถภาพทางกาย เช่น ความแข็งแรงและความทนทานของกล้ามเนื้อ ความคล่องแคล่วว่องไว ความเร็ว การทรงตัว เสริมสร้างสุขภาพทางจิตใจ เช่น การลดความเครียด การจัดการอารมณ์ และการสร้างพลังบวก ควบคู่กับการบ่มเพาะทักษะทางสังคม เช่น การทำงานเป็นทีม ความรับผิดชอบ และการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม การสืบสานการละเล่นพื้นบ้านในปัจจุบันต้องเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง สื่อดิจิทัล และแรงกดดันเชิงพาณิชย์ ดังนั้นแนวทางการอนุรักษ์จึงควรขับเคลื่อนบนฐานของวิทยาศาสตร์การกีฬาและนันทนาการ โดยบูรณาการเข้ากับระบบการศึกษา กิจกรรมชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พร้อมประยุกต์นวัตกรรมดิจิทัลเพื่อสร้างคุณค่าใหม่ให้สอดคล้องกับสังคมร่วมสมัย นอกจากนี้บทความยังได้ตอกย้ำว่าการละเล่นพื้นบ้านไทยไม่ใช่เพียงมรดกทางวัฒนธรรม หากแต่เป็นพลังขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความยั่งยืนของสังคมไทยในยุคเปลี่ยนผ่านอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การละเล่นพื้นบ้านไทย, ทุนทางวัฒนธรรม, วิทยาศาสตร์การกีฬา, สุขภาวะองค์รวม, แนวทางการอนุรักษ์

Abstract

In the context of a Thai society undergoing a transition from rural to urban structures, Thai folk games, which were once an integral part of daily life, have been increasingly marginalized and are at risk of being reduced to mere symbolic performances in cultural events. Nevertheless, these folk games still hold profound benefits in social, cultural, and sports science dimensions. This article, therefore, aims to 1) analyze the role of Thai folk games as cultural capital that strengthens community relationships and transmits values across generations, 2) evaluate their sports science value in developing physical fitness, mental health, and social behavior, and 3) propose appropriate preservation and revitalization strategies for the current social context. By synthesizing knowledge from research

and contemporary conceptual frameworks, the analysis reveals that folk games function as cultural capital that fosters unity, trust, and intergenerational bonds. At the same time, they serve as a "natural training ground" that helps develop physical fitness (such as muscular strength, endurance, agility, speed, and balance) while promoting mental well-being through stress reduction, emotional management, and the creation of positive energy, alongside cultivating social skills like teamwork, responsibility, and constructive coexistence. However, the continuation of folk games today faces challenges from structural changes, digital media, and commercial pressures. Therefore, preservation strategies should be driven by sports science and recreation and integrated into the education system, community activities, and cultural tourism, while incorporating digital innovations to create new values aligned with modern society. This article underscores that Thai folk games are not merely a cultural heritage but a dynamic driving force for enhancing quality of life and sustaining Thai society in a transitional era.

Keywords: Thai folk games, Cultural capital, Sports science, Holistic well-being, Preservation strategies

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 โลกกำลังเผชิญการเปลี่ยนผ่านที่รวดเร็วและซับซ้อนจากกระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) และการปฏิวัติดิจิทัล (digital revolution) ซึ่งมีอิทธิพลต่อทุกมิติของชีวิตมนุษย์ ทั้งเศรษฐกิจ การศึกษา วัฒนธรรม และนันทนาการ ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้เปลี่ยนรูปแบบการใช้เวลาว่างของเด็กและเยาวชนจากกิจกรรมกลางแจ้งที่เคยเป็นฐานรากสำคัญของพัฒนาการมนุษย์ ไปสู่การใช้เวลาส่วนใหญ่กับสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เกมออนไลน์ และแพลตฟอร์มดิจิทัล (Fabian, 2021; Rahman et al., 2025) สิ่งนี้ส่งผลโดยตรงต่อการลดบทบาทของการละเล่นพื้นบ้าน (folk games) ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางสังคม การพัฒนาทักษะทางกาย และการหล่อหลอมอัตลักษณ์วัฒนธรรมในหลายประเทศ ทั้งในเอเชีย ยุโรป แอฟริกา และอเมริกา งานวิจัยระดับสากลชี้ว่าการละเล่นพื้นบ้านมิใช่เพียงการเล่นเพื่อความบันเทิง แต่เป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมวิถีคิด ความสัมพันธ์ และแบบ

แผนทางสังคม โดยเฉพาะการสร้างทักษะการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน (fundamental motor skills) และการพัฒนาความสามารถในการปรับตัวต่อบริบทชุมชน (Abdullah & Amri, 2018) กระนั้นก็ตาม การขยายตัวของเทคโนโลยีและวิถีชีวิตเมือง (urbanization) กลับทำให้เกมพื้นบ้านถูกผลักไปอยู่ในสถานะ “มรดกที่เสี่ยงสูญหาย” มากกว่าจะเป็น “วิถีชีวิตร่วมสมัย” (Fabian, 2021) ความท้าทายเชิงโครงสร้างนี้ก่อให้เกิดคำถามสำคัญในเชิงวิชาการและนโยบายว่า สังคมจะสามารถรักษาและฟื้นฟูคุณค่าของการละเล่นพื้นบ้านได้อย่างไร ในขณะที่ต้องเผชิญแรงกดดันจากสื่อสมัยใหม่และรูปแบบันทนาการเชิงพาณิชย์ที่เติบโตอย่างก้าวกระโดด (Kam et al., 2009; Qiu et al., 2024)

ในมิติทางสังคมและวัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้านมิใช่เพียงกิจกรรมเพื่อความบันเทิงในยามว่าง แต่เป็น “ทุนทางวัฒนธรรม” ที่ทรงพลังในการเสริมสร้างและหล่อหลอมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว และชุมชน ซึ่งงานวิจัยที่ผ่านมายืนยันได้ว่าการละเล่นสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดคุณค่าระหว่างรุ่น การสร้างความเข้าใจร่วมกัน และการเสริมสร้างความผูกพันทางสังคม (Lavega-Burgués et al., 2021) ตัวอย่างจากบริบทไทยสะท้อนอย่างชัดเจนว่า การละเล่นของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ไทยพวน มิได้เป็นเพียงกิจกรรมแต่ยังเป็นสื่อกลางในการรักษาวิถีชีวิต อัตลักษณ์ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ (Anastasovski et al., 2016) การละเล่นพื้นบ้านจึงเป็นทั้งเครื่องมือในการสร้างความกลมกลืนและเป็นมรดกที่มีศักยภาพในการสนับสนุนความยั่งยืนของชุมชน

ในด้านวิทยาศาสตร์การกีฬา การละเล่นพื้นบ้านถูกพิสูจน์แล้วว่ามีความสำคัญเชิงประจักษ์ต่อพัฒนาการมนุษย์ งานวิจัยในระดับสากลชี้ให้เห็นว่าโปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านสามารถพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ทักษะการเคลื่อนที่ (locomotor skills) และทักษะการใช้อุปกรณ์ (manipulative skills) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Abdullah & Amri, 2018) ผลการศึกษาในไทยยังแสดงให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้การละเล่นพื้นบ้านมีส่วนช่วยพัฒนาสมรรถภาพทางกายและกลไกการเคลื่อนไหวของเยาวชนได้ไม่แพ้กิจกรรมกีฬาสมัยใหม่ (รัฐพล เกษแก้ว และธารินทร์ ก้านเหลือง, 2567) นอกจากนี้ประโยชน์ด้านร่างกายแล้ว การละเล่นยังมีอิทธิพลเชิงบวกต่อสุขภาพจิตและพฤติกรรมทางสังคม โดยช่วยลดความเครียด (Bazaz et al., 2018) และพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กกลุ่มพิเศษ (ฉัตรชัย แพงคำฮัก และคณะ, 2562) จึงกล่าวได้ว่าการละเล่นพื้นบ้านคือเครื่องมือในการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวม (holistic well-being) ที่มีทั้งมิติทางกาย จิตใจ และสังคมควบคู่กัน

ด้วยสถานการณ์ที่การเล่นพื้นบ้านไทยกำลังเผชิญกับความเสี่ยงของการเลือนหาย ทั้งที่ยังคงมีคุณค่าทางวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์การกีฬา และสุขภาพแบบองค์รวม บทความนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการด้วยการสังเคราะห์องค์ความรู้เชิงลึก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์บทบาทของการเล่นพื้นบ้านไทยในฐานะทุนทางวัฒนธรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนและการถ่ายทอดคุณค่าระหว่างรุ่น 2) ประเมินคุณค่าทางวิทยาศาสตร์การกีฬาในการส่งเสริมสมรรถภาพทางกาย สุขภาพจิต และพฤติกรรมทางสังคม และ 3) นำเสนอแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูที่เหมาะสมต่อบริบทสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบูรณาการเข้ากับระบบการศึกษาและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้การเล่นพื้นบ้านไทยยังคงดำรงอยู่ได้อย่างมีชีวิตชีวาในสังคมร่วมสมัย และเป็นกลไกสำคัญในการสร้างสมดุลระหว่างการรักษาสืบทอดลักษณะทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคมในยุคดิจิทัล

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทำความเข้าใจการเล่นพื้นบ้านไทยจำเป็นต้องพิจารณาทั้งรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ บทบาทในเชิงสังคมวัฒนธรรม และคุณค่าเชิงวิทยาศาสตร์การกีฬา เนื่องจากการเล่นมิใช่เพียงกิจกรรมเพื่อความบันเทิง แต่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงการพัฒนาทักษะกาย จิตใจ และสังคม ตลอดจนสะท้อนภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน การทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาจะช่วยสร้างกรอบวิเคราะห์ที่ครอบคลุมทั้งมิติการสืบทอดทางวัฒนธรรม การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และการประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการนำไปสู่การสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ในบทความนี้

1. ประวัติการเล่นพื้นบ้านไทย

การเล่นพื้นบ้านไทยมีรากฐานที่ยังลึกในวิถีชีวิตเกษตรกรรมและโครงสร้างชุมชนไทยดั้งเดิม โดยมีได้เกิดขึ้นเพื่อความบันเทิงเท่านั้น หากแต่เป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีคิด การเรียนรู้ และการอยู่ร่วมกันของสังคม แต่ละภูมิภาคได้สร้างรูปแบบการเล่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและทรัพยากรท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการเล่นในงานบุญประเพณีภาคอีสาน เช่น บุญบั้งไฟ ที่แฝงการสร้างสามัคคีและการใช้ร่างกายร่วมกัน หรือการเล่นประกอบดนตรีและการเล่นเชิงพิธีกรรมในภาคเหนือและภาคใต้ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมโยงผู้คนและชุมชน (กมล บุญเขต และกุลิสรา ปองเพียร, 2565) การเล่นพื้นบ้านจึงไม่ใช่เพียง “การ

เล่น” แต่เป็นระบบการเรียนรู้ที่ถ่ายทอดคุณค่าทางสังคม เช่น ความมีน้ำใจ ความซื่อสัตย์ และการเคารพกติกา ซึ่งหล่อหลอมขึ้นเป็นอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน

ในเชิงการพัฒนาสังคม การละเล่นพื้นบ้านทำหน้าที่เป็น “โรงเรียนชีวิต” ที่หล่อหลอมทักษะกายและสังคมโดยไม่เป็นทางการ ผ่านกิจกรรมที่ต้องอาศัยทั้งการเคลื่อนไหว การคิดแก้ปัญหา และการปฏิบัติตามกติกา เช่น รีรีข้าวสาร มอญซ่อนผ้า หรือขี่ม้าส่งเมือง การละเล่นเหล่านี้ช่วยพัฒนาสมรรถภาพทางกายขั้นพื้นฐาน ขณะเดียวกันยังบ่มเพาะทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการสร้างสัมพันธ์ในสังคม (วรรณนิศา พงษ์จิรังกาล, 2565) แนวคิดนี้สอดคล้องกับกรอบ “นันทนาการเพื่อการพัฒนา (recreation for development)” ที่มองว่าการละเล่นและนันทนาการคือเครื่องมือเพื่อสร้างทุนมนุษย์และทุนสังคมที่ยั่งยืนในระยะยาว ไม่เพียงตอบโจทย์การเรียนรู้ในวัยเด็ก แต่ยังวางรากฐานให้กับการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต อย่างไรก็ตาม บริบทของสังคมไทยตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมาได้เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ทั้งจากกระแสโลกาภิวัตน์ วิถีชีวิตเมือง และการแพร่ขยายของเทคโนโลยีดิจิทัล ปรากฏการณ์นี้ส่งผลให้พื้นที่เล่นตามชุมชนค่อย ๆ หดหาย และเด็กไทยจำนวนมากหันไปเล่นเกมออนไลน์หรือกิจกรรมดิจิทัลแทนการเล่นแบบดั้งเดิม งานวิจัยสะท้อนว่าการละเล่นพื้นบ้านจำนวนมากถูกผลักให้กลายเป็น “การแสดงเชิงสัญลักษณ์” ในงานประเพณี มากกว่าจะเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดในครอบครัวและชุมชน (พัชรินทร์ คำสุวรรณ และคณะ, 2564) ความเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนถึงความท้าทายเชิงโครงสร้างของการอนุรักษ์วัฒนธรรม และนำไปสู่คำถามสำคัญในเชิงความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (Cultural Sustainability) ว่าสังคมไทยจะรักษาและฟื้นฟูการละเล่นพื้นบ้านในฐานะทุนทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตได้อย่างไร ท่ามกลางแรงกดดันจากสื่อสมัยใหม่และรูปแบบนันทนาการเชิงพาณิชย์

2. บทบาทของการละเล่นในเชิงสังคมวัฒนธรรม

การละเล่นพื้นบ้านในสังคมไทยทำหน้าที่มากกว่าการสร้าง的快乐เพลิดเพลิน หากแต่เป็นทุนทางวัฒนธรรม ที่สืบทอดและสะสมจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการเล่นที่เชื่อมโยงคนในครอบครัวและชุมชนเข้าด้วยกัน การละเล่น เช่น มอญซ่อนผ้า รีรีข้าวสาร หรือขี่ม้าส่งเมือง มิได้เป็นเพียงกิจกรรมยามว่าง แต่ยังเป็น “พื้นที่ทางสังคม” ที่ฝึกฝนการอยู่ร่วมกัน การเคารพกติกา และการพัฒนาคุณลักษณะทางสังคม เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการทำงานเป็นทีม (จินตนา นิลทวิ และสมพร ชาลีเครือ, 2565) มิติทางสังคมนี้สะท้อนแนวคิดทุนทางสังคม (social capital) ซึ่งการละเล่นทำหน้าที่เป็นกลไกสร้างเครือข่ายความไว้วางใจและความผูกพันที่ช่วยหล่อหลอมชุมชนให้มีความมั่นคงและยั่งยืน

ในมิติทางวัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้านยังเป็นสื่อกลางในการรักษาและถ่ายทอดวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น การละเล่นของไทยพวนที่สะท้อนภูมิปัญญาเฉพาะถิ่น และทำหน้าที่เป็นกลไกในการธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ขณะเดียวกัน งานวิจัยนานาชาติได้ย้ำถึงศักยภาพของเกมพื้นบ้านและกีฬาดั้งเดิมในการสร้างความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เคยเผชิญความขัดแย้ง (Anastasovski et al., 2016) การละเล่นจึงทำหน้าที่ไม่เพียงในระดับท้องถิ่น แต่ยังเป็นสะพานทางวัฒนธรรม (Cultural Bridge) ที่ช่วยเชื่อมโยงความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และความเชื่อ ให้กลายเป็นพลังบวกในการสร้างความกลมกลืน

แม้ในบริบทสังคมร่วมสมัยที่กระแสดิจิทัลเข้ามาเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชน การละเล่นพื้นบ้านยังคงมีคุณค่าในฐานะ “พื้นที่เชื่อมต่อ” ระหว่างอดีตกับปัจจุบัน โดยทำหน้าที่ฟื้นฟูความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน อีกทั้งยังเสริมสร้างทักษะอารมณ์และสังคม (socio-emotional skills) เช่น ความฉลาดทางอารมณ์และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการอยู่รอดในสังคมที่ซับซ้อน (ดาวพระศุภร์ เมืองแมน และสรวงพร กุศลสง, 2560) แนวโน้มดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบคิด ความยั่งยืนทางวัฒนธรรม ที่มองว่าการละเล่นพื้นบ้านไม่ใช่เพียงมรดกที่ต้องอนุรักษ์ แต่คือพลังสร้างสรรค์ที่สามารถต่อยอดเพื่อสร้างความยั่งยืนของสังคมไทยและนานาชาติในระยะยาว

3. วิทยาศาสตร์การกีฬากับการละเล่นพื้นบ้าน

การละเล่นพื้นบ้านมิได้หยุดอยู่เพียงในฐานะกิจกรรมนันทนาการ แต่สามารถอธิบายได้ด้วยกรอบวิทยาศาสตร์การกีฬาในฐานะกลไกพัฒนามนุษย์อย่างองค์รวม งานวิจัยเชิงทดลองจากหลายประเทศสะท้อนตรงกันว่า การละเล่นพื้นบ้านมีศักยภาพในการสร้างทักษะการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน อันเป็นรากฐานของการออกกำลังกายและกีฬาในระดับที่ซับซ้อนขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความคล่องแคล่ว ความสมดุล ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ และสมรรถภาพระบบหัวใจและหลอดเลือด (Akbari et al., 2009; Charles et al., 2017) ลักษณะการเล่นที่อาศัยการเคลื่อนไหวซ้ำ ๆ และการใช้อุปกรณ์ง่าย ๆ เช่น ลูกมะพร้าว เชือก หรือหิน ยังช่วยเสริมสร้างทั้งทักษะการเคลื่อนไหวและทักษะการใช้อุปกรณ์ของเด็กประถมได้อย่างเด่นชัด (Festiawan, 2020; Fakhrurozi et al., 2024) สำหรับบริบทไทย การวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้การละเล่นอีสานหรือกีฬาพื้นเมืองภาคใต้ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถภาพทางกายของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่ต่างจากการฝึกกีฬาสมัยใหม่ (เดชภณ ทองเต็ม และคณะ,

2567ก; 2567ข) สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการละเล่นพื้นบ้านทำหน้าที่เป็นทั้ง “สนามฝึกกีฬา” และ “ห้องทดลองธรรมชาติ” ที่เชื่อมพลังทางกายภาพเข้ากับภูมิปัญญาชุมชนอย่างลงตัว

นอกเหนือจากการพัฒนาร่างกาย การละเล่นพื้นบ้านยังมีคุณค่าที่สอดคล้องกับกรอบสุขภาวะแบบองค์รวม (holistic well-being) โดยสามารถบูรณาการผลลัพธ์ด้านกาย จิตใจ และสังคมเข้าด้วยกัน งานวิจัยหลายชิ้นแสดงให้เห็นว่าการเข้าร่วมกิจกรรมละเล่นพื้นบ้านประยุกต์ช่วยเพิ่มระดับกิจกรรมทางกายและลดความเครียด (Tongterm et al., 2024a; 2024b) สร้างสมาธิ และพัฒนาสุขภาวะทางจิตใจ โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชนที่ต้องเผชิญแรงกดดันจากการเรียนและสังคม (Akça & Özel, 2023) การละเล่นที่ต้องอาศัยการทำงานเป็นทีมยังเป็นพื้นที่บ่มเพาะทักษะทางสังคม (social skills) ไม่ว่าจะเป็นการร่วมมือ การแก้ปัญหาร่วมกัน หรือการพัฒนาความเห็นอกเห็นใจ (Lavega-Burgués et al., 2021) ในแง่นี้ การละเล่นพื้นบ้านจึงมีศักยภาพที่จะต่อยอดเป็นทั้งนวัตกรรมทางการศึกษาและเครื่องมือฟื้นฟูสมรรถภาพสำหรับผู้สูงอายุ (เตชภณ ทองเต็ม และคณะ, 2567; Hussain & Cheong, 2022; Fauzi et al., 2023) กล่าวได้ว่าการละเล่นพื้นบ้านเป็นองค์ความรู้เชิงวิทยาศาสตร์การกีฬาที่ก้าวข้ามกรอบความเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ไปสู่การเป็นพลังสร้างคุณภาพการต่อสุขภาวะมนุษย์และการพัฒนาสังคมร่วมสมัย

4. กรอบแนวคิดการพัฒนาศักยภาพมนุษย์บนฐานนันทนาการ

การสร้างกรอบแนวคิดใหม่เพื่อตีความการละเล่นพื้นบ้านไทยในสังคมร่วมสมัยมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการละเล่นมิได้จำกัดความหมายไว้ที่กิจกรรมเพื่อความเพลิดเพลิน แต่สะท้อนถึงทุนทางวัฒนธรรมที่ถักทอสายใยความสัมพันธ์ในชุมชนและถ่ายทอดคุณค่าระหว่างรุ่น ขณะเดียวกัน การละเล่นยังแฝงคุณค่าเชิงวิทยาศาสตร์การกีฬา ที่ช่วยเสริมสร้างสมรรถภาพทางกาย สุขภาพจิต และพฤติกรรมทางสังคมในลักษณะองค์รวม งานศึกษาที่ผ่านมาชี้ว่า การละเล่นสามารถบ่มเพาะทักษะพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ ทั้งในเชิงกายภาพและจิตสังคม (จินตนา นิลทวี และสมพร ชาลีเครือ, 2565) แต่ปัญหาสำคัญคือคุณค่าดังกล่าวกำลังเลือนหายท่ามกลางแรงกดดันจากกระแสดิจิทัลและโลกาภิวัตน์ (Fabian, 2021; Rahman et al., 2025) ดังนั้น บทความนี้จึงนำเสนอกรอบแนวคิด การพัฒนาศักยภาพมนุษย์บนฐานนันทนาการ (Recreation-Based Human Performance Model) เพื่อเป็นเครื่องมือเชิงทฤษฎีในการอธิบายบทบาทของการละเล่นและแนวทางการฟื้นฟูที่เหมาะสมต่อสังคมปัจจุบัน

กรอบแนวคิดดังกล่าวตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า การละเล่นพื้นบ้านสามารถทำหน้าที่เป็น “กลไกพหุมิติ (multidimensional mechanism)” ที่บูรณาการสามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ทักษะทางวัฒนธรรม ซึ่งทำหน้าที่หล่อหลอมอัตลักษณ์และสายใยทางสังคม (Saura & Zimmermann, 2021) 2) องค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์การกีฬา ที่ยืนยันผลเชิงประจักษ์ต่อพัฒนาการทางกายและสุขภาพของกระดูก (Akbari et al., 2009) และ 3) แนวทางการอนุรักษ์ และฟื้นฟูในบริบทสังคมปัจจุบัน ผ่านการบูรณาการการศึกษา เทคโนโลยี และนวัตกรรม เช่น การประยุกต์ใช้สื่อดิจิทัลเพื่อสืบทอดภูมิปัญญา (Kam et al., 2009; Qiu et al., 2024) การผสานองค์ประกอบทั้งสามนี้เข้าด้วยกันทำให้โมเดล Recreation-Based Human Performance เป็นมากกว่ากรอบแนวคิดเชิงอธิบาย แต่ยังเป็นแนวทางปฏิบัติที่สามารถต่อยอดในการพัฒนานโยบาย สร้างโปรแกรมนันทนาการ และออกแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศักยภาพมนุษย์ได้อย่างยั่งยืน

การสังเคราะห์แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องชี้ให้เห็นว่าการละเล่นพื้นบ้านไทยเป็นมากกว่ากิจกรรมนันทนาการ หากแต่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมอัตลักษณ์และความสัมพันธ์ทางสังคม อีกทั้งยังเป็นกลไกเชิงวิทยาศาสตร์การกีฬาที่เสริมสร้างสมรรถภาพทางกาย สุขภาพจิต และพฤติกรรมทางสังคมอย่างเป็นองค์รวม การขยายกรอบวิเคราะห์ด้วยแนวคิดใหม่ยังสะท้อนศักยภาพของการละเล่นพื้นบ้านในการพัฒนาและฟื้นฟูคุณค่าที่ตอบโจทย์สังคมปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน ประเด็นเหล่านี้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่นำไปสู่การพิจารณาสถานการณ์จริง ความท้าทาย และแนวทางการอนุรักษ์ในบริบทไทยร่วมสมัยที่จะกล่าวต่อไป

บทบาททางสังคมและวัฒนธรรมของการละเล่นพื้นบ้านไทย

การละเล่นพื้นบ้านไทยมิได้เป็นเพียงกิจกรรมเพื่อความเพลิดเพลินในยามว่าง หากแต่ทำหน้าที่เป็นกลไกทางสังคมและวัฒนธรรมที่บ่มเพาะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว และชุมชน ขณะเดียวกันยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการธำรงภูมิปัญญาและถ่ายทอดวิถีชีวิตจากรุ่นสู่รุ่น คุณค่าดังกล่าวทำให้การละเล่นกลายเป็นรากฐานของความมั่นคงทางสังคม และเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสามัคคี ความยั่งยืน และอัตลักษณ์ร่วมของชุมชนไทยในยุคที่โครงสร้างทางสังคมกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างเข้มข้น

1. การสร้างความสัมพันธ์และทุนทางสังคมในชุมชน

การเล่นพื้นบ้านไทยทำหน้าที่มากกว่ากิจกรรมเพื่อความเพลิดเพลิน หากแต่เป็น “เวทีทางสังคม” ที่สมาชิกในครอบครัวและชุมชนได้มาพบปะ มีปฏิสัมพันธ์ และเรียนรู้กติกาที่สะท้อนคุณค่าร่วมกัน การเล่นแบบกลุ่ม เช่น มอญซ่อนผ้า วิ่งเปี้ยว หรือรีรีข้าวสาร มิได้เป็นเพียงการเคลื่อนไหวร่างกาย แต่ยังเป็นการฝึกฝนการทำงานเป็นทีม การประสานงาน การยอมรับกติกา และการมีน้ำใจนักกีฬา คุณลักษณะเหล่านี้บ่มเพาะความฉลาดทางอารมณ์และความเห็นอกเห็นใจ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมที่ซับซ้อน (วรรณนิศา พงษ์จิรังกาล, 2565) ในเชิงทฤษฎี การเล่นสามารถอธิบายผ่านกรอบทุนทางสังคม ซึ่งหมายถึงเครือข่ายความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และการแลกเปลี่ยนความร่วมมือที่ช่วยเสริมสร้างพลังทางสังคมของชุมชน กิจกรรมการเล่นที่จัดขึ้นในครัวเรือนหรืองานประเพณี เช่น งานบุญ งานเทศกาลท้องถิ่น หรือการเล่นในครอบครัว ล้วนเป็น “พื้นที่สร้างทุนทางสังคม” ที่ช่วยฟื้นฟูความผูกพันระหว่างรุ่นและสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่มั่นคง (อามีเนาะ เจ๊ะแหว, 2564) โดยงานวิจัยที่ศึกษาในภาคเหนือและภาคกลางยังสะท้อนว่าการการเล่นเป็นกลไกการสร้างสายใยทางวัฒนธรรมที่หล่อเลี้ยงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มในระยะยาว (กมล บุญเขต และกุลิสรา ปองเพียร, 2565) จึงอาจกล่าวได้ว่าการการเล่นพื้นบ้านมิใช่เพียงภาพสะท้อนอดีต หากแต่เป็นเครื่องมือเชิงสังคมที่สร้างทั้งความสามัคคี ความไว้วางใจ และความมั่นคงทางสังคม อันเป็นรากฐานที่ยั่งยืนของชุมชนไทยร่วมสมัย

2. การสืบทอดและธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

การเล่นพื้นบ้านทำหน้าที่เป็นสื่อกลางทางวัฒนธรรมที่ทรงพลังในการถ่ายทอดคุณค่าและภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น โดยเฉพาะบทบาทสำคัญของผู้สูงอายุและครอบครัวในฐานะผู้สืบทอดความรู้ (knowledge holders) ผู้ถ่ายทอดความรู้และทักษะการเล่นผ่านกิจกรรมในชีวิตประจำวัน กรณีของชาวไทยพวนเป็นตัวอย่างชัดเจนที่แสดงให้เห็นว่าการการเล่นไม่ได้หยุดอยู่ที่ความบันเทิง แต่ยังเป็นกลไกที่รักษาวีถีชีวิตและอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นไว้ได้อย่างมั่นคง (พัชรินทร์ คำสุวรรณ และคณะ, 2564) แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักฐานเชิงสากลที่มองว่าเกมพื้นบ้านสามารถทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมโยงความแตกต่างทางวัฒนธรรม และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม (Anastasovski et al., 2016) การเล่นจึงไม่เพียงสะท้อนการปรับตัวของชุมชนให้เข้ากับบริบทท้องถิ่น แต่ยังทำหน้าที่เป็นพลังขับเคลื่อนที่ช่วยธำรงภูมิปัญญาดั้งเดิมท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ

ในมิติของการสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้านช่วยให้เยาวชนสามารถเรียนรู้รากเหง้าของตนเองและพัฒนาอัตลักษณ์ร่วมกับชุมชน ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์และเชิงสังคม ตัวอย่างเช่น การละเล่นขี้ม้าก้านกล้วยในภาคเหนือหรือการเล่นชักเย่อเรือในภาคใต้ ล้วนสะท้อนวิถีชีวิตและความเชื่อที่ผูกพันกับทรัพยากรท้องถิ่นและศรัทธาทางศาสนา (ศิริลักษณ์ เหมาะศรี และคณะ, 2559) ในขณะที่กรณีศึกษาชุมชนบ้านสามขา จังหวัดลำปาง แสดงให้เห็นถึงการบูรณาการการละเล่นเข้ากับหลักสูตรท้องถิ่นและงานประเพณี ทำให้เกิดความยั่งยืนทั้งในระดับการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการละเล่นพื้นบ้านไม่ใช่เพียงมรดกทางวัฒนธรรมที่คงอยู่ในอดีต แต่คือกลไกสำคัญในการรักษาความต่อเนื่องของวัฒนธรรม เสริมสร้างความผูกพันทางสังคม และสร้างความยั่งยืนทางอัตลักษณ์ในระยะยาว

3. กรณีศึกษา

การทำความเข้าใจบทบาทของการละเล่นพื้นบ้านในสังคมไทยยุคปัจจุบันจำเป็นต้องอ้างอิงจากกรณีศึกษาที่เป็นรูปธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการที่ชุมชนต่าง ๆ ยังสามารถธำรงรักษา และฟื้นฟูคุณค่าของการละเล่นได้อย่างต่อเนื่อง แม้จะเผชิญแรงกดดันจากสื่อสมัยใหม่และวิถีชีวิตเมือง กรณีศึกษาที่เลือกมานี้ครอบคลุมทั้งภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ เพื่อชี้ให้เห็นความหลากหลายของรูปแบบการปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์ในแต่ละภูมิภาค

1) กรณีศึกษาในภาคเหนือ: ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ ชุมชนบ้านสามขา จังหวัดลำปาง ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นพื้นที่ต้นแบบในการอนุรักษ์การละเล่นพื้นบ้าน ผู้สูงอายุทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา ขณะที่โรงเรียนในท้องถิ่นนำการละเล่น เช่น การขี้ม้าก้านกล้วย หรือการละเล่นประกอบดนตรี เข้าสู่หลักสูตรพลศึกษาและกิจกรรมชุมชน ทำให้เยาวชนได้เรียนรู้ทั้งสมรรถภาพทางกายและคุณค่าทางวัฒนธรรมควบคู่กัน (กนกวรรณ ทองคำสิง และคณะ, 2561) ความสำเร็จของชุมชนนี้สะท้อนให้เห็นถึงการบูรณาการครอบครัว โรงเรียน และวัด ในการสร้างวงจรการถ่ายทอดที่ยั่งยืน

2) กรณีศึกษาในภาคอีสาน: เทศกาลบุญบั้งไฟและบุญเดือนหกยังคงทำหน้าที่เป็นเวทีสำคัญที่เชื่อมโยงการละเล่นพื้นบ้านเข้ากับชีวิตประจำวันของชุมชน เช่น ตีจับและวิ่งเปี้ยว กิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงความบันเทิง แต่ยังเป็นกลไกการสร้างสามัคคีและการเรียนรู้ระหว่างรุ่น โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของเยาวชนที่ได้เรียนรู้จากผู้สูงอายุในกิจกรรมจริง (ปวิตร ปาโส และพนิดา ชูเวช, 2565) สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าการละเล่นยังคงมีพลังในการเป็น

“สะพานทางวัฒนธรรม” ที่เชื่อมอดีตเข้ากับปัจจุบัน แม้ในสภาพแวดล้อมที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีอิทธิพลสูง

3) กรณีศึกษาในภาคใต้: การละเล่นอย่างการชักเย่อเรือหรือรำไท่น เป็นตัวอย่างของการผสมผสานทุนทางวัฒนธรรมเข้ากับวิถีชีวิตและศรัทธาทางศาสนาอิสลาม กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงสร้างความบันเทิง แต่ยังตอกย้ำความเป็นหนึ่งเดียวของชุมชนและความศรัทธาร่วมกัน (สุทธิชัย รักจันทร์, 2566) อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาสังคม ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบที่ยั่งยืนและสามารถสืบทอดคุณค่าเหล่านี้ต่อไปในอนาคต

กรณีศึกษาทั้งสามแสดงให้เห็นว่าการละเล่นพื้นบ้านมิได้เป็นเพียงกิจกรรมในอดีต หากแต่ยังมีชีวิตอยู่ในสังคมไทยปัจจุบันผ่านการบูรณาการเข้ากับระบบการศึกษา งานบุญ ประเพณี และศรัทธาทางศาสนา สิ่งเหล่านี้ยืนยันว่าการละเล่นพื้นบ้านยังคงทำหน้าที่เป็นพลังสร้างสรรค์ที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ ความสามัคคี และความยั่งยืนทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยได้อย่างแท้จริง

คุณค่าทางวิทยาศาสตร์การกีฬาและการประยุกต์ใช้

การละเล่นพื้นบ้านไทยมิได้เป็นเพียงกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม หากแต่ยังสะท้อนคุณค่าในมิติวิทยาศาสตร์การกีฬา โดยทำหน้าที่เป็น “สนามฝึกตามธรรมชาติ” ที่ช่วยพัฒนาสมรรถภาพทางกาย ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจ และสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างองค์รวม คุณค่าเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการละเล่นพื้นบ้านมีศักยภาพทั้งในฐานะฐานการพัฒนามนุษย์และแนวทางการประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตในสังคมร่วมสมัย ดังนี้

1. มิติทางกายภาพ

การละเล่นพื้นบ้านมิได้เป็นเพียงกิจกรรมนันทนาการเพื่อความเพลิดเพลิน หากแต่ทำหน้าที่เป็น “สนามฝึกซ้อมตามธรรมชาติ” ที่บ่มเพาะความฉลาดทางกาย (physical literacy) ผ่านการเสริมสร้างทักษะการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาในระดับที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น (Akbari et al., 2009) ในเชิงทักษะการเคลื่อนไหวและกลไก กิจกรรมที่อาศัยการเคลื่อนไหวซ้ำ ๆ เช่น วิ่ง กระโดด ปีนป่าย หรือการทรงตัว ช่วยพัฒนาความคล่องแคล่วว่องไว กำลังกล้ามเนื้อ และความทนทานของระบบหัวใจและหลอดเลือด โดยงานวิจัยยืนยันว่าโปรแกรมที่ผนวกการละเล่นพื้นบ้านในโรงเรียนสามารถเพิ่มสมรรถภาพทางกายได้อย่างมีนัยสำคัญ (รัฐพล เกษแก้ว และธารินทร์ ก้านเหลือง, 2567;

Charles et al., 2017) ขณะที่การเล่นที่ใช้วัสดุหรืออุปกรณ์ง่าย ๆ เช่น ลูกมะพร้าว ก้อนหิน หรือก้อนกล้วย ยังช่วยเสริมสร้างทั้งทักษะการเคลื่อนที่และทักษะการใช้อุปกรณ์ของเด็กปฐมวัย และเด็กประถมได้อย่างเป็นระบบ (Festiawan, 2020; Fakhurozi et al., 2024)

ในบริบทของประเทศไทย การวิจัยสะท้อนว่าการเล่นพื้นบ้านมิได้จำกัดคุณค่าอยู่ที่เด็กและเยาวชน แต่ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในลักษณะของการออกกำลังกายแบบหนักสลับเบา (interval training) ที่ช่วยเสริมสร้างความแข็งแรง ความยืดหยุ่น และการทำงานของระบบไหลเวียนเลือด อีกทั้งยังมีการปรับใช้กับกลุ่มเฉพาะ เช่น เด็กที่มีภาวะน้ำหนักเกิน เพื่อกระตุ้นการเผาผลาญพลังงานและสร้างสมรรถภาพอย่างยั่งยืน (สายชล ภัคคะธรา และศิริรัฐ ราชีวงศ์, 2566) เมื่อพิจารณาเชิงทฤษฎี การเล่นพื้นบ้านจึงสามารถมองได้ว่าเป็นทั้ง “สนามฝึกกีฬา” และ “ห้องทดลองธรรมชาติ” ที่ผสมผสานพลังงานทางกายภาพกับภูมิปัญญาชุมชน และเป็นเครื่องมือสำคัญในการหล่อหลอมความมั่นใจ ความสามารถ และแรงจูงใจในการเคลื่อนไหว ซึ่งสอดคล้องกับกรอบความฉลาดทางกาย ที่ย้ำว่าการพัฒนาทักษะกายภาพเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างสุขภาวะและวิถีชีวิตที่กระฉับกระเฉงอย่างยั่งยืน (Charles et al., 2017; Hussain & Cheong, 2022)

2. มิติทางจิตใจและอารมณ์

การเล่นพื้นบ้านมิได้เพียงสร้างความสนุกสนาน แต่ยังเป็นกลไกสำคัญที่หล่อหลอมสุขภาวะทางจิตใจและสังคมในลักษณะองค์รวม โดยเฉพาะการเล่นที่อาศัยการทำงานเป็นทีม เช่น มอญซ่อนผ้า รีรีข้าวสาร หรือการชักเย่อ ล้วนเป็นกิจกรรมที่สร้างความเพลิดเพลิน ความตื่นตัว และเปิดโอกาสให้ผู้เล่นเรียนรู้การควบคุมอารมณ์และการมีน้ำใจนักกีฬา (ฉัตรชัย แพงคำฮัก และคณะ, 2562) ประสบการณ์เหล่านี้ช่วยบ่มเพาะความฉลาดทางอารมณ์ (emotional intelligence) การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

คุณค่าทางจิตใจดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดสุขภาวะแบบองค์รวม ที่มองว่าการเคลื่อนไหวทางกายสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความสมดุลทางจิตใจและอารมณ์ งานวิจัยหลายชิ้นสะท้อนว่าการเข้าร่วมการเล่นพื้นบ้านช่วยลดความเครียด เพิ่มสมาธิ และเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตใจเชิงบวกในเด็กและเยาวชน (Bazaz et al., 2018) การที่ผู้เข้าร่วมได้สัมผัสกับความสำเร็จเล็ก ๆ การได้รับการยอมรับ และความสนุกที่เกิดขึ้นจริงในการเล่น ช่วยสร้างพลัง

บวกที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตโดยรวม และทำหน้าที่เป็นภูมิคุ้มกันทางจิตวิทยาที่ช่วยให้ผู้คนเผชิญกับแรงกดดันทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนอกจากนี้ การเล่นเกมที่บ้านยังมีศักยภาพในการเป็นเครื่องมือพัฒนาทักษะด้านวิชาการและสังคมควบคู่กัน กิจกรรมที่ต้องใช้การคิดกลยุทธ์ การตัดแปลงกติกา หรือการใช้วัสดุท้องถิ่นเป็นอุปกรณ์เล่น ช่วยกระตุ้นการคิดแบบอเนกนัย (divergent thinking) และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ขณะเดียวกัน งานวิจัยยังชี้ว่าการบูรณาการการเล่นเข้ากับการเรียนรู้สามารถเสริมทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์และการอ่านในเด็กได้อย่างมีนัยสำคัญ (นิตยา พิมพ์ทอง และคณะ, 2566) สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการเล่นเกมที่บ้านไม่เพียงเป็นการสืบทอดวัฒนธรรม แต่ยังเป็นกลไกการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นและสามารถประยุกต์ใช้ในหลากหลายมิติ เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของมนุษย์ได้อย่างแท้จริง

3. มิติทางสังคมและการประยุกต์ใช้

การเล่นที่บ้านไทยเมื่อมองผ่านกรอบนันทนาการเพื่อการพัฒนา มิได้เป็นเพียงกิจกรรมเพื่อความบันเทิง แต่คือพื้นที่ที่สร้างทั้งทุนทางสังคมและทุนวัฒนธรรม (cultural capital) ควบคู่กัน โดยทำหน้าที่เป็นกลไกในการเสริมสร้างความสามัคคี เครือข่ายความไว้วางใจ และการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน (วรรณนิศา พงษ์จิรังกาล, 2565) ในทางปฏิบัติการบูรณาการการเล่นเข้ากับการศึกษา ช่วยพัฒนาทักษะภาษาและคณิตศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพ (ศุภวรรณ นาคนิล, 2562; อังคณา ดวงเกิด และคณะ, 2558) ขณะที่การนำไปใช้ในเชิงสุขภาพยังส่งเสริมสมรรถภาพทางกายและลดความเครียดในผู้สูงอายุ รวมถึงการใช้เป็นเครื่องมือควบคุมน้ำหนักในเด็กที่มีภาวะน้ำหนักเกิน (วรรณวิสา บุญมาก, 2561) อีกทั้งยังมีมิติทางเศรษฐกิจที่สามารถต่อยอดสู่การพัฒนาเป็นกีฬานันทนาการสมัยใหม่หรือสื่อดิจิทัลเชิงสร้างสรรค์ เช่น เกมและแอปพลิเคชันจากการเล่นดั้งเดิม (อัญญวดี กำจรรักษ์ และทิพรรัตน์ สิทธิวงศ์, 2566) ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนว่าการเล่นเกมที่บ้านเป็นทั้ง ทุนทางวิชาการและปฏิบัติการที่สามารถเชื่อมโยงวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคมร่วมสมัยได้อย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์ในมิติทางกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม การเล่นที่บ้านไทยปรากฏชัดว่าเป็นทั้งสนามฝึกสมรรถภาพทางกาย เครื่องมือสร้างสุขภาวะแบบองค์รวม และพื้นที่สร้างทุนทางสังคมที่สามารถต่อยอดสู่การศึกษา สุขภาพ และเศรษฐกิจในสังคมร่วมสมัยได้อย่างกว้างขวาง คุณค่าเหล่านี้ทำให้การเล่นมิใช่เพียงมรดกทางวัฒนธรรม แต่คือกลไกการพัฒนาที่เชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบัน และมีศักยภาพในการสร้างคุณูปการใหม่ต่ออนาคตอย่างไรก็ตาม แม้คุณค่าเชิงวิทยาศาสตร์การกีฬาและการประยุกต์ใช้จะถูกยืนยันอย่าง

กว้างขวาง แต่การอ้างและต่อยอดคุณค่าเหล่านี้ยังต้องเผชิญอุปสรรคและความท้าทายหลายประการ ทั้งจากโครงสร้างสังคม วิถีชีวิตเมือง และแรงกดดันจากสื่อดิจิทัล ซึ่งจะเป็นประเด็นที่จะวิเคราะห์ในหัวข้อถัดไป

อุปสรรคและความท้าทาย

การเล่นพื้นบ้านไทยกำลังเผชิญกับอุปสรรคหลากหลายมิติ ซึ่งหากไม่สามารถจัดการได้ มรดกทางวัฒนธรรมนี้อาจสูญหายไปอย่างไม่สามารถเรียกกลับคืนได้ การวิเคราะห์ชี้ให้เห็นอุปสรรคและความท้าทายที่สำคัญ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและพฤติกรรม: แรงกดดันที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของการเล่นพื้นบ้านมาจากการขยายตัวของสังคมเมืองและโครงสร้างทางเศรษฐกิจสมัยใหม่ที่ทำให้พื้นที่เล่นในชุมชน เช่น ลานวัด ลานบ้าน และทุ่งนา ค่อย ๆ หายไป ส่งผลให้โอกาสในการรวมกลุ่มเพื่อเล่นลดลงอย่างชัดเจน (กนกวรรณ ทองคำสิง และคณะ, 2561) ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเด็กและเยาวชน โดยหันไปสู่กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนพิเศษและการแข่งขันทางการศึกษา แทนการเล่น ก็ทำให้งิจกรรมเหล่านี้ค่อย ๆ ถูกลดบทบาทลง (อามีเนาะ เจ๊ะแหว, 2564) อุปสรรคเชิงโครงสร้างและพฤติกรรมเหล่านี้สะท้อนว่าการเล่นไม่ได้ถดถอยเพราะการ “ไม่สนใจ” ของเยาวชนเท่านั้น แต่เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและระบบสังคมโดยรวม

2. นโยบายและการสนับสนุนเชิงระบบ: แม้การเล่นพื้นบ้านได้รับการยกย่องในฐานะมรดกวัฒนธรรม แต่ยังขาดกลไกการสืบทอดเชิงนโยบายที่เป็นระบบ ทำให้กิจกรรมเหล่านี้มักถูกจัดในลักษณะเฉพาะกิจและขาดความต่อเนื่อง (พัชรินทร์ คำสุวรรณ และคณะ, 2564) การขาดความเชื่อมโยงระหว่างครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ยิ่งทำให้การถ่ายทอดจากผู้สูงอายุสู่เด็กและเยาวชนสะดุดลง (ศิริลักษณ์ เหมาะศรี และคณะ, 2559) ในขณะเดียวกันภาครัฐยังไม่มีนโยบายระยะยาวและงบประมาณต่อเนื่องที่เพียงพอ (ธัญญวดี กำจรภัย และทิพรัตน์ สิทธิวงศ์, 2566) ขณะที่ภาคเอกชนและเครือข่ายท้องถิ่นก็ยังมีบทบาทจำกัด (อามีเนาะ เจ๊ะแหว, 2564) อุปสรรคนี้จึงมิใช่เพียงการขาดทรัพยากร แต่คือการขาดการจัดการเชิงบูรณาการ ที่จะทำให้การอนุรักษ์การเล่นยั่งยืนได้จริง

3. ความต่อเนื่องและแรงจูงใจของชุมชน: อุปสรรคอีกประการหนึ่งคือ แรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ลดลง โดยเยาวชนจำนวนมากมองว่าการเล่นเป็นกิจกรรมล้าสมัย

ไม่สอดคล้องกับความบันเทิงดิจิทัลและค่านิยมร่วมสมัย ในขณะที่ผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญากลับลดบทบาทลงเพราะข้อจำกัดด้านสุขภาพและสังคม ทำให้สายใยการถ่ายทอดเริ่มขาดความต่อเนื่อง (ศิริลักษณ์ เหมะศรี และคณะ, 2559) แม้จะมีการริเริ่มโครงการในหลายพื้นที่ แต่ส่วนใหญ่กลับเป็นกิจกรรมระยะสั้นและไม่ได้สร้างแรงจูงใจระยะยาว ซึ่งปัญหานี้สะท้อนว่า หากไม่สามารถสร้างแรงกระตุ้นใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตร่วมสมัยและปลูกฝังความรู้สึกเป็นเจ้าของในชุมชน การละเล่นพื้นบ้านจะค่อย ๆ ถูกผลักไปเป็นเพียงการแสดงเชิงสัญลักษณ์ในงานประเพณีมากกว่าจะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน

4. สื่อดิจิทัลและโลกาภิวัตน์: การแพร่หลายของเทคโนโลยีดิจิทัลและอิทธิพลของโลกาภิวัตน์สร้างแรงกดดันต่อการดำรงอยู่ของการละเล่นพื้นบ้านอย่างมาก การใช้เวลาว่างของเยาวชนเปลี่ยนไปสู่แพลตฟอร์มออนไลน์และเกมเสมือนจริง แทนการละเล่นที่อาศัยการพบปะ ส่งผลให้การละเล่นถูกจำกัดอยู่เพียงการแสดงในงานเทศกาล มากกว่าการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ อิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติและค่านิยมตะวันตกยังเข้ามามีอิทธิพลเหนือวิถีชีวิตท้องถิ่น (Phiwhorm et al., 2024) ขณะที่ ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล ทำให้บางชุมชน โดยเฉพาะในชนบท ไม่สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่ออนุรักษ์หรือเผยแพร่ภูมิปัญญาได้ ซึ่งอุปสรรคเหล่านี้ชี้ว่าความท้าทายมิได้มาจากคนรุ่นใหม่ “ไม่สนใจ” เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากแรงกดดันเชิงโครงสร้างของโลกาภิวัตน์ที่ทำให้การสืบทอดคุณค่าดั้งเดิมยิ่งยากขึ้น

5. เศรษฐกิจและการค้าเชิงพาณิชย์: แรงกดดันจากเศรษฐกิจตลาดและการค้าเชิงพาณิชย์ทำให้การละเล่นพื้นบ้านถูกเปลี่ยนสถานะจากกิจกรรมที่ฝังรากในชีวิตประจำวันไปสู่ “สินค้าทางวัฒนธรรม” (Choi, 2018) ภายใต้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว แม้จะสร้างรายได้และการจ้างงาน แต่ก็มักทำให้ความหมายดั้งเดิมถูกลดทอนเหลือเพียง “การแสดงเพื่อผู้ชม” ที่สำคัญ ชุมชนจำนวนมากไม่ได้รับผลตอบแทนอย่างเป็นธรรมจากการใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาของตนเอง จนเกิดความกังวลเรื่องการสูญเสียอำนาจต่อรองทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ ความพยายามในการเร่งพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการเชิงพาณิชย์ยังเสี่ยงต่อการบิดเบือนรูปแบบดั้งเดิม และลดความหลากหลายของการละเล่นที่เชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชน (Bai & Weng, 2023; Mahendra, 2024) ซึ่งอุปสรรคทางเศรษฐกิจเช่นนี้ จึงมิได้หมายถึงเพียงการขาดทรัพยากร แต่ยังรวมถึงความเสี่ยงต่อการสูญเสียคุณค่าแท้ที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน

แนวทางการอนุรักษ์

เพื่อตอบโจทยความท้าทายที่การละเล่นพื้นบ้านไทยกำลังเผชิญ การอนุรักษ์จำเป็นต้องก้าวข้ามจากการมองว่าเป็นเพียง “ของเก่า” ที่ต้องเก็บรักษา ไปสู่การสร้าง “คุณค่าใหม่” ที่สามารถเชื่อมโยงกับบริบทสังคมร่วมสมัยได้อย่างมีชีวิตชีวา โดยใช้วิทยาศาสตร์การกีฬาและนันทนาการเป็นแกนกลาง เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกาย สุขภาวะจิตใจ และทุนทางสังคม พร้อมทั้งทำหน้าที่เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในทุกช่วงวัย แนวทางสำคัญมีดังนี้

1. การบูรณาการในระบบการศึกษา: ระบบการศึกษาคือกลไกหลักในการธำรงและสืบทอดการละเล่นพื้นบ้านให้คงอยู่ การบูรณาการเข้ากับหลักสูตรพลศึกษา ศิลปะ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จะช่วยเชื่อมโยงมรดกวัฒนธรรมกับการเรียนรู้เชิงวิทยาศาสตร์การกีฬาได้อย่างเป็นระบบ ครูสามารถใช้การละเล่นเป็นสื่อในการเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม และความฉลาดทางกาย ผ่านกิจกรรมการเคลื่อนไหวและการปฏิบัติจริง ขณะเดียวกัน การสร้าง “ห้องเรียนเชิงวัฒนธรรม” ที่จำลองบรรยากาศของการละเล่นดั้งเดิม จะช่วยให้ผู้เรียนได้สัมผัสและเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมในรูปแบบที่มีชีวิต มิใช่เพียงการเรียนรู้เชิงทฤษฎี

2. การสร้างพื้นที่และกิจกรรมในชุมชน: การละเล่นพื้นบ้านจะคงอยู่ได้ต่อเมื่อเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชุมชน การจัดเทศกาล งานบุญ และงานประเพณีท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงการละเล่นเข้ากับพิธีกรรมและวัฒนธรรม จะช่วยฟื้นฟูความมีชีวิตชีวาของกิจกรรมเหล่านี้ อีกทั้งควรส่งเสริมการสร้างสนามเด็กเล่นเชิงวัฒนธรรม ที่ออกแบบโดยใช้หลักการของวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อพัฒนาสมรรถภาพทางกายและความสามารถเชิงการเคลื่อนไหวของเด็ก เยาวชน และผู้สูงอายุ นอกจากนี้ การใช้ วัด โรงเรียน และศูนย์ชุมชน เป็นพื้นที่กลางในการสืบสานการละเล่น จะทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรุ่น และสร้างความผูกพันในระดับครอบครัวและชุมชนอย่างยั่งยืน

3. บทบาทของนวัตกรรมและเทคโนโลยี: ในปี 2025 การมองเทคโนโลยีเป็นเพียงอุปสรรคไม่เพียงพออีกต่อไป แต่ควรใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา การสร้างแอปพลิเคชัน เกมดิจิทัล หรือสื่ออินเตอร์แอ็กทีฟ ที่ดัดแปลงจากการละเล่นพื้นบ้านจะช่วยเชื่อมโยงวัฒนธรรมดั้งเดิมเข้ากับรูปแบบความบันเทิงที่เยาวชนคุ้นเคย นอกจากนี้ ควรจัดทำฐานข้อมูลมัลติมีเดีย (multimedia archives) ที่รวบรวมวิดีโอ ภาพ และคำบอกเล่าจากผู้สูงอายุ เพื่อใช้

ทั้งในการวิจัยทางวิทยาศาสตร์การกีฬาและเป็นคลังความรู้ของสังคม การใช้สื่อสังคมออนไลน์ (social media) ยังสามารถสร้างกระแสการตระหนักรู้และกระตุ้นการมีส่วนร่วมจากกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ทำให้การละเล่นก้าวข้ามข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างร่วมสมัย

4. บทบาทของรัฐ เอกชน และเครือข่าย: การอนุรักษ์การละเล่นพื้นบ้านให้มีความยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือแบบพหุภาคี โดยภาครัฐ ต้องกำหนดนโยบายเชิงรุกและสนับสนุนงบประมาณระยะยาว โดยบูรณาการเข้ากับยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพ กีฬา และการศึกษา ขณะที่ ภาคเอกชน สามารถมีบทบาทผ่านกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (corporate social responsibility: CSR) และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาและวัฒนธรรมที่สร้างรายได้ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ ส่วน เครือข่ายภาคประชาสังคมและองค์กรท้องถิ่น ควรเป็นกลไกหลักในการสร้างการมีส่วนร่วม กระตุ้นความตระหนักรู้ และเชื่อมโยงผู้สูงอายุกับคนรุ่นใหม่ ความร่วมมือดังกล่าวจะทำให้การละเล่นพื้นบ้านไม่ใช่เพียงกิจกรรมในอดีต แต่เป็นพลังร่วมสมัยที่ช่วยเสริมสร้างสุขภาวะ สมรรถภาพทางกาย และความมั่นคงทางวัฒนธรรมของสังคมไทย

แนวทางการอนุรักษ์การละเล่นพื้นบ้านไทยจำเป็นต้องขับเคลื่อนบนฐานของวิทยาศาสตร์การกีฬาและนันทนาการ เพื่อเชื่อมโยงมิติทางกาย จิตใจ และสังคมเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ การบูรณาการในระบบการศึกษา การสร้างพื้นที่ชุมชน การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ และการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน จะทำให้การละเล่นพื้นบ้านไม่เพียงอยู่รอดจากการเลือนหาย แต่ยังสามารถสร้างคุณค่าใหม่ ๆ ที่ตอบสนองต่อคุณภาพชีวิต สุขภาวะ และความยั่งยืนของสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง

สรุป

การละเล่นพื้นบ้านไทยทำหน้าที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมสายใยความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน ถ่ายทอดคุณค่าระหว่างรุ่น และธำรงอัตลักษณ์ของสังคมไทยให้ยืนหยัดท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัล คุณค่าของการละเล่นยังปรากฏชัดในมิติวิทยาศาสตร์การกีฬา ทั้งด้านการพัฒนาสมรรถภาพทางกาย เช่น ความแข็งแรง ความคล่องแคล่ว และความทนทาน ด้านสุขภาวะทางจิตใจ เช่น การสร้างสมาธิ ลดความเครียด และเสริมสร้างอารมณ์เชิงบวก ตลอดจนด้านพฤติกรรมทางสังคมที่บ่มเพาะความร่วมมือ การเห็น

อกเห็นใจ และทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมร่วมสมัย อย่างไรก็ตาม ความท้าทายจากการหดหายของพื้นที่เล่น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเยาวชน การขาดนโยบายเชิงระบบ และแรงกดดันจากเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ ล้วนทำให้การละเล่นเสี่ยงต่อการถูกลดทอนเหลือเพียงสัญลักษณ์ในงานประเพณี การอนุรักษ์และฟื้นฟูจึงจำเป็นต้องมุ่งสู่การสร้างคุณค่าใหม่ผ่านการบูรณาการเข้ากับการศึกษาและชุมชน การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ และความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยมีวิทยาศาสตร์การกีฬาและนันทนาการเป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงมิติทางกาย จิตใจ และสังคมเข้าด้วยกันอย่างสมดุล แนวทางนี้จะทำให้การละเล่นพื้นบ้านไม่เพียงคงอยู่ได้อย่างมีชีวิต หากยังกลายเป็นพลังสร้างสรรค์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมไทยในยุคเปลี่ยนผ่านได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ทองดำสิง อนุกุล พลศิริ และเหมือนแพร รัตนศิริ. (2561). การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการละเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคเหนือ. *วารสารสาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 11(1), 1320-1336.
- กมล บุญเขต และกุลิสรา ปองเพียร. (2565). แนวทางอนุรักษ์การละเล่นพื้นบ้าน "รำโชน" บ้านป่าแดง ตำบลป่าเลา อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร*, 24(1), 45-54.
- จินตนา นิลทวี และสมพร ชาลีเครือ. (2565). การพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านไทย. *ศึกษา วารสารศึกษาศาสตร์*, 8(1), 57-66.
- ฉัตรชัย แพงคำฮัก สุพัทธ แสนแจ่มใส และภิญญาพันธ์ เพี้ยซ้าย. (2562). ผลของโปรแกรมกลุ่มการละเล่นพื้นบ้านไทยที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกสเปกตรัม อายุ 6-9 ปี. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 33(106), 195-208.
- ดาวพระศุภร์ เมืองแมน และสรวงพร กุศลส่ง. (2560). การจัดกิจกรรมกลางแจ้งด้วยการละเล่นพื้นบ้านตามแนวคิด BBL เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาสำหรับเด็กปฐมวัย. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 13(1), 314-329.
- เดชภณ ทองเต็ม เมธาวุฒิ พงษ์ธนู ขนิษฐา ฉิมพาลี ธรรมญพร เพ็งสีแสง และจิรนนท์ แก้วมา. (2567ก). การพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านไทย "จิกเส้น" สู่กีฬานันทนาการสำหรับเยาวชน. *วารสารการพยาบาล สุขภาพ และการศึกษา*, 7(2), 14-28

- เตชภณ ทองเต็ม เมธาวุฒิ พงษ์ธนู และจิรนนท์ แก้วมา. (2567ข). เจ็ดเก็บ : การพัฒนาการเล่นพื้นบ้านไทยอีสานสู่กีฬานันทนาการสำหรับเยาวชน. *วารสารคณะพลศึกษา*, 27(1), 79-96.
- ธัญญวดี กำจรรักษ์ และทิพรัตน์ สิทธิวงศ์. (2566). การพัฒนาแอปพลิเคชันเกมกระดานเกมพื้นบ้านไทยเพื่อเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์สำหรับระดับมัธยมศึกษา. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์*, 25(4), 201-210.
- นิตยา พิมพ์ทอง ปิยลักษณ์ อัครรัตน์ และโกวิท วัชรินทรางกูร. (2566). ผลการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านอีสานที่มีต่อทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. *ศึกษา: วารสารศึกษาศาสตร์*, 10(1), 62-72.
- ปริวัตร ปาโส และพนิดา ชูเวช. (2565). ผลของโปรแกรมการเล่นพื้นบ้านอีสานเพื่อนันทนาการที่มีต่อสมรรถภาพทางกายและระดับความเครียดของเยาวชน. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 7(1), 47-64.
- พัชรินทร์ คำสุวรรณ ทองอินทร์ ไหวดี สมพงษ์ ธงไชย และกิ่งเพชร ส่งเสริม. (2564). การเล่นพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมสุขภาวะในประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(9), 280-293.
- รัฐพล เกษแก้ว และธารินทร์ ก้านเหลือง. (2567). ผลของโปรแกรมการฝึกกีฬาพื้นเมืองไทยภาคใต้ที่มีต่อสมรรถภาพทางกลไกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารศาสตร์การศึกษาและการพัฒนามนุษย์*, 8(2), 113-129.
- วรรณนิศา พงษ์จิรังกาล. (2565). การจัดการเรียนรู้พลศึกษาโดยใช้การเล่นพื้นบ้านไทยเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางกาย ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย. *วารสารสุขศึกษา พลศึกษา และนันทนาการ*, 48(2), 365-379.
- วรรณวิสา บุญมาก. (2561). การพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายด้วยกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางกายของนักเรียนประถมศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ)*, 11(2), 216-231.
- ศิริลักษณ์ เหมาะะศรี ทศนีย์ นาคุณทรง และประสพสุข ฤทธิเดช. (2559). การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยด้วยการเล่นพื้นบ้านไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 10(1), 101-110.

- ศุภวรรณ นาคนิล. (2562). การพัฒนาทักษะการฟัง-การพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กิจกรรมการเล่นพื้นบ้าน. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 32(4), 157-164.
- สายชล ภัคคะธรา และศิริรัฐ ราชีวงศ์. (2566). ผลของการใช้โปรแกรมการเล่นพื้นบ้านและกีฬาไทยเพื่อลดความเครียดของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ. *วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและนันทกรรมสุขภาพ กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งประเทศไทย*, 2(3), 64-71.
- สุทธิชัย รักจันทร์. (2566) เงื่อนไขทางเศรษฐกิจและการเมืองที่เอื้อให้นักการเมืองเข้ามามีบทบาท ในกีฬาชนวัวในจังหวัดพัทลุง. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 23(3), 31.
- อังคณา ดวงเกิด นพพร ธนะชัยพันธ์ และสุดาพร ปัญญาพฤกษ์. (2558). การพัฒนาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โดยการจัดกิจกรรมการเล่นท้องถิ่นพื้นบ้านภาคเหนือ. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 8(17), 236-235.
- อามีเนาะ เจ๊ะแว. (2564). การเสริมสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวผ่านกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 27(3), 111-144.
- Abdullah, B., & Amri, S. (2018). Effects of Traditional Games on Age Equivalent Scores of Locomotor and Manipulative Skills among Early Stage School Children. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 8(12), 134-145.
- Akbari, H., Abdoli, B., Shafizadehkenari, M., Khalaji, H., Hajihosseini, S., & Ziaee, V. (2009). The effect of traditional games in fundamental motor skill development in 7-9 year old boys. *Iranian journal of pediatrics*, 19(2), 123-129.
- Akça, C., & Özel, Y. (2023). The Effect of Mind and Intelligence Games on University Students' Perceived Stress and Psychological Well-Being Level. *Journal of Computer and Education Research*, 11(22), 447-458.

- Anastasovski, I., Aleksovska, L.V., Zhivkovikj, V., Misovski, A., Nanev, L., & Stojanoska Ivanova, T. (2016). Role of traditional games and sports in social and ethnical inclusion, integration and cohesion in the post-conflict and transitional societies among children of elementary schools. *Research in Physical Education, Sport and Health*, 5(2), 19-25.
- Bai, L., & Weng, S. (2023). New perspective of cultural sustainability: Exploring tourism commodification and cultural layers. *Sustainability*, 15(13), 9880.
- Bazaz, S.B., Hasankala, Q.Y., Shojaee, A.A., & Unesi, Z. (2018). The effects of traditional games on preschool children's social development and emotional intelligence: a two-group, pretest-posttest, randomized, controlled trial. *Modern Care Journal*, 15(1), 1-5.
- Charles, M.A.G., Abdullah, M.R., Musa, R.M., & Kosni, N.A. (2017). The effectiveness of traditional games intervention program in the improvement of form one school-age children's motor skills related performance components. *Journal of Physical Education and Sport*, 17, 925-930.
- Choi, J. (2018). *Commercialisation of Traditional Performing Arts in Thailand: Impacts on the Arts and the Community*. Petchaburi Rajabhat University.
- Fabian, T. (2021). *Endangered species of the physical cultural landscape: Globalization, nationalism, and safeguarding traditional folk games*. The University of Western Ontario (Canada).
- Fakhrurozi, Z.A., Suherman, W.S., Azzasih, P., & Humam, M.F. (2024). Experimental study: The impact of traditional team games on gross motor locomotor skills and social skills of elementary school children. *Fizjoterapia Polska*, (3), 82.

- Fauzi, R.A., Suherman, A., Saptani, E., Dinangsit, D., & Rahman, A.A. (2023). The impact of traditional games on fundamental motor skills and participation in elementary school students. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*, 11(6), 1368-1375.
- Festiawan, R. (2020). Application of Traditional Games: How Does It Affect the Children's Fundamental Motor Skills?. *Jurnal MensSana*, 5(2), 157-164.
- Hussain, B., & Cheong, J.P.G. (2022). Improving gross motor skills of children through traditional games skills practiced along the contextual interference continuum. *Frontiers in Psychology*, 13, 986403.
- Kam, M., Mathur, A., Kumar, A., & Canny, J. (2009). *Designing digital games for rural children: a study of traditional village games in India*. In *Proceedings of the SIGCHI conference on Human factors in computing systems* (pp. 31-40).
- Lavega-Burgués, P., Bortoleto, M.A.C., & Pic, M. (2021). Traditional sporting games and play: enhancing cultural diversity, emotional well-being, interpersonal relationships and intelligent decisions. *Frontiers in Psychology*, 12, 766625.
- Mahendra, D. (2024). The impact of tourism on the preservation and transformation of cultural identity in Bali, Indonesia. *Studies in Social Science & Humanities*, 3(6), 34-41.
- Phiwhorm, S., Charoenphol, S., Somboon, N., Wongsuwan, C., & Ratanapol, K. (2024). Cultural Identity Among Thai Youth in Urban and Rural Areas. *International Journal of Humanities, Management and Social Science*, 7(2), 74-86.
- Qiu, T., Li, H., Chen, Y., Zeng, H., & Qian, S. (2024). Continuance intention toward VR games of intangible cultural heritage: A stimulus-organism-response perspective. *Virtual Reality*, 28(3), 149.

- Rahman, Z.S.A., Ismail, N., Nehe, B.M., Rahman, N.L.A., & Ramli, A. (2025). *The Challenges Preserving Traditional Games in Malaysia and Indonesia*. In International Conference on Multidisciplinary Studies (ICoMSi 2024) (pp. 347-362). Atlantis Press.
- Saura, S.C., & Zimmermann, A.C. (2021). Traditional sports and games: intercultural dialog, sustainability, and empowerment. *Frontiers in psychology*, 11, 590301.
- Tongterm, T., Chimphali, K., Pongthanu, M., Pengseesang, T., Kaewma, J., & Namboonlue, S. (2024a). The Thai Folk Game “Jik Sen” has Become a Recreational Sport for Older People in Senior Citizen Schools. *Physical Education Theory and Methodology*, 24(4), 568-578.
- Tongterm, T., Pongthanu, M., Pengseesang, T., Kaewma, J., & Nakarabandid, P. (2024b). Effects of Participating in an Exercise Program with the Thai Folk Sport "Jerd Gurb" on the Physical Fitness of Youth. *Journal of Exercise Physiology Online*, 27(3), 26-42.

วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์

Journal of Social Science Innovation

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์

วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์ เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทวิจารณ์หนังสือ แก่นักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษาทุกระดับ และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารที่คณะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ (ราย 2 เดือน) ดังนี้ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 เดือนกรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 เดือนกันยายน - ตุลาคม และ ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน - ธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3) บทความปริทัศน์ (Review Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นจากการทบทวนเอกสารวิชาการ ทั้งทางด้านทฤษฎีและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งที่กำหนดไว้ โดยมีการทบทวนวรรณกรรมค้นคว้า รวบรวม ข้อมูลที่มีอยู่แล้วจากแหล่งต่างๆ และนำมาประมวลเรียบเรียงในรูปบทความ

4) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) เป็นการค้นหาข้อดีและข้อไม่ดีของเรื่องที่จะวิจารณ์ชี้ให้เห็นข้อบกพร่อง พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขให้ดีขึ้น เป็นการวิจารณ์เพื่อสร้างสรรค์

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 250-400 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข ค่าย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้ค่าย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ
- 3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)
- 5) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 6) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 7) วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 8) สมมติฐาน (ถ้ามี)
- 9) การทบทวนวรรณกรรม
- 10) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 11) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 12) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 13) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย
- 14) สรุป (Conclusion) / ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป
- 15) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ
- 3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)
- 5) บทคัดย่อ (Abstract)
- 6) บทนำ (Introduction)
- 7) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 8) สรุป (Conclusion)
- 9) เอกสารอ้างอิง (Reference)

บทความปริทัศน์และบทวิจารณ์หนังสือ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ
- 3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)
- 5) ข้อมูลส่วนประกอบของหนังสือที่วิจารณ์ ดังนี้
 - 5.1 ภาพปกหนังสือ
 - 5.2 แปลจากหนังสือ:
 - 5.3 ผู้เขียน:
 - 5.4 ผู้แปล:
 - 5.5 สำนักพิมพ์:
 - 5.6 ปีที่พิมพ์:
 - 5.7 จำนวนหน้า:
- 6) บทนำ (Introduction)
- 7) เนื้อเรื่อง (Content)
- 8) บทวิจารณ์
- 9) สรุป (Conclusion)
- 10) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคอนลู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย รูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาร” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คัมรักษา และอัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎี ก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Phathong, K., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สอง และตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S., et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา. //สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อหนังสือ. //(ครั้งที่พิมพ์). //สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษภา ผาทอง. (2548). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ. //ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ). //ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง). //สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณทวงศ์. (2556) ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), *คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้* (หน้า 39-68). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ. //ชื่อวารสาร. //ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษภา ผาทอง และคณะ. (2562). พระพุทธศาสนากับการเมือง. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทรรศน์*, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมือง
ฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, /เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เมื่อกสกันธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา. /ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่ม
น้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา.
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาควง. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น
ศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). *วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว*. (พระมหาปรัชญ์ อรรถพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริ่งจิตร. (2555). *กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation* เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). *เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562* . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ ตอนที่/ หน้า/ (วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49* (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). *เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1* (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- เกษภา ผาทอง. (2564). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมบุญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็ก สำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัด มหาสารคาม. ใน *รายงานการวิจัย*. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสุรรักษ วิสุทโธ และเดชชาติ ตรีทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน ในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารสังคมศาสตร์และ วัฒนธรรม*, 2(2), 8-13
- พระสถาพร ปุณณนนโท (ร่ำจวนจระ) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธ ธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 3(2), 16-31.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเดปิฎก 2500*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). *รายงานการก้น้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการ คัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต)*. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). *ศิลปะการแห่งโนราห์*. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.
- Elizabet, B. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol. 1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.
- Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helping practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ของวารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์ ได้ที่ <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jssi> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : socialscienceinnovation.12@gmail.com

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ไม่ตรงกับแนวทางของวารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสารสิ่งคั่นฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (250-400 คำ)

(16 pt).....วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัย ที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

.....(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16.pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (18 pt)

1..... (16.pt)

2..... (16.pt)

3..... (16.pt)

สมมติฐานการวิจัย (18 pt) (ถ้ามี)

1..... (16.pt)

2..... (16.pt)

3..... (16.pt)

การทบทวนวรรณกรรม (18 pt)

1..... (16.pt)

2..... (16.pt)

สรุป..... (16.pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย... ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง... วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง... การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ... การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt).....ระบอบองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สักระยะที่ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16.pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16.pt)

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (250-400 คำ)

(16.pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

.....(16.pt).....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

.....(16 pt).....

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

191

.....(16 pt).....

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

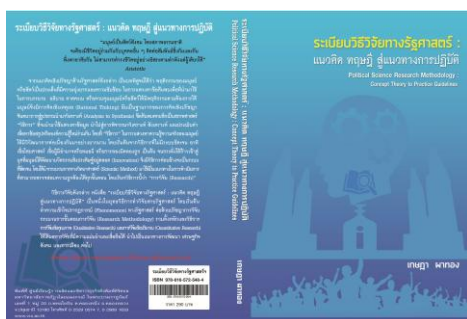
ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

(14 pt)

แปลจากหนังสือ:

ผู้เขียน:

ผู้แปล:

สำนักพิมพ์:

ปีที่พิมพ์:

จำนวนหน้า:

บทนำ (18 pt)

(16.pt) บริบท ความเป้นมา ของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา.....

.....

.....

.....

.....

เนื้อเรื่อง (18 pt)

...(16.pt) องค์ประกอบของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา บท หมวดหมู่ ลักษณะ ชนิด ประเภท วัตถุประสงค์ สาระ ประเด็น แง่คิด มุมมอง ฯลฯ

บทวิจารณ์ (18 pt)

...(16.pt) นำเสนอหลักการ แนวคิด ผานการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัยรณ ที่ สะท้อนมุมมองเหตุผลความคาดหวัง ผลกระทบ สาระสำคัญ ตามหลักทฤษฎีเชิงวิชาการ พร้อมเสนอแนะแนวทางเพื่อการแก้ไข การส่งเสริมและพัฒนาต่อยอด (อาจอิงถามี)

จุดเด่น

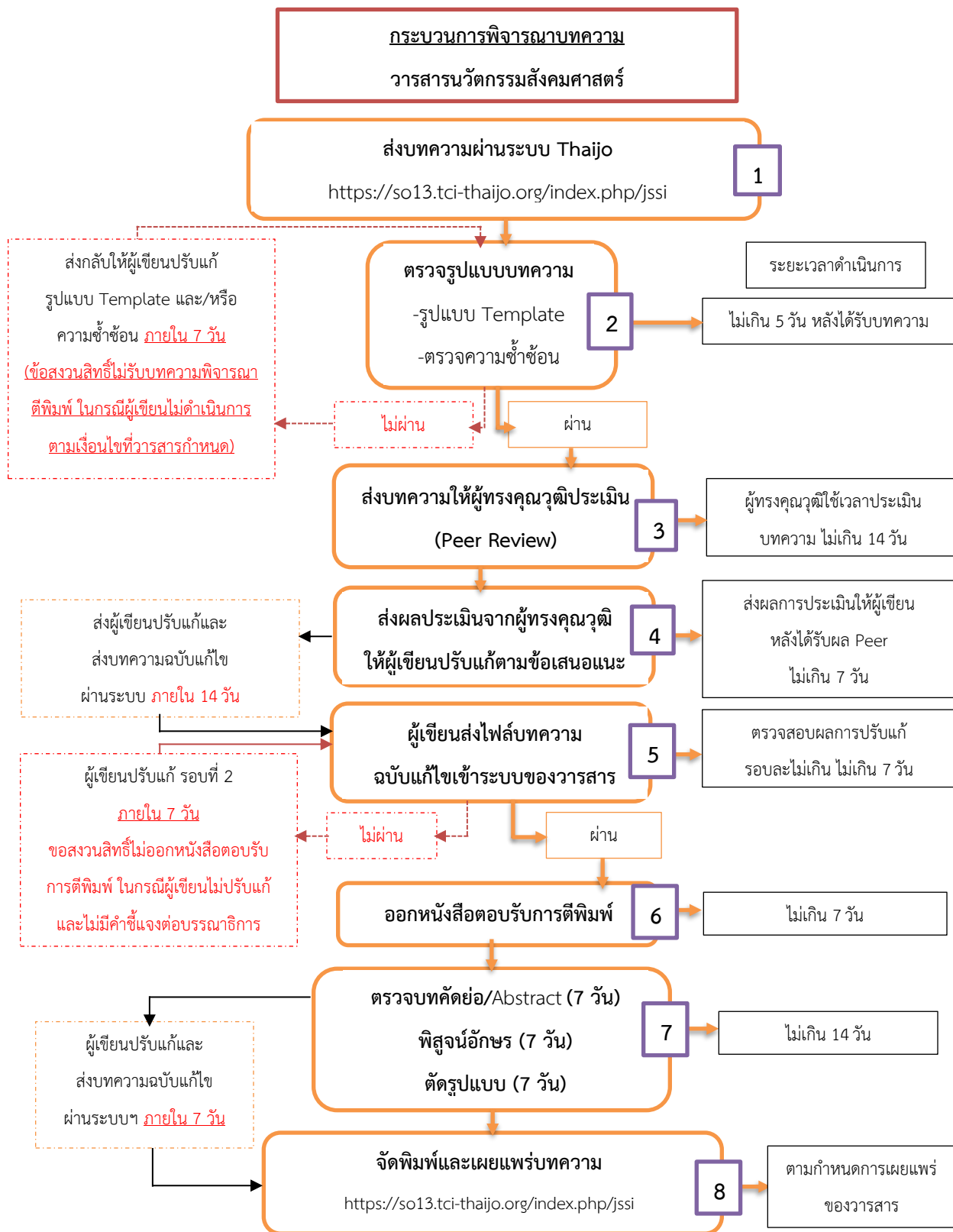
จุดด้อย

สรุป (18 pt)

(16.pt) สรุปภาพรวมครอบคลุมผลการศึกษาที่นำเสนอ สะท้อนคุณค่า การนำไป ใช้ประโยชน์ เป็นความเรียงไม่ใส่เลขเป็นข้อมาตรา ไม่เอียง ไม่หนา ไม่แทรกภาพโมเดล สะท้อนคุณค่าทางวิชาการ

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16.pt)

หมายเหตุ: ระยะเวลาของกระบวนการพิจารณาบทความตั้งแต่ผู้สมัครส่งบทความเข้าระบบ ขั้นตอนที่ 1-6 ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือน ในการออกหนังสือตอบรับการตีพิมพ์ (ผู้สมัครบทความต้องปรับแก้บทความตามกำหนด)